

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 28.

Tisdagen den 6 mars.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 27 och den 28 nästlidna februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till lagutskottet propositionen nr 62, med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.; och

till bankoutskottet propositionen nr 53, angående tilläggs pension åt läroverksadjunkten J. H. Hjorth.

§ 3.

Herrar *Bergs* i Munkfors och *Stenudds* på kammarens bord ligande motion nr 339, som nu föredrogs, remitterades till statsutskottet.

§ 4.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 7 och 30, jordbruksutskottets utlåtanden nr 15—19 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

§ 5.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr *Bengtsson* i Göteborg, som yttrade: Vid slutet av föregående år och början av detta rådde ute bland de många statstjänarna i landet en orolig stämning på grund av de ständigt sig

Interpellation.

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 28.

Interpellation. ökande levnadskostnaderna och de därmed följande allt större svårigheterna att få inkomsterna att räcka till. Att denna oro i någon mån då kom att lägga sig, berodde synbarligen därpå, att regeringen antydde, att den redan *vid början av denna riksdag* skulle framlägga proposition, innehållande förslag till en tillfredsställande krigstidshjälp för statstjänarna.

Nära två månader från riksdagens öppnande ha nu gått, utan att denna i utsikt ställda proposition inkommit på riksdagens bord. Det är helt naturligt, att ett sådant dröjsmål med oro och bekymmer konstaterats av statstjänarna över hela landet. Samtidigt har också fördyringen oupphörligen fortskridit. Och svårigheterna att erhålla kredit genom att hänvisa till en kommande krigstidshjälp ha så småningom blivit allt mindre, ju längre den i utsikt ställda hjälpen synes dröja. Ställningen, särskilt för de lägst avlönade med stor familj, har alltså nu redan blivit outhärdlig, och som ett uttryck för detta förhållande inkomma dagligen till representanter, stående personalen nära, brev, vari man med otålighet och oro frågar, om ej krigstidshjälpen snart är att förvänta.

Visserligen är det av mig känt, att ett kommittéförslag i ärendet nu avlämnats till regeringen. Men då man vet, att frågan därmed icke bragts till slutligt avgörande, vågar jag härmed anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande spörsmål:

Kan proposition rörande krigstidshjälp till vissa statstjänare vara att förvänta inom den allra närmaste tiden?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 6.

Till bordläggning anmälades:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upprättande av en statens egnahemslånefond för städer och andra samhällen, för vilka stadsplan blivit fastställd; och

nr 21, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 5 och 8 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts memorial, nr 4, i anledning av remiss från andra kammaren av en utav herr von Hofsten m. fl. väckt motion.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 7 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 1 innevarande mars förda protokollen.

§ 2.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 65, angående gift kvinnas anställning vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar;

nr 66, angående pension åt provinsialläkaren P. E. Brännström;

nr 67, angående höjning av pensionen åt förre avdelningsingenjören L. G. P. Rundstedt;

nr 68, angående tilläggs pensioner till förre tågmästaren vid statens järnvägar L. G. Andersson och förre lokomotivföraren vid statens järnvägar J. J. Lindblom Blomberg;

nr 69, angående pension åt avlidne lokomotivmästaren vid statens järnvägar Lars Petter Kjesslers änka och åt avlidne materialförvaltaren vid statens järnvägsbyggnader Johan Anderssons änka;

nr 70, angående pension åt hjälpmontören vid Trollhätte kraftverk A. J. Karlsson;

nr 71, angående anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg;

nr 74, angående rätt för revisorn hos telegrafstyrelsen J. C. Lundgren att för ålderstillägg å lönen tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 75, angående försäljning av statens järnvägar tillhöriga markområden vid Gnesta;

nr 76, angående statsbidrag till utförande av en brobyggnad över Saltösund i Karlskrona;

nr 77, med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 och 34 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 79, angående provisoriska åtgärder i syfte att avhjälpa svårigheterna att besätta mera avlägset belägna provinsialläkardistrikt, såväl ordinarie som extra;

nr 80, med förslag till stadga angående hotell- och pensionat-rörelse;

nr 81, angående anstånd med erläggande av ränta å statslån för järnvägsanläggning mellan Eksjö och Österbymo;

nr 82, angående anvisande av förlagskapital för tillverkning och transport av torvbränsle för statens kraftverks räkning; och

nr 83, angående utvidgning av den nya tilloppskanalen till Trollhätte kraftstation.

Samtliga dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogs herr *Bengtssons* i Göteborg vid kammarrens sammanträde nästlidna gårdag framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa spörsmål, huruvida proposition angående krigstidshjälp till vissa statstjänare kan förväntas inom den närmaste tiden; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Jordbruksutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 20 och 21 bordlades åter.

§ 5.

Vidare föredrogs andra kammarrens tredje tillfälliga utskotts memorial, nr 4, i anledning av remiss från andra kammaren av en utav herr von Hofsten m. fl. väckt motion.

Kammaren biföll utskottets hemställan samt beslöt överlämna ifrågakvarande motion till statsutskottet.

§ 6.

*Ang. utsy-
ningsrätt å
Böda krono-
park.*

Till avgörande förelåg nu andra kammarrens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, angående herr *Anderssons* i Knäppinge m. fl. motion, nr 277, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lättnader i avseende å den vissa socknar å Öland tillkommande utsyningsrätt å Böda kronopark.

I en inom andra kammaren väckt och till kammarrens fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 277, hade herr *Andersson* i Knäppinge m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t före utfärdandet av nya bestämmelser rörande utsyningsrätten å Böda kronopark, ville utreda, vilka lättnader för utsyningsens erhållande, som kunde beredas de tio nordligaste, skogfattiga socknarna å Öland.

*Ang. utsty-
ningsrätt å
Böda krono-
park.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Norman, Magnusson* i Skövde, *Rydén* i Klosterbergane och *Nilsson* i Gränebo, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talman-
nen på begäran ordet till

Herr Andersson i Knäppinge, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke uraktlåta att i denna punkt anhålla om kammarens tillstånd att med några ord få beröra den föreliggande frågan och det resultat, som utskottet här kommit till.

Anledningen till, att jag det gör, är den bekymmersamma ställning, som verkligen föreligger för Öland och särskilt dess norra del i fråga om tillgången på ved och virke. Jag vill be herrarna något litet säta sig in i den belägenhet, vari dessa öbor befinna sig, utkastade i havet, som de äro, och huru svårt det måste vara för dem att skaffa sig det erforderliga virkesbehovet, då i respektive kommuner icke finnes någon tillgång därpå. Den möjlighet, som man förut haft att tillgå, nämligen att från fastlandet kunna skaffa sig ved, har ju i mycket hög grad inskränkts och är nu i många fall nästan ingen alls. Detta beror på de svåra kommunikationerna. Förut gingo en del mindre skutor i fraktfart från fastlandet tvärs över till Öland. Men numera förekommer icke detta i samma omfattning, emedan det också på fastlandets kusttrakter blivit mindre tillgång på ved. Ölänningarna äro således hänvisade till att skaffa sig virke från Böda kronopark eller från mera avlägsna delar av fastlandet, och detta gör, att det är ganska stora svarigheter, som denna befolkning har uti nu förevarande avseende. Jag vill påstå, att om icke den bestämmelsen kommit till stånd, att nu under denna krisperiod vedavkastningen från Böda kronopark icke finge exporteras från Öland, vet jag icke, hur befolkningen på öns norra del skulle ha tagit sig fram. Det hade då varit ganska stor utsikt för, att de hade måst frysa och rent av frysa ihjäl. Det är således ganska sorgliga förhållanden, som råda i detta hänseende, och denna fråga, virkes- och vedfrågan, är, kan jag säga, den mest betydande för norra Ölands befolkning, när det gäller dess existensmöjligheter.

Såsom synes av utskottets utlåtande har befolkningen i de tio socknar på norra Öland, varom nu är fråga, en gammal servitutsrätt i Böda kronopark, som man verkligen haft stor nytta av förr, men, såsom också framgår av den i utskottets utlåtande lämnade utredningen, numera inskränkts därigenom, att veden fördyrats och möjlighet att utfå virke blivit ganska försvårad.

Såsom bevis för, att en dylik servitutsrätt verkligen förefinnes, vill jag endast anförä en liten del av den utredning, som förebragts i denna fråga i andra kammarens 4:e tillfälliga utskotts

Ang. utsyningsrätt å Böda kronopark.
(Forts.)

utlåtande n:r 3 för år 1914. Där står å sidan 5 att läsa följande: »Sedan emellertid de då återstående kronoskogarna å Öland blivit, med undantag av Böda kronopark, försålda, reglerades, dock utan att den först stadgade planteringsskyldigheten omförmålades, genom nädigt brev den 23 april 1836 utsynings- och även betesförmänen å denna park, som enligt upprättad hushållningsplan skulle, oberäknat en tvistemark om 300 tunnland, innehålla 10,243 tunnland, 28 kappland, uppskattade att årligen avkasta 2,696 famnar i timmer och ved».

Denna virkesavkastning var, såsom man ju mycket väl förstår, av dåvarande myndigheter avsedd att verkligen räcka till för det behov, som i den vägen förefanns. Detta bevisas därav, att om vi slå upp statistiken, se vi, att det inom här ifrågavarande tio socknar finnes sammanlagt 251,27 mantal, och då vi veta, att denna servitut-rätt tillerkände innehavarna 8 s. k. kronlass på varje mantal, får man på detta sätt en virkesåtgång på över 2,000 lass. Man synes således redan då ha beräknat, att avkastningen av Böda kronopark skulle förnämligast användas för att tillgodose befolkningen i de närliggande socknarna, som ju verkligen var i behov av en dylik förmån och i så stort behov därav, att det nästan var nödtvång att på detta sätt hjälpa densamma, ty i annat fall vet jag icke, om det för den givits några existensmöjligheter. Detta om den saken.

Såsom bevis för, huru skogfattigt Öland verkligen är, skall jag be att få besvara med några siffror ur statistiken; jag skall endast ta slutsummorna för hela det område, som dessa tio socknar representera. Det finnes i dessa socknar sammanlagt en areal av åker och trädgård å 15,202 hektar, och skogsarealen uppgår endast till 7,272 hektar, däri då inberäknat Böda kronopark, vilken såsom vi nyss hörde har en skogsareal å 10,243 tunnland eller motsvarande 5,000 hektar — statistiken upptar dock denna areal till 6,500 hektar. I de övriga socknarna finnes således icke mera än 772 hektar skogbärande mark, och denna tillhör prästgårdarna samt en kungsgård och en egendom i Köpings socken, vilken socken har att uppvisa 306 hektar skog. I de övriga socknarna finnes egentligen icke någon skog alls, utan hela befolkningen där är hänvisad till att för tillgodoseende av sitt ved- och virkesbehov vända sig till kronoparken eller ock att på annat sätt skaffa sig vad den i den vägen behöver.

Svarigheterna äro således ofantligt stora för denna befolkning. För att visa, att det är ännu svårare än det i första taget måhända kan te sig, vill jag här endast återropa statistiken, enligt vilken det på nu ifrågavarande område endast förekommer småbrukare. Antalet bruksdelar inom hela detta område uppgår till 1,666, vilket gör i medeltal 9 å 10 hektar åker per varje bruksdel. Man kan därav förstå, att när dessa småbrukare skola skaffa sig sitt ved- och virkesbehov, behöva de ha de lämpligaste villkor, som stå till buds.

Svarigheten ligger nu däri, att, såsom jag också i motionen

framhållit, dessa villkor, som förr varit förhållandevis lätta, nu blivit betydligt strängare. De första avgifterna uppgingo endast till 75 öre per kronlass i stämplingsavgift, och anledningen därtill var den, att den planteringskyldighet, som först förefanns och som åberopas i den författning, som jag här nyss nämnde, avskrevs och därvid kom att ligga till grund för beräkningarna angående hithörande avgifter. Detta har nu, som vi veta, övergått till att bli ersättningar, som i fråga om ved utgår med kronor 3: 30 per kronlass om $13\frac{1}{3}$ kubikfot, och detta kronlass är icke större, än att det går ungefär tre sådana på ett ordentligt lass ved. Det blir således en ganska dyr ved för dem, som skola betala dessa ersättningar. Sedan sker betalningen även efter vissa dimensioner. När det är fråga om utsyning av virke, betalas sålunda från kronor 4: 50 till kr. 10: — per kubikmeter, således under vanliga förhållanden full betalning, och om man räknar med, att de besvär och alla de omkostnader, som verkligen vidlåda denna utsyningsrätt, är det så gott som alldeles omöjligt för vederbörande att utnyttja denna rätt, vilket också visar sig därigenom, att ingen kunnat använda sig därav, emedan villkoren blivit mer och mer besvärliga.

Nu avser jag med min förevarande motion, att man borde söka att i möjligaste mån återställa nu ifrågavarande rättigheter på sådana grunder, att befolkningen även skulle kunna använda sig av desamma. Jag vill i detta hänseende vidhålla, vad som också göres gällande i motionen, att det allra värsta hindret härvidlag är de jämförelsevis stora kostnader, som i detta fall förekomma. Om t. ex. en liten hemmansägare, som har en 9 hektar åker, har en lada, som börjar förfalla, och sålunda behöver skaffa sig virke för att reparera densamma, så kostar detta virke låtom oss säga cirka 30 å 35 kronor, när det tages från kronoparken. Men samtidigt måste denne hemmansägare rekvirera kronolänsman och god man, som skola bestämma, huruvida han må kunna få detta virke, och kostnaden för denna syn går till ungefär samma belopp, som kostnaden för själva virket, så är detta inga småsummor för en jordbrukare i den ställning, vari dessa små hemmansägare befinna sig. Jag förmenar, att den kontroll, varom utskottet här talar, skulle kunna åvägabringas på helt annat sätt än just genom att anordna dylika kostsamma syner; den bör kunna tillgå på det sätt, jag i min motion ifrågasatt, nämligen genom lagstiftningsåtgärder. Vi veta ju, hurusom på så många andra områden kronan kontrollerar, att personer, som fått vissa rättigheter, även uppfylla däremot svarande skyldigheter, vilket sker genom i lag föreskrivna straffbestämmelser, om de handla på annat sätt, än som är bestämt. Detta skulle också likaväl kunna gå för sig i detta fall, och för att kontrollera, att denna förmån rätt användes, skulle man icke behöva både kronolänsman och god man, som skola ha sin ersättning enligt resereglementet, utan detta kunde lika gärna ske genom en kommunal myndighet på det sätt, att den ena eller andra personen, som vore känd av vederbörande

Ang. utsyningsrätt å Böda kronopark.
(Forts.)

Ang. utsyningsrätt å Böda kronopark.
(Forts.)

kronobetjäning, tillstyrkte dylik ansökan av utsyningsberättigade. Det finnes således utvägar att reglera utsyningsrätten så, att vederbörande även nu kunna begagna sig av denna förmån.

Det är särskilt ett citat i utskottets utlatande, som utskottet tycks ha fäst sig ganska mycket vid, och varom jag vill nämna några ord. Jag har dock nästan förut vederlagt, vad där säges. Jag förstår icke, varifrån domänstyrelsen kunnat få den uppfattningen, som framgår å sid. 6 i utskottets utlatande, där det citeras bl. a. från domänstyrelsen, att »det synes styrelsen olämpligt, att vissa socknar, vilka dessutom numera ej äro särskilt illa lottrade i fråga om möjlighet att för skäligt pris skaffa sig ved och virke, skola åtnjuta undantagsställning vid utsyning från kronans mark». Detta är, såvitt jag ser, icke fullt med riktiga förhållanden överensstämmande, ty svårigheter finnas i detta avseende likasom även brister. Jag kan därför för min del icke annat än önska och hoppas, att kammaren tar hänsyn till dessa svårigheter och rimligtvis går med på det förslag reservanternas framställt, nämligen bifall till motionen, så att Kungl. Maj:t får ta de förhållanden, som verkligen här förekomma, i beaktande och göra vad göras kan för sakens ordnande till det bästa. Det är en så rimlig begäran, att jag icke kan tro annat, än att andra kammaren i sin mån vill bidra till, att det blir en rättelse i dessa förhållanden, så att de rättigheter, varom här är fråga, verkligen kunna utnyttjas och att svårigheterna inte bli större, än vad de nu äro. Det är ju, som sagt, nästan riksbekant, att det måste göras något för denna landsända, men jag vet icke, hur det skall tillgå, om det icke sker på de områden, där det verkligen behövs, och här är just fråga om ett sådant område.

Jag hoppas, att kammaren i detta fall vill biträda motionen och visa förståelse mot en befolkning, som här genom mig framställt detta krav. I förhoppning således om kammarens bistånd ber jag att få yrka bifall till den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Lithander* och *Jeansson* i Kalmar.

Vidare yttrade

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Efter den siste talarens anförande kan det ju förefalla mängen, som om utskottet skulle varit synnerligen hårt gentemot småbrukarna på norra Öland i nu förevarande spörsmål. Jag vill nu söka återföra frågan till, så att säga, dess rätta plan.

Den motion, som i nu föreliggande utskottsutlåtande behandlas, sammanhänger med den motion, som herr Andersson i Knäppinge väckte vid 1914 års riksdag och som då avlogs med hänvisning till, att frågan var under utredning och handläggning hos Kungl. Maj:t. Sistnämnda motion avsåg en utredning, huruvida icke de tio nordligaste socknarna på Öland borde för framtiden

tillförsäkras dem tidigare medgivna rätt till utsyning på Böda kronopark. Denna rätt blev dem då beviljad för ytterligare fem år, och denna period utgår med år 1919. Nu däremot begäres en utredning, vilka lättnader för utsynings erhållande, som kunna beredas utsyningsdagarna. Då måste här påpekas såsom något märkligt, att den nu påtalade svårigheten i fråga om utsyningsförfarandet icke alls berörs i motionen av 1914, och några nya moment hänförliga till normala förhållanden torde icke ha tillkommit sedan nämnda år. Då man hörde motionärens anförande nyss om ölänningarnas servitutsrätt och sammanställer detta med motionen och med en passus i reservationen, där det heter, att nämnda utsyningsrätt av befolkningen i dessa socknar åtnjuts sedan äldre tider och av dem anses vara en dem tillkommande obestridlig rätt, och vidare å sid. 8: »Det är endast en gärd av rättvisa och tillmötesgående denna befolkning begär», måste man bli fundersam och undra, om icke motionen snarare syftar till något annat, än den talar om.

Då den förevarande motionen emellertid endast handlar om villkoren för utsyning, har utskottet saknat anledning att yttra sig om, huruvida utsyningsrätten bör bibehållas eller icke. Motionären har nyss anført ett yttrande från domänstyrelsen av den 15 januari 1914. Jag kan icke bedöma, vilken betydelse detta yttrande äger, men visst är, att det kan innebära något, som kammaren bör ge akt på i detta sammanhang. Det är nämligen följande uttalande av domänstyrelsen:

»Enär under senaste femårsperioden och även under ett flertal år dessförinnan ingen begäran om utsyning av här ifrågavarande slag framkommit, och då det synes styrelsen olämpligt, att vissa socknar, vilka dessutom numera ej äro särskilt illa lottade i fråga om möjlighet att för skäligt pris skaffa sig ved och virke, skola åtnjuta undantagsställning vid utsyning från kronans mark, får styrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes lämna den gjorda framställningen utan avseende samt förklara, att den genom ovanberörda nådiga brev den 23 april 1836 medgivna rätten till utsyning mot betalning från kronoparken Böda skall upphöra.»

Då den föregående talaren sökte framställa ölänningarna såsom mycket missgynnade för att icke säga rent av berövade sina lagliga rättigheter, vore åtskilligt att nämna härutinnan; jag vill emellertid icke inlåta mig därpå. Kommer debatten att utdragas, blir nog denna sak ställd i rätt belysning.

Det säges nu, att villkoren för utsyningen anses vara så hårda, att de i viss mån, för att icke säga helt och hållet, skulle hindra, att utsyningsrätten kan användas. Villkoren vid utsyningen finnas intagna i utskottsutlåtandet. Utskottet har icke blivit övertygat om, att dessa villkor äro så oerhört betungande, som motionären sökt göra gällande. Såsom motionären nyss nämnde, vänder man sig här särskilt mot att kronolänsman och god man skola, när någon förklarar sig behöva virke, genom syn avgöra, om det

Ang. utsyningsrätt å Böda kronopark.
(Forts.)

Ang. utsyningsrätt å Böda kronopark.

(Forts.)

behövs för byggnadsändamål. Märk väl, att sådan syn icke skall förekomma, när det är fråga om vedfångst, utan endast när det är fråga om byggnadsvirke.

Utskottet har delvis medgivit, att de villkor, som uppställts, kunna, om utsynning begäres planlöst av en och en i sänder, för den enskilde vara rätt så betungande, men kronan måste ju kräva garanti för, att det virke, som erhålles på så särskilt förmånliga villkor, också är erforderligt för uppgivet ändamål. Om utsynningstagarna i samma bygd förena sig och samtidigt tillkalla länsman och god man i och för syn, så kunna de repartisera om kostnaderna, och dessa kunna då enligt utskottets mening icke bli så betungande, som man här sökt göra gällande. Och att nu framställa saken som om utskottet dels sökte skydda den byråkratiska formalismen, dels ville beröva ölännarna en dem tillkommande rätt, är alldeles omotiverat. Vi missunna alldeles icke ölännarna den rätt dem tillkommer, utan önska, att om den skulle bli va dem framdeles tillerkänd, den icke måtte äventyras till förmån för vissa tilltagsna i den nuvarande generationen, men till förfång för kommande generationer. Exemplet från Böda kronopark i forna dar ha lämnat efter sig spår, som avskräcka, när det gäller att släppa efter villkoren beträffande utsynning.

Utskottet har för övrigt, som märkes av utlåtandet, den uppfattningen, att, då ifrågavarande villkor fastställas av Kungl. Maj:t för varje 5-årsperiod, om vederbörande önska, att utsyningsrätten förlänges, det enklaste torde vara, att när framställningar göras till Kungl. Maj:t om förlängning av denna utsyningsrätt, man samtidigt inger framställning om lättnader i utsyningsförfarandet, och jag tänker mig, att där sådana framställningar visa sig äga ett faktiskt underlag, de också skola bli beaktade. När riksdagen så nyligen som 1914 i anledning av då framburen motion överlämnade åt Kungl. Maj:t att besluta om utsyningsrättigheternas vara eller icke vara beträffande framtiden, så vore det egendomligt, om riksdagen i fråga om en liten detalj nu skulle inkomma till Kungl. Maj:t med begäran om Kungl. Maj:ts beslut. Den utvägen, som jag nämnde, borde, tycker jag, ligga motionären så mycket närmare, som han ju brukar framhålla vilken tillförsikt och vilket obegränsat förtroende han har till den nu sittande regeringen. Det framhålles så ofta, att man icke bör skriva i onödan till Kungl. Maj:t, och detta torde även vara tillämpligt i ett fall som detta, om man ser saken mot reell bakgrund. Och det vill jag säga till motionären, att om motionen innehållit ett vidare slutyrkande, så att man kunnat taga upp frågan till omprövning i större omfattning än vad här kunnat ske, då kan det hända, att dess behandling inom utskottet lett till annat resultat.

Sådana förhållandena nu äro, skall jag, herr talman, be att få yrka avslag på reservanternas hemställan och bifall till utskottets yrkande.

Herr vice talmannen, som under herr Bäckströms anförande

övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Ang. utsyningsrätt å Böda kronopark.
(Forts.)

Herr Norman, som yttrade: Herr talman! Då jag är reservant, har jag ansett mig böra uppträda i frågan, detta så mycket mera som jag även undertecknat den föreliggande motionen.

Det är ju här fråga om en del av vårt land, som är utmärkt av sin skogfattigdom och som därför sedan uråldriga tider haft tillgång till kronan tillhörig skog, vilken finnes i Böda kronopark. Denna gamla rätt har fastslagits av Kungl. Maj:t i kungliga brev, som utfärdats gång efter annan och som omnämnas i utlåtandet. Nu har emellertid med denna utsyningsrätt förknippats en del bestämmelser, som göra den nära nog illusorisk. Det har visat sig, att befolkningen, trots det att den utomordentligt väl behövt begagna sig av den förefintliga rätten, icke gjort detta i nämnvärd utsträckning under en följd av år. Detta måste bero på — och detta är också befolkningens samfälliga uppfattning — att det finnes en del byråkratiska och omständliga bestämmelser, som lägga hinder i vägen för tillgodogörandet av denna rätt.

Nu är det ju icke något annat som begäres i motionen än en utredning, huruvida dessa hindrande bestämmelser skulle kunna ändras i sådan riktning, att det bleve lättare för dessa tio skogfattiga socknar att erhålla tillgång till det virke, som finnes i kronoparken Böda på Ölands norra udde. Det är naturligtvis icke meningen att möjliggöra rovdrift, såsom utskottet tyckes frukta. Den virkesmängd, som skulle krävas för dessa socknars behov, kan nog tillgodoses från Böda kronopark, utan att beståndet eller återväxten äventyras.

Det är, som sagt, här endast fråga om en utredning, i vad mån dessa tyngande bestämmelser skulle kunna lättas, och jag kan icke förstå, att frågan har någon politisk innebörd, vilket man skulle kunna tro, då man finner, att reservanterna utgöras endast av högermän, under det utskottets vänstermajoritet avstyrkt motionen. Jag kan icke förstå, att denna frågas avgörande bör ske efter partilinjer. I vårt demokratiska tidevarv borde det väl vara en uppgift för alla att söka bringa lättnad i tyngande byråkratiska bestämmelser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Med herr Norman förenade sig herrar *Sommelius* och *Magnusson* i Skövde.

Härpå anförde

Herr Söderberg: Herr talman! I visst avseende kan jag verkligen giva den ärade utskottsordföranden rätt däri, att det måhända varit olämpligt av motionären att draga denna fråga inför riksdagen. Men då man studerar dessa handlingar, så vill det

Ang. utsy-
ningsrätt å
Böda krono-
park.
(Forts.)

synas mig, som om motionären haft goda skäl för sin framställning.

Såsom det framgår av motionen och icke av någon bestritts, ha dessa socknar på Öland av ålder haft rätt till skogsfång, men ansett sig böra gå in till Kungl. Maj:t och begära *lätnader i utsyningstvånget*. Men som vi se här, ha dessa framställningar icke föranlett någon åtgärd, utan t. o. m. domänstyrelsen säger i sitt utlåtande den 15 januari 1914: »Enär under senaste femårsperioden och även under ett flertal år dessförinnan ingen begäran om utsyning av här ifrågavarande slag framkommit.» Vad denna passus beträffar vill jag endast anmärka, att detta kanske beror på de *härda villkor*, som blivit fastställda för utsyningen. Sedan fortsätter domänstyrelsen: »och då det synes styrelsen olämpligt, att vissa socknar, vilka dessutom numera ej äro särskilt illa lottade i fråga om möjlighet att för skäligt pris skaffa sig ved och virke, skola åtnjuta undantagsställning vid utsyning från kronans mark», etc. Domänstyrelsen förnekar icke, att alla dessa 10 socknar på Öland äro skogfattiga, men säger, att de icke äro *särskilt illa lottade*. Om man sammanställer dessa ord med de sakförhållanden, som kunna konstateras beträffande Öland, nämligen att befolkningen minskas, att särskilt jordbruksbefolkningen lider under svåra missförhållanden och har stor benägenhet att emigrera, då bör man taga dessa omständigheter i närmare övervägande och se till, huruvida man icke kan finna något medel att övervinna dessa missförhållanden, och motionären har verkligen framkommit med åtminstone *något* i den vägen.

Nu säger utskottets ordförande, att man skall icke motionera och riksdagen skall icke skriva till Kungl. Maj:t i onödan. Men om man tänker på, huru dessa socknar ha blivit behandlade, så tycker jag verkligen icke, att detta skulle vara så onödigt, och jag finner motionärens förslag varken onödigt eller olämpligt. Om man gått den väg, som här torde få anses som den naturliga, nämligen att genom Kungl. Maj:t och domänstyrelsen begära *lätnader i utsyningstvånget*, och erhållit avslag, då kan jag icke förstå, att någon annan väg återstår än att man går till riksdagen och begär detta.

För min del kan jag alltså icke finna annat än att det finnes goda skäl för att, när dessa socknar från uråldrig tid ha haft rätt till att ur dessa skogar få sitt virkesbehov fyllt och när dessutom virkespriserna äro betydligt högre än under normala år, och därav orsakade svårigheter att inköpa fran annat håll, åtminstone andra kammaren bör gå motionärens önskuingar till mötes, då här icke är fråga om annat än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t, före utfärdandet av nya bestämmelser rörande utsyningsrätten å Böda kronopark, ville utreda, vilka *lätnader* för utsyningens erhållande, som kunna beredas dessa tio skogfattiga socknar. När yrkandet icke innehåller något annat än detta, då tycker jag verkligen, att herrarna kunde vara med härom.

Av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Ang. utsyningsrätt å Böda kronopark.
(Forts.)

Herr Lovén: Herr talman! Det framhålles i motionen och har ytterligare underströkits av motionären och reservanter, att bestämmelserna rörande denna utsyningsrätt äro tyngande, varför man näppeligen kan taga denna utsyningsrätt i anspråk. Nu är det ju sant, att kostnaderna för timmer till reparationer och nybyggnader på den plats, där man är bosatt, spela en rätt avsevärd roll, men mig synes, att de icke ställa sig sämre på Öland än i övriga delar av vårt land och att befolkningen snarare är lyckligare lottad där nere på Öland än annorstädes.

Det har framhållits, att domänstyrelsen i sitt utlåtande den 15 januari 1914 yttrat:

»Enär under senaste femårsperioden och även under ett flertal år dessförinnan ingen begäran om utsyningsrätt av här ifrågakommande slag framkommit, och då det synes styrelsen olämpligt, att vissa socknar, vilka dessutom numera ej äro särskilt illa lottade i fråga om möjlighet att för skäligt pris skaffa sig ved och virke, skola åtnjuta undantagsställning vid utsyningsrätt från kronans mark, får styrelsen i underdanighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes lämna den gjorda framställningen utan avseende samt förklara, att den genom ovanberörda nadiga brev den 23 april 1836 medgivna rätten till utsyningsrätt mot betalning från kronoparken Böda skall upphöra.»

Går man till den officiella statistiken och ser efter vad ved och timmer kosta på Öland och annorstädes, så finner man, att gängse pris på dessa varor 1914 på hösten voro följande. Sägade bräder kostade vid Grankullavikens hamn på Öland: med en bredd av 5, 6, 8 och 9 tum resp. 71, 78, 86 och 107 öre per engelsk kubikfot. För samma dimensioner voro följande priser på andra platser i landet. I Värmland: 75, 79, 84 och 97 öre; i Halland: 90, 105, 112 och 125 öre. Saledes i ena fallet ett par öre högre och i andra fallet ungefär 18 öre lägre. Vad vedpriserna beträffar, kostade prima björkved per kubikmeter fast mått: i Grankullavikens hamn på Öland kronor 5: 75, Småland 7: 20—10: —, Bergslagens distrikt 9: 25—10: 50, Mellersta Norrland 10—10: 50, Halland 8. Barrved kostade: Öland kronor 4: 40, Småland 4: 50, Bergslagens distrikt 6: 50—8: 50, Mellersta Norrland 7: 50—8: 50, Halland 5—7 kronor.

Man finner sålunda härav, att priserna varit betydligt lägre på Öland än på andra håll. Jag kan därför icke förstå, att bestämmelserna rörande utsyningsrätten skulle ha medfört några skadliga verkningar, då man även utan användande av utsyningsrätten kunnat köpa betydligt billigare virke än man kunnat göra på andra platser i vårt land, t. o. m. de mest skogrika. Därtill kommer, att man här knappast kan tala om ömmande omständigheter. Det säges visserligen, att här finnas småbruk med 10 hektar jord. Ja, det finnes sådana småbruk på 10 hektar, men det finnes

Ang. utsyningsrätt å Böda kronopark.
(Forts.)

också jordbrukare med avsevärt stora jordbruk, som äga rätt till utsyning. Det är nämligen så, att det endast är ägare till i mantal satt jord, som ha denna utsyningsrätt; andra ha den icke. Den tillkommer sålunda icke en del torpare, fiskare och arbetare, som utgöra 75 å 100 familjer, enligt vad som upplysts i utskottet.

Det har sagts på vissa håll, att dessa socknar skulle vara fattiga. Jag kan icke förstå, att de kallas fattiga, då några av dem icke ha ett öres skuld. Deras tillgångar äro visserligen icke stora, men de ha icke någon skuld. Jag tycker därför icke, att man kalla dessa socknar fattiga. Det finnes socknar, som både äro fattigare och måste köpa dyrare timmer och som dessutom ha dryga skatter att dragas med.

Det påpekas ju i utskottets utlåtande, att om verklig samhörighetskänsla finnes, man mycket väl kunde låta länsmannen utsyna på samma gång åt flera gårdar eller åt hela socknen. Om man anlidade denna utväg, kan jag icke tänka mig, att den skulle bliva så dyrbar.

Något trängande behov har utskottet icke kunnat finna föreligga att yrka bifall till denna motion och har därför yrkat avslag. Nu tror jag icke att det egentligen är den dyrbara utsyningen, som man vill komma undan; det är i stället vad man i motionen kallar »det formalistiska sättet vid utsyningen». Det är där, enligt min mening, som skon klämmer. Men jag tror, att kronans egendomar äro för dyrbara för att man skall borttaga den formalism, som ligger däri, att det övas kontroll över virkets användning och vem som erhåller detsamma. Man må vara aldrig så stor vän av frihet och fiende till formalism och byråkrati, så kan jag dock icke vara med om att släppa bönderna på Öland lösa i Böda kronopark.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet i anledning av herr Lovéns yttrande: av detta framgår att han ganska litet förstår Öland och dess befolknings ekonomiska förhållanden, när han vill påstå att denna befolkning, i vad här är fråga om, är mera lyckligt blottad än andra delar av landet. I detta fall gör herr Lovén sig allt för stora illusioner om Öland. Jag ber att få erinra talaren därom, att det icke är lätt för ölänningsarna att få köpa virke, det är nästan omöjligt att erhålla sådant från annat håll än sjöledes. På fastlandet veta vi, vilka massor av virke som föras upp till järnvägsstationerna och sedan transporteras vidare. Grankullaviken, som herr Lovén hänvisar ölänningsarna till, har icke tillkommit för att hjälpa ölänningsarna i första hand utan för att möjliggöra, att öns produkter kunna utföras till främmande länder. Den är för övrigt belägen på en sådan plats, att ölänningsarna icke ha någon vidare nytta av den.

Om det nu är så att virket sålts till de priser, som talaren uppgivit, är jag nu ej i tillfälle yttra mig om, faktum är dock att försäljningen av kronoparkens virke sker till, man kan ju kalla

dem skogs- eller virkesjobbare, vilka nog ej förlora på affären. Dessa virkeshandlare sälja sedan i sin ordning med god förtjänst till utlandet eller åt annat håll.

Böda kronopark har, såvitt jag kan förstå, då denna servitutsrätt bestämdes, varit avsedd att vara en reserv för ölanningarna och att täcka deras behov av ved och virke. På grund av det förfaringssätt, som kommit till stånd, har emellertid blivit så, att detta virke huvudsakligen går till utlandet och enskilda, som förtjäna därpå. Icke förtjänar kronan något, det kan jag försäkra.

Jag har uppgifter, som visa, huru mycket ölaningarna i regel erhålla från kronoparken. Jag har fått dessa uppgifter från hamnarna och från den firma, som egentligen säljer något till fastlandet. Av dessa uppgifter framgår, att det endast är 1/12 av det öländska skogsbehovet, som erhålles från Böda kronopark, och detta huvudsakligen genom mellanhänder. Den omnämnda firman, som distribuerar virket, inköper från Böda kronopark till Borgholm cirka 25,000 kubikfot men från fastlandet cirka 100,000. Från fastlandet komma till Degerhamn cirka 50,000 kubikfot, till Färjestaden cirka 75,000 kubikfot och till Mörbylånga cirka 75,000 kubikfot sågade trävaror. Det virke från Böda kronopark, som användes på Öland, har verkligen uttagits genom mellanhänder och sålunda icke på den av Kungl. Maj:t bestämda vägen eller genom utsyning. Och detta har berott på de svårigheter, som på grund av förhållandena kommit till stånd.

Det är endast detta jag velat säga. Nu påstår man, att det är icke endast småbruk, det här gäller. Jag har hämtat mina uppgifter av statistiken, och jag tror, att den är ganska tillförlitlig i detta fall. Men dessutom besitter jag god lokalkännedom. Om jag undantager prästgårdarna, så hålla dessa gårdar i allmänhet 10 hektar, och möjligen några 50—60 tunnland, detta bevisar ju dock att så många flera jordbruksdelar äro under 10 hektar.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag begärde ordet, då jag hörde herr Lovén säga, att man icke borde släppa bönderna för mycket lösa i denna kronopark. Jag undrar, om icke herr Lovén släppt sig själv för mycket lös med sina påståenden. Det förhåller sig icke så, att alla utskottsledamöterna företrätt en sådan uppfattning som han. Herr Lovén säger, att denna befolkning icke lever under några särskilt ömmande omständigheter. Det finnes, säger han, många andra kommuner, som äro mycket fattigare, och därav drar han den slutsatsen, att här icke föreligger något skäl att hjälpa. Liksom man skulle anse sig förhindrad att hjälpa, därför att det tilläventyrs finnes de, som äro fattigare och befinna sig i svårare omständigheter. Ett sådant resonemang kan omöjligt vara hållbart. Så säger han, att det här gäller personer, som äro ägare av i mantal satt jord, och att det finnes andra, som äro ännu mera i behov av denna utsyningsrätt. Men icke vill väl herr Lovén påstå, att därför att en person har en lott av i mantal satt jord han i och med detsamma befinner sig på grön kvist.

Ang. utsyningsrätt å Böda kronopark.
(Forts.)

Ang. utsyningsrätt å
Böda kronopark.
(Forts.)

Jag tror, att man skall kunna påträffa rätt många sådana personer, som icke ha det så väl beställt. Här är det enligt min mening fråga om huruvida ett trängande behov föreligger. Här gäller det en oomstridd rättighet, vilket framgår av de kungl. breven. Omständigheterna visa till full evidens, att man icke begagnat sig av densamma. Trots de nuvarande höga priserna på virke och ved ha vederbörande icke begagnat sig av den utsyningsrätt, som tillförsäkrats dem genom de kungliga breven, och detta måste enligt min uppfattning bevisa, att u övandet av utsyningsrätten är förbundet med så omständliga formaliteter, att de lägga hinder i vägen för dess begagnande. Jag kan icke tro, att det är riksdagens mening att slå vakt om byråkratiska och omständliga former på sådant sätt, att den skulle motsätta sig en utredning, som avser — jag betonar det ännu en gång — icke att släppa bönderna lösa på denna kronopark, utan att de erhålla största möjliga gagn av denna rättighet.

Det har icke minst under det sista året talats om Öland. Man har framhållit, att något behöver göras för denna landsända, som är en av våra främsta emigrationshårdar. Här föreligger ett tillfälle för andra kammaren att göra något för Öland. Jag ber vidare få påpeka, att jag talat med personer från Öland, som haft att handlägga ärenden rörande utsyning av virke i Böda kronopark, och dessa ha förklarat, att omständigheterna beträffande utsyningen varit sådana, att vederbörande föredraga att inköpa behöfligt virke framför att begagna sig av utsyningsrätten.

Jag vågar verkligen vädja till kammaren och fråga, om här icke föreligger skäl att visa enkel, billig och praktisk rättvisa genom att biträda detta förslag. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lovén: Herr talman! Bara ett par ord! Den ärade motionären har framhållit, att de priser, som enligt mina uppgifter skulle ha noterats i Grankullavikens hamn, voro så höga därför att virket uppköpts och sålts av jobbare. Det är möjligt, men då måste också mot de priser från andra håll, som jag uppgav, kunna göras den anmärkningen, att de varit jobbarpriser. Alltså komma ölämningarna fortfarande i en mera gynnsam ställning än befolkningen på andra platser. Dessutom finnes det ju 70 å 100 familjer, som måste köpa sitt virke av jobbare, därför att de icke ha någon utsyningsrätt alls, och dem finnes det ingen, som ömmar för, utan de få köpa var de kunna.

Sedan nämnde motionären, att på denna trakt finnas småbrukare, som äga jord från 10 hektar till 60 å 70 tunnland. Ja, ett jordbruk på 60 till 70 tunnland på Öland anser jag icke vara något litet småbruk, som man behöver vara särskilt ömmande för. Och om jag icke misstar mig, omnämnde den ärade motionären, att det t. o. m. finnes jordbruk på 100 tunnland. Detta, menar jag, får väl icke räknas till de minsta småbruken i vårt land.

Vad beträffar påståendet, att exportjobbare köpa upp ved, som

de sedan sälja till utlandet, så kan jag icke förstå detta. Detta inträffar ju i så många andra fall. Det kan ingen bättre intyga än den, som varit i tillfälle att resa omkring på stråkvägarna och se, huru många andra varor, t. o. m. sådana som äro värdefullare än trä och virke, gå till utlandet. Om den ärade motionären hade framkommit med förslag om förbud för jobbare att exportera sådana värdefulla varor icke endast från Öland utan från hela vårt land, så hade jag lättare kunnat instämma med honom.

Ang. utsyningsrätt å Böda kronopark.
(Forts.)

Vad beträffar herr Magnussons tal om »denna urgamla rätt», så kan denna enligt min mening vara ganska omtvistad, ifall man går långt tillbaka i urkunderna. Men det är icke det vi tvista om. Men vad som alldeles säkert är riktigt det är, att kronan behåller sin rätt och att staten ser till att den har kontroll och övar tillsyn över utsyningen, så att den kommer på rätt plats och så att man icke far fram hur som helst i Böda kronopark, ty det är den sannerligen för värdefull till. Såvitt jag förstår, ligger icke tyngdpunkten i det ömmande, om befolkningen kan skaffa sig ved och timmer, utan tyngdpunkten, om man undersöker motionen närmare, är, att man vill vara så gott som fullständigt fri från alla former, man vill blott säga till jägmästaren och så skall det vara bra med den saken. Men jag vädjar till kammaren, att sätter den något värde på Böda kronopark och på statens värdefulla skogar där, så bör kammaren icke bifalla motionen.

Herr Norman: Herr talman, mina herrar! Jag fattade mig helt kort första gången, jag hade ordet, i tro, att denna fråga icke skulle föranleda någon längre diskussion. Saken syntes mig nämligen ganska klar, och jag förstår icke, varför man med så stor energi drager i härnad mot det i motionen framställda yrkandet.

Herr Lovén har gått in på en hel del frågor, som icke sammanhånga med denna. Han talade om exporten och en hel del andra saker på andra håll, han talade om, att det är en hel del andra invånare här i landet som ha det sämre än ölännarna o. s. v. Jag kan för min del icke förstå, vad det har med denna sak att skaffa. Denna sak ligger så till, att här är det en landsända, vars befolkning är i behov av den virkes- och vedtillgång, som finnes i en kronan tillhörig, efter förhållandena där nere oerhört stor skogspark; att denna befolkning sedan urminnes tider haft rätt att taga sitt virkesbehov däriifrån, att denna rätt sedan blivit under de senaste hundra åren upprepade gånger tillförsäkrad i kungliga brev, men att härmed ha förknippats sådana byråkratiska, tyngande bestämmelser, som nära nog omöjliggjort under de senaste åren användandet av denna rätt, samt att motionen syftar till en undersökning, huruvida dessa tyngande bestämmelser icke kunna lättas. En sådan undersökning lämnar antingen det ena resultatet eller det andra, antingen kommer den att visa, att en lättnad icke kan ske, och då har man det klart för sig, och då är intet mer att göra åt saken, eller också visar den, att en lättnad

Ang. utsy-
ningsrätt å
Böda krono-
park.
(Forts.)

kan ske, och ifall det kan tänkas, att en utredning skall visa möjligheten av en lättnad, varför skall då icke en sådan sätts i verket?

Herr Lovén säger, att det icke föreligger några ömmande omständigheter med avseende på dessa socknar, således tvärt emot vad motionären, som själv är bosatt inom området, gör gällande. Han talar om dessa socknar såsom bebodda huvudsakligast av småbrukare och dylika. Häremot kommer herr Lovén med sin sakkunskap och talar om att det är stora jordbrukare. Jag har här en uppgift på antalet brukningsdelar inom detta område. De utgöra till antalet 1,666. Av dem av dessa som brukas av ägarna hava 764 under 2 hektar öppen jord, 833 ha mellan 2 och 20 hektar öppen jord; endast 28 komma upp till mellan 20 och 100 hektar öppen jord och 3 säger 3 över 100 hektar. Till dessa komma sedan arrendatorer till ett antal av 7 med en areal av högst 2 hektar, 20 med en areal mellan 2 och 20 hektar, 10 med en areal mellan 20 och 100 hektar samt en enda med en areal över 100 hektar öppen jord. De jordbruk. som hava över 100 hektar, äro med ett enda undantag kronogårdar. De, som komma över 20 hektar, äro i regel prästgårdarna och några få större bondgårdar, men den alldeles övervägande delen äro dessa små jordbruk under 20 hektar, och såsom vi nyss hörde kommer nära hälften under 2 hektar öppen jord.

Med denna statistik torde det vara tillräckligt bevisat, att det finnes icke så värst många stora jordbruk där nere, om nu detta skulle utgöra något hinder för beviljande av en gammal och erkänd rätt.

Men så går herr Lovén vidare i »bevisföringen» och säger, att socknarna äro icke så fattiga, som man vill göra gällande, ty det finnes socknar på norra Öland som icke ha någon skuld. Ja, det kan ju gälla vad det kan, men icke böra väl dessa socknar straffas för att de gjort sig skuldfria med att man nekar dem att få behålla en rättighet, som de sedan gammalt haft. Det är icke utan stora uppoffringar dessa socknar kunnat ordna sin ekonomi så, att de blivit fria från skuld. Jag behöver blott erinra om, att kommunalskatten på Öland är ganska hög, ja, det finnes kommuner med en kommunalskatt av över 17 kronor per bevilningskrona.

Jag vill till sist säga, att utsyningen har visat sig mycket betungande, och det där projektet om att hela byar eller socknar skulle kunna slå sig ihop och samtidigt begära utsyning, det är något, som man kanske kan tala om, men som är värre att realisera. Och om dessa 1,666 olika jordbruk ärligen skulle ha en utsyning, ombesörjd av kronolänsmännen i orten, så förstå vi, att dessa skulle icke få göra stort annat än resa från gård till gård och verkställa dessa utsyningar. Detta gör det ju alldeles omöjligt att kunna tänka på en sådan lösning.

Jag förstår icke, vilka skäl som skulle kunna föranleda kamraren att icke bifalla den hemställan, som blivit gjord i motio-

nen, ty de skäl för avslag, som här blivit framhållna, äro enligt mitt förmenande icke tillräckligt bärande. Jag ber därför, herr talman, att ännu en gång få yrka bifall till motionen.

*Ang. utsyningsrätt å Böda kronopark.
(Forts.)*

Herr Bäckström: Blott ett par ord, herr talman! Herr Norman undrade, att man givit diskussionen en så stor omfattning. Ja, han är nog själv delvis skuld därtill. Jag vill betona, att utskottet icke alls ställt sig emot öläanningarnas rätt till utsyning av virke i den mån Kungl. Maj:t beviljar sådan. Utskottet har blott velat anvisa dem den väg som är den naturliga för vinnande av lättnader i utsyningsförfarandet. Perioden för den nu beviljade utsyningsrätten utgår ju om några år igen, 1919, och när öläanningarna helt snart skola in med ansökan om utsyningsrättens förlängning, böra de upptaga de i motionen framförda synpunkterna och önskemalen. På det sättet tänker jag att frågan vinner sin naturliga lösning på det för både öläanningarna och statsintresset bästa sättet.

Herr Nilsson i Gränebo: Herr talman! Säsom här under debatten förut framhållits har icke den rätt, som sedan århundraden tillbaka tillkommit dessa tio socknars befolkning, att å Böda kronopark mot skälighets ersättning erhålla utsyning av ved och husbehovsvirke, under de senare åren av dem utnyttjats. Detta framgår ju även av domänstyrelsens yttrande av den 15 januari 1914. Att ingen begär om utsyning av virke till domänstyrelsen inkommit har säkerligen ej berott på, att det ej har funnits något behov därav. Orsaken är nog huvudsakligen den, att priset på det virke, som på detta sätt möjligen kunnat erhållas, har blivit för dyrt, när därtill lagts kostnaderna för utsyningen av det samma; vartill kommer allmogens ovilja för att ej säga motvilja mot de förmalistiska bestämmelserna, som äro förenade med utsyningen.

Jag tror icke, att man som herr Lovén bör se frågan så, huruvida virket kostar mera på den platsen än på den, utan vi skola taga hänsyn till, att detta är en ort, där icke någon skogstillgång finnes och där lantbrukarna således icke, som eljest oftast är fallet i vårt land, ha egen skog till såväl bränsle som husbehovsvirke; här äro de nödgade att köpa sådant från annat håll såvida de ej kunna erhålla från Böda kronopark. Skulle det väl då vara nationalekonomiskt fördelaktigt att frakta bränsle och virke från fastlandet till Öland — där det får köras långa vägar innan det kommer till ort och ställe där det skall användas — för att sedan frakta ut virket från Böda kronopark? Det väsentligaste i saken, såsom jag ser den, är att sådana åtgärder må bli vidtagna, att befolkningen i dessa socknar i första hand kan tillgodogöra sig och utnyttja det virke, som finnes på kronoparken, innan något utskeppas. Se vi saken från denna synpunkt, tror jag ej att det bör vara så avskräckande att bifalla motionen, helst som det bara är fråga om utredning om lindrigare former för virkets utsyning.

Ang. utsy-
ningsrätt å
Böda krono-
park.
(Forts.)

De höga priserna på virke, vilka nu äro rådande, komma säkert att ha sin menliga inverkan på såväl nybyggnad som underhåll av bostäder och andra byggnader på även landet och detta i all synnerhet för befolkningen i dessa skogfattiga socknar på Öland, som uppgår till 10,000 personer, och som skall bruka en av naturen mager och karg jordman.

Herr talman! Det är därför med en önskan att Ölands tillgångar i första hand må tillkomma ölänningarna, som jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr Byström: Herr talman! Varje fråga kan ses från olika synpunkter och så även denna. För min del tror jag, att motionären har mera fog för sitt yrkande än vad utskottet har för sitt.

Jag betraktar motionärens förslag som ett led i främjandet av egnahemsverksamheten. Jag tror, att de innebyggare, som vistas på det område det här gäller, kunna behöva den lilla hjälpen de skulle få genom ett bifall till den motion, som herr Andersson i Knäppinge väckt.

I reservationen till förmån för motionen säges:

»Med den skogfattigdom, som råder i dessa tio socknar, vars befolkning uppgår till mer än 10,000 personer, så gott som uteslutande småbrukare med i medeltal mindre än 10 har odlad åker, måste det enligt utskottets mening bereda befolkningen stora svårigheter att erhålla nödigt virke och bränsle». Säkertligen behöva dessa många småbrukare den lindring, som nu ifrågasättes.

Då jag tillhör dem, som vilja gynna egnahemsrörelsen, icke minst småbrukarrörelsen, anser jag, att jag med min röst bör stödja motionen i fråga.

Jag betraktar vidare detta som en strävan att hjälpa befolkningen i en avlägsen landsända, och om denna befolkning skulle i det fallet få en liten hjälp framför befolkningen på andra ställen, som kanske också ha svårigheter att kämpa emot, ser jag däri ingen orätt. För min del har jag alltid brukat ställa mig på deras sida, som velat hjälpa och gagna befolkningen i avlägsna och karga landsdelar, och jag tror, att vi här ha ett tillfälle, då man kan visa, att man önskar göra detta.

Det är ju så, att befolkningen på landsbygden mer och mer drager sig in till städerna, och det är kanske gott i och för sig, men man bör väl ändå söka behålla så stor del av folket som möjligt på lantbrukets område.

Jag tycker för övrigt, att det är en ganska enkel sak, som begäres, nämligen en skrivelse till Kungl. Maj:t, att det skall tagas i övervägande vilka lättnader som kunna åstadkommas för att här ifrågavarande bönder skola få del av skogen på Böda kronopark. Jag antar, att Kungl. Maj:t hädanefter liksom hitills skall göra denna utredning med förstånd, och det kan därför icke vara någon fara i att åt Kungl. Maj:t lämna utredningen i en fråga, som från vissa synpunkter kan anses liten, men ur andra

ganska stor. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Andersson i Knäppinge väckta motionen.

*Ang. utskottets
näringsrätt å
Boda krono-
park.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen, som under nästföregående anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 93 ja mot 76 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

A föredragningslistan fanns härafter upptaget andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, angående herrar Lundgrens i Nora och Olssons i Ramsta motion, nr 170, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om omarbetning av gällande förordning angående utarrendering av prästerskapets löneboställen.

*Ang. utarrendering
av
prästerskapets
löneboställen.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 170, hade herrar Lundgren i Nora och Olsson i Ramsta hemställt, att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådan omarbetning av förordningen av den 15 september 1911 angående utarrendering av prästerskapets löneboställen, att vissa i motionen anmärkta förhållanden undanröjdes.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en omarbetning av förordningen den 15 september 1911 angående utarrendering av prästerskapets löneboställen till närmare överensstämmelse med riksdagens tidigare uttalanden därutinnan, i syfte att göra arrendena mera inkomstbringande för kyrkofonden.

Ang. utarrendering av
prästerskapets
lönéboställen.
(Forts.)

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:
av herrar *Norman* och *Rydén* i Klosterbergane, som föreslagit,
att föreliggande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda samt "
av herr *Nilsson* i Gränebo.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman, mina herrar! Det var med tillfredsställelse motionärerna togo del av fjärde tillfälliga utskottets utlåtande i anledning av den motion, som avgivits av herr Lundgren i Nora och mig, i vilken vi begära en revision av gällande förordning angående utarrendering av prästerskapets lönéboställen. Men då utskottsutlåtandet ej är enhälligt utan reservationer finnas avgivna, dels av herrar *Norman* och *Rydén* i Klosterbergane med motivering, och dels av herr *Nilsson* i Gränebo utan motivering, skall jag be att med några få ord få bemöta den reservation, som herrar *Norman* och *Rydén* angivit.

Reservanterna citera först några ord ur en annan av herr Lundgren och mig vid denna riksdag väckt motion, nr 169, där vi framhålla, »att en av de förnämsta anledningarna till att arrendebeloppet blivit anmärkningsvärt små och svårighet uppstått att i vissa fall få lönéboställe utarrenderat, torde vara den betungande byggnadsskyldigheten, som enligt 23 § i Ecklesiastik boställsordning påvilar arrendatorn». Det har ibland sagts, att arrendatorn skall bygga och ibland att församlingen skall bygga. Nu har det emellertid genom beslut i regeringsrätten, kungjort i går, blivit klarhet i saken.

Att vi uttalat dessa av reservanterna citerade orden i en motion, i vilken vi begära att frågan om nybyggnadsskyldighet vid ecklesiastika boställen skall klarläggas så att denna fråga blir fullt tydlig och klar, må ju vara en sak för sig, men när det nu gäller § 13 i kungl. förordningen om utarrendering av prästerskapets lönéboställen, hava vi velat påpeka, att denna paragraf med alla dess förpliktelser för arrendatorn att å ena sidan utgöra en hel del in natura mot måttlig ersättning och å andra sidan iakttaga ett hövligt och värdigt uppträdande mot tjänstinnehavaren, i viss mån bidragit till att nedsätta de kontanta arrendebeloppet.

Då man läser denna paragraf i kungl. förordningen av den 15 september 1911 angående utarrendering av prästernas lönéboställen, blir man minst sagt förvånad över dess ordalydelse; det är nästan som ett återljud från forna tider. Jag skall taga mig friheten att återge paragrafen. Den lyder så här:

»Vid utarrendering av lönéboställe, som är avsett för jordbruk, skall då sådant med hänsyn till tjänstinnehavares behov finnes erforderligt och i den mån bostället avkastningsförmåga det medger i arrendekontraktet göras förbehåll därom att arrendatorn

skall mot måttlig ersättning enligt grunder, som angivas i kontraktet till den omfattning och i enlighet med de närmare bestämmelser, som i öfrigt däri meddelas:

Ang. utarrendering av prästerskapets loneboställen.
(Forts.)

1. verkställa skjuts i tjänsteärenden ävensom annan för tjänstinnehavaren och hans familj erforderlig skjutsning, eller, om tjänstinnehavaren önskar själv hålla hästar, lämna foder till högst två sådana samt i mån av befintligt utrymme i boställets laga hus erforderligt stall och foderrum samt plats till förvaring av åkdon och seldon;

2. för tjänstinnehavarens hushåll å prästgården avlämna söt, oskummad mjölk dagligen ävensom smör;

3. på erforderligt sätt bereda av tjänstinnehavaren för husbehovet anskaffad ved ävensom, där tjänstinnehavaren äger från bostället bekomma brännstov, jämväl hugga eller upptaga samt framföra vad därav erfordras; samt

4. verkställa renhållning och snöskottning å prästgården ävensom, när åt tjänstinnehavaren är upplåten trädgård, ombesörja plöjning och likartat arbete, som må erfordras i trädgården, och lämna för trädgårdens brukande behöfelig myckenhet gödsel

Tjänstinnehavaren är pliktig att, så framt i något av nu omnämnda hanseenden ändring i förut bestående förhållanden för följande ecklesiastikår ifrågasättes, före den 14 mars meddela arrendatorn besked därom.

Arrendatorn skall förpliktas ej mindre att själv föra ett skickligt och anständigt leverne samt gent emot tjänstinnehavaren visa tillbörlig hänsyn, än även att vaka däröver, att jämväl hans husfolk och andra personer, som uppehålla sig å det arrenderade området, härutinnan sig väl förhålla.

I arrendekontraktet skall intagas förbehåll därom, att, för den händelse arrendatorn eftersätter sin skyldighet i något av ovan berörda hänseenden, vad i allmän lag finnes stadgat rörande arrenderätts förverkande skall äga tillämpning.»

Paragrafen verkar i sin ordalydelse som ett återljud från flydda tider. De gamla torpkontrakten i senare hälften av förra århundradet innehöllo knappast så lakoniska bestämmelser.

Nu säga reservanterna: »Med stöd av motionärernas eget påstående kan sägas, att i föreliggande motion anmärkta orsak till låga arrenden är av mycket underordnad natur». — »Ty dessa tjänstbarheter skola ej lämnas gratis utan mot ersättning, om ock måttlig sådan.»

Ja, huru arrendeumgälders utgörande in natura i allmänhet verkar, torde för de flesta av kammarens ledamöter vara bekant. Jag behöver endast peka på torparklassen, som, tack vare detta system, att betala arrendet helt eller delvis in natura genom dagsverken eller andra prestanda, rent av försvunnit här i landet. Likartat har förhållandet varit med de gamla födorådskontrakten, de gävo anledning till missnöje och stridigheter och ha nu nästan alldeles upphört. Den måttliga ersättningen härvidlag för dessa tjänstbarheters utgörande förtager ingalunda — som reservanterna

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.
(Forts.)

vilja påstå — de på det kontanta arrendebeloppet nedsättande verkningarna.

Även torparen fick ju en måttlig ersättning för sina överdagsverken och prestationer.

Hela detta system är föråldrat och passar icke alls för vår tid och kan ej försvaras därmed, att det eljest skulle bli omöjligt för prästerna att erhålla arbetskraft, familjeskjutsar samt smör och mjölk till sitt hushåll, ty vid varje prästgård och kyrka finnas väl i regel även andra statstjänare, som måste köpa allt vad de behöva. Jag behöver endast nämna folkskollärarkåren.

Då reservanterna vidare påstå att »dessa prestationer, i den mån de kunna från boställena utgöras, äro för övrigt vid den nya lagstiftningens tillkomst av Kungl. Maj:t och — märk — riksdagen prästerskapet tillförsäkrade såsom en ersättning för förlusten av rätten att hava boställena under eget bruk», så vågar jag säga, att detta reservanternas påstående, vad beträffar riksdagen, icke är överensstämmande med verkliga förhållandet. Här om torde herr vice talmannen kunna lämna klart besked, då han var medlem av det särskilda utskottet vid 1910 års riksdag, som behandlade denna fråga. Efter vad jag kunnat inhämta i riksdagsbiblioteket, har såväl särskilda utskottet som riksdagen i sin skrivelse nr 147 vid 1910 års riksdag tydligt utsagt, att, förutom bostad, trädgård och fri vedbrand, i löneförmåner in natura endast skulle ingå fria skjutsar i tjänsteärenden och lönen för övrigt utgå kontant efter de särskilda grunder som i lagen närmare bestämmes.

I riksdagens skrivelse nr 147 vid 1910 års riksdag säges på tal om fria skjutsar i tjänsteresor bland annat: »I detta sammanhang har riksdagen velat framhålla lämpligheten därav att till underlättande av den nödiga ämbetsskjutsens anskaffande i de särskilda föreskrifter Eders Kungl. Maj:t kommer att utfärda rörande löneboställenas utarrendering varder inrymd en bestämmelse av huvudsakligt innehåll att man vid arrendeavtalets uppgörande skall söka ernå överenskommelse därom att arrendatorn skall tillhandahålla vederbörande tjänstinnehavare skjuts i tjänsteärenden i behörig utsträckning och till viss måttlig taxa.»

Det var tydligen aldrig riksdagens mening, att Kungl. Maj:t på administrativ väg skulle tillerkänna prästerna dessa extra naturaförmåner.

Denna kungl. förordning om utarrendering av prästboställen har nämligen tillkommit på administrativ väg. Riksdagen har aldrig fått tillfälle att yttra sig om den, och när man läser denna 13 §. är det nästan, som om man skulle ha en känsla av att prästernas särskilda önskemål ha alltför välvilligt beaktats i lagtexten. Lika litet kunna reservanterna finna något stöd i 1910 års kyrkomötes skrivelse nr 5, som hänvisar inte blott till Kungl. Maj:ts förslag härutinnan till riksdagen — det var ju så, att riksdagen inte antog Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, utan det blev beskuret i många punkter, och ehuru det ursprungliga kungl. förslaget talade om en del förmåner in natura, som prästerna skulle

få, gick riksdagen aldrig med därpå — utan även till vad särskilda utskottet vid 1910 års riksdag uttalat, ty då utskottet talar om »att de befarade olägenheterna av jordbruksbostälernas utarrendering skola kunna genom lämpliga anordningar förebyggas eller i väsentlig mån reduceras», så framgår tydligt av sammanhanget, att utskottet därmed avsett frågan om ämbetsskjuksarna.

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.

(Forts.)

Att därför som reservanterna påstå, att »de anmärkta bestämmelserna i arrendeförordningen ha sålunda tillkommit på grundvalen av vad som förekommit vid frågans föregående behandling», är en slutledningskonst, som jag vågar beteckna såsom advokatörisk.

Reservanterna söka sedan genom en vid reservationen bifogad tabla över resultatet vid utarrenderingen under ecklesiastikåret 1915—1916 av 44 st. löneboställen i tolv stift visa, att den erhållna sammanräknade arrendesumman med 2,378 kronor överstigit det år 1910 beräknade arrendebeloppet.

Försiktigtvis säga reservanterna: »Antalet av dessa boställen är kanske icke stort nog att vara bestämt utslagsgivande, men visar dock att motionärernas farhågor äro allt för överdrivna.» Vad säger oss nu denna tabla? Jo, att trots de förändrade förhållandena, som inträtt på jordbruksområdet sedan 1910, då dessa arrenden uppskattades, till 1915—1916, då jordvärdena sprungit i höjden högst betydligt medförande höga pris på alla jordbruksprodukter och en stigande kurva för arrendepiset per tunnland jord i allmänhet, så har dock i 17 av dessa anförda fall arrendebeloppet sjunkit mot det år 1910 beräknade, i ett fall ända med 700 kronor. Att arrendebeloppen i vissa fall blivit högre än det år 1910 beräknade — i ett fall t. o. m. ökats med 2,000 kronor — det förvånar mig icke alls, ty det har ju sin naturliga förklaringsgrund i den allmänna prisstegringen och måhända i vissa fall på löneboställets läge, t. ex. nära ett hastigt växande samhälle.

Att arrendeavgifterna stigit i vissa fall kan också bero på att de av mig och herr Lundgren påpekade förhållandena icke förefunnits i dessa fall och således ej kunnat verka nedsättande på arrendebeloppet. Ty är det så, att det icke är vid alla prästboställen det fattas boningshus etc. för arrendatorn, utan där alla laga hus finnas och arrendatorn blott har att åtaga sig underhållsskyldighet — nybyggnadsskyldigheten uppstår ju först när husen blivit fallfärdiga en gång — så är det klart, att det icke är så svårt att få arrendator. Då är det tydligt, att detta förhållande icke kommer att inverka på arrendebeloppet. Detta förslag till arrendekontrakt uppgöres för övrigt av en nämnd, bestående av kronofogden eller länsmannen, kontraktsinnehavaren, tjänstinnehavaren och en representant för församlingen. I denna nämnd äro alltså tjänstinnehavarens intressen ganska starkt bevakade. Det kan då hända, att det förekommer på vissa platser sådana fall, att tjänstinnehavaren icke anser sig behöva utnyttja dessa förmåner. Det blir alltså så, att på en del ställen försvinna dessa helt och hållet, och då inträder utan vidare en ökning på grund

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.
(Forts.)

av den allmänna prisförhöjningen, men där det varit sänkning i dessa fall, visar icke tablån, i vilken mån det ena eller andra av dessa förhållanden förelegat, som kunnat verka prisreglerande nedåt.

Denna tablå säger alltså ingenting till stöd för reservanternas påstående, men delvis kan den anföras till stöd för vårt påstående, att de av oss omnämnda förhållandena kunna verka nedläggande på arrendebeloppet.

Jag skall inte uppehålla kammaren vidare utan skall inskränka mig till, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag i föreliggande ärende.

Herr Norman: Herr talman! Då jag är reservant i denna fråga, skall jag be att få yttra några ord.

Den ärade motionären, som nys hade ordet, har tillsammans med hr Lundgren väckt tvenne motioner, vilka båda syfta åt samma sak, nämligen vissa olägenhetens undanröjande i syfte att få bättre avkastning av de ecklesiastika boställena. I den nu föreliggande motionen framhållas bestämmelserna i 13 § arrendeförordningen såsom orsaken, så godt som uteslutande eller till övervägande delen, till de i åtskilliga fall erhållna låga arrendena för utarrenderade löneboställen. I närmast föregående motion, nr 169, återigen tryckes på att bestämmelserna om byggnadsskyldighet äro det, som åstadkommer dessa låga arrenden. Dessa uppgifter strida sålunda i viss mån mot varandra. I var och en av dessa motioner trycker man på att just det som i *den* motionen fram ålits är orsaken till de låga arrendena. Jag för min del håller före, att motionen nr 169 i så fall träffat den ömtaliga punkten, d. v. s. att det är de där anmärkta förhållandena, som gjort, att arrendesumman i åtskilliga fall blivit låg, men att däremot i nu föreliggande motion anmärkta bestämmelser i 13 § arrendeförordningen äro, såsom vi i reservationen framhållit, av mycket underordnad natur. Dessa bestämmelser äro tillkomna på grund av vad som *förut* förekommit vid fragans behandling och vad som finnes återgivet såväl i vederbörande departementschef's proposition till 1910 års riksdag som i riksdagens behandling detta år och vad som förekom i debatten då och i den skrivelse som avläts av riksdagen, liksom i kyrkomötets behandling av frågan. Vi få väl ändå erkänna, att det inte är riksdagen ensam, som har bestämmanderätten i hithörande frågor, utan detta är en fråga, som skall avgöras gemensamt av kungl. Maj:t, riksdag och kyrkomöte, och även kyrkomötet har sin mycket bestämda uppfattning i detta avseende.

När frågan hade avancerat så långt, att ett förslag förelåg till behandling inför 1910 års kyrkomöte, kom det fram en hel del anmärkningar mot förslaget. Mycket stora och starka betänkligheter uttalades från kyrkomötets sida mot att gå med på det förslag, som då förelåg, men så förklarade kyrkomötet, att då det föreliggande, för kyrkomötet framlagda förslaget till ecklesiastik

boställsordning blivit vid innevarande års riksdag av bägge kamrarna godkänt, fann kyrkomötet det möta allvarliga betänkligheter att motsätta sig förslagens antagande, även om kyrkomötet icke i allo kunde känna sig tillfredsställt med detsamma. Men så tillägges, att »kyrkomötet förutsätter» — detta sattes alltså såsom en förutsättning — »att i de särskilda föreskrifter, Eders Kungl. Maj:t kommer att utfärda rörande löneboställens utarrenderande, varda intagna bestämmelser, som, utan att på något sätt strida mot boställsordningen, åtminstone i väsentlig mån kunde förbygga de antydda svarigheterna». Dessa antydda svarigheter voro ju, att om vederbörande tjänstinnehavare bleve skild från sitt boställe skulle han med hänsyn till nödiga skjutsar och en hel del andra tjänstbarheter, som han behövde, bli satt i svarigheter, som det förut var avsett, att bostället skulle avhjälpa.

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.
(Forts.)

De ecklesiastika boställena ha ju haft till uppgift att, om icke direkt ensamt möjliggöra, så dock underlätta prästernas ämbetsgöring. Prästgårdarna äro ofta belägna på sådan plats, att svarigheter möta för tjänstinnehavaren att få sina personliga behov tillgodosedda såväl i fråga om naturaprodukter, sasom mjölk, smör o. s. v., som även i fråga om skjutsar. Nu gällande lag föreskriver obligatorisk utarrendering av löneboställena. Men arrendeförordningen innehåller bestämmelser att arrendator skall mot ersättning tillhandahålla tjänstinnehavaren vissa s. k. tjänstbarheter.

Nu framhålla motionärerna, att en del av dessa bestämmelser orsakat låga arrenden. Därför att arrendatorn är skyldig att lämna skjutsar för jämförelsevis låga priser, skyldig att lämna mjölk och smör och vissa arbetsprestationer mot jämförelsevis låg ersättning, så komme arrendesummorna att minskas. Meningen är då att för att få högre arrendesummor från boställena frångå tjänstinnehavarna deras nuvarande rättigheter. Det kan väl icke gärna ifrågasättas, att man skall ifrån tjänstinnehavarna taga deras nu innehavda rättigheter utan någon som helst gottgörelse. Tar man från dem dessa möjligheter, då kan man icke ifrågasätta annat, än att de få en ekonomisk gottgörelse för dem. Vem är det nu, som får betala denna gottgörelse, och vem får den ökade inkomsten av boställena? Jo, i de flesta fall kyrkofonden. Om nu detta förslag, som ligger före, skulle vinna godkännande och bifall och som följd därav på sina håll skulle åstadkommas något ökade arrenden, då komme dessa ökade arrenden att i regel ingå till kyrkofonden. Men å andra sidan skall samma kyrkofond utbetala ersättning till tjänstinnehavarna för att de gå miste om dessa förmåner. Det blir precis samma förhållande, som vi framhålla i reservationen, att ta ur den ena handen och lägga i den andra. Jag kan ej förstå, att detta har någon större nationalekonomisk betydelse. Det kommer tvärtom att förorsaka en hel del svarigheter för innehavare av boställen på sådana platser, där det är svårt för dem att erhålla naturaprodukter, skjutsar o. s. v. Och jag har mig bekant, att på många håll uttalats mycket stora bekymmer, om detta nu skulle tagas bort, bekymmer för möjligheten att bestrida den

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.
(Forts.)

prästerliga tjänstesyslan. Jag vill i detta sammanhang nämna, vad en talare vid 1910 års kyrkomöte, kontraktsprosten Löfvenmark, yttrade — yttrandet återfinnes i samma kyrkomötes protokoll på sid. 36—37. Han säger: »För en del präster blir det en verklig lisa att frikallas från jordbruksbestyren; för andra återigen blir mistningen av bostället en kännbar förlust. För egen del måste jag säga, att om jag skulle uppleva den dagen, kan jag icke existera och kan icke sköta mitt ämbete, såvida det icke lyckas mig att i närheten av prästgården komma över en jordbit, där jag kan föda en häst och ett par kor.» Det är nu hans yttrande om det föreliggande förslaget, därest det skulle så kring-skurits, att prästerna icke fått möjlighet att tillförsäkra sig några naturprodukter från boställena.

En sak som motionärerna icke direkt vänt sig emot i motionen annat än antydningssvis, men som den siste ärade talaren med synnerlig skärpa vände sig emot, var den s. k. sedlighetsparagrafen, vilken han fann »komisk», som han yttrade sig, och vilken han sade klinga som ett »aterljud från flydda tider», som han ej ansåg lämpligt. Det var bestämmelsen i 13 §, enligt vilken arrendatorn tillförpliktades att föra ett skickligt och anständigt leverne och gentemot tjänstinnehavaren vissa tillbörlig hänsyn o. s. v. Det är något som i hög grad tycks förtryta den ärade motionären. Jag kan ej förstå, att den bestämmelsen i arrendekontraktet kan lända till förfång för någon, som uppför sig anständigt och skickligt. Är det åter någon, som uppför sig oordentligt, kan det väl vara av förhållandena påkallat, att det finnes någon möjlighet för att en sådan olämplig arrendator kan avlägsnas från sitt arrende. När det nu är så, att vederbörande tjänstinnehavare icke har ett dugg att göra med utarrenderingen av boställena, icke har det ringaste inflytande på vem som blir arrendator av prästbostället, så kan det komma en synnerligen olämplig person som arrendator. Det anfördes också i utskottet exempel på detta, hurusom det hade varit ett särskilt speciellt fall, där det kom nit en synnerligen olämplig arrendator till ett dylikt boställe. Hade vederbörande tjänstinnehavare haft något som helst att göra med saken, så hade arrendatorn icke fatt arrendet. Men då det gick genom Konungens befallningshavande, så fäste man sig ej vid per-sonen i annan mån, än att han hade ordentliga papper och bjöd det högsta arrendet. Det befanns emellertid, att det var en mycket olämplig person, som visade sig allt annat än passande som arrendator för en prästgård, och det blev en skandal i hela socknen.

Vid 1910 års kyrkomöte nämnde en av talarna — för övrigt ombud för min egen hembygd, kontraktsprosten Lindstedt — ett exempel, som i detta fall är rätt belysande. Hans yttrande återfinnes på sid. 23 i kyrkomötets protokoll, och det lyder i asyftade stycke på följande sätt: »Det finnes en komminister inom mitt stift, som har betingat sig skjuts för sina resor av sin arrendator. Denna präst är en ivrig nykterhetsvän, men för att göra det odrägligt för honom ställde arrendatorn till så, att hans dräng alltid

var drucken, när denne skulle skjutsa, och det blev därför icke möjligt för komministern att i längden taga emot sådana tjänster, utan han måste taga sig skjuts från annat håll och, då förhållandet med arrendatorn blivit så olidligt, uppsäga denne till avflyttning följande 1 maj.» Här är ett sådant fall, där det visade sig synnerligen önskvärt såväl för tjänsteinnehavaren som för församlingen att bli kvitt en olämplig arrendator. I det här anmärkta fallet hade prästen detta i sin hand, då det var han, som utarrenderat bostället och kunde uppsäga arrendatorn till avflyttning. När denna rätt med nuvarande bestämmelser är innehavaren framtagen, och det är Konungens befallningshavande som avgör den saken, då bör det finnas någon hållbake på att, om förhållandena bli olidliga, om ett förhållande som exempelvis det nyss anförda skulle inträffa på ett ställe, det finnes någon möjlighet för tjänsteinnehavaren att befria sig från en arrendator, som gör det omöjligt för honom att anlita hans tjänster, något som var förhållandet i det anförda exemplet.

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.
(Forts.)

Jag kan icke finna, att anmärkningarna mot dessa punkter i arrendeförordningen äro av den betydelse, att kammaren bör yrka på deras borttagande.

För övrigt gjorde sig den ärade motionären i sitt anförande här skyldig till ett litet felgrepp, om jag så får säga, då han här nämnde något om den tablå, som är bifogad reservationen, och framböll, att visserligen arrendesummorna i sin helhet för de här angivna boställena bli högre än som beräknats, något som sålunda gäve ett annat resultat än det, vartill motionärerna komma i motsvarande fall. Men det finnes en hel del fall där arrendesummorna äro synnerligen låga i förhållande till de beräknade. Men vad beror det på? Ja det angives ej i tablan. Men det beror nog på byggnadsskyldigheten. Ja, men det hör ej till denna motion utan till den föregående, det hör ej till denna sak. Och då motionären i sammanhang härmed säger, att äro husen vid en prästgård bra, så är det icke svårt att få arrendator, då kommer han i hastigheten och slår omkull sina egna argument som han burit fram i motionen och i sitt anförande. Vad som för övrigt säges om denna tablå, att den upptager vad som 1910 beräknades skola utgå ifråga om arrende och vad som 1915—1916 erhållits, och att tiderna nu voro helt annorlunda, att tiderna nu vore sådana, att givetvis vida högre arrendesummor komme att erhållas än vad 1910 kunde beräknas, så vill jag härtill säga, att det visserligen är sant, att en del jorbruksprodukter stigit i pris, men det torde vara motionären själv bekant, att, även om kostnaderna stigit, så kan man ifrågasätta, om nettot blir större under nuvarande förhållanden än förut. Här gäller det vidare tillfälliga konjunkturer, som man icke kan bygga på, då det gäller att åtaga sig arrende som har kraft tjugo år framåt, och att därför arrendesumman icke kan räknas såsom utslagsgivande i den riktning motionären ville att den skulle göra.

När motionären vidare bestrider påståendena i reservationen, att uttalandena ifrån de myndigheter, från Kungl. Maj:t, från riks-

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.

(Forts.)

dagen och från kyrkomötet, som ha förekommit, ha varit orsaken till bestämmelserna i arrendeförordningen, så vill jag verkligen fråga, huru mycket och på vad sätt den ärade motionären läst innantill i de här åberopade papperen. När förut såväl i propositionen till 1910 års riksdag med synnerlig styrka framhölls, att det borde vara vissa förmåner som skulle tillkomma tjänsteinnehavare, när vidare i riksdagens skrivelse det anfördes åtskilliga önskemål beträffande fria tjänsteskjutsar, och när vid kyrkomötets behandling av frågan och i dess skrivelse det trycktes på såsom en direkt förutsättning för dess bifall, att dessa här anmärkta bestämmelser borde på något sätt inkomma, då vill jag påstå, att den ärade motionären icke riktigt har gjort sig underrättad om förhållandena, då han bestrider, att arrendeförordningens bestämmelser ha tillkommit på grundval av vad som förut har förekommit.

På grund av vad jag sålunda anført, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet fögade reservationen.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Ja, från reservanternas sida söker man tydligen inge kammaren den föreställningen, att nu föreliggande förslag skulle innebära ett attentat mot prästerskapets av riksdagen beviljade löneförmåner. Men den som uppmärksamst läst detta utlåtande, måste ha insett, att så icke är förhållandet, och måste säga, att sällan har väl inför kammaren framlagts en reservation så lång och så intetsägende som den nu föreliggande. Ty tar man bort historiken, som finnes förut i utskottets utlåtande — vad återstår? Och det är väl egendomligt, att utskottsmajoriteten ställt sig mycket mera avvisande till motionens svaga motivering, än någonsin reservanterna göra, och dock har majoriteten tillstyrkt men reservanterna yrkat avslag å motionen. Detta är väl också något märkligt.

Först vill jag här ha pointerat, att man måste med eftertryck framhålla, att det icke är så mycket en församlingens sak, det här gäller, som fast mer ett kyrkofondens intresse. Det är ju från det hållet man har det största intresset i att prästgårdsarrendena bli så givande som möjligt. Således går det icke att vända det så, som om det skulle gälla, att församlingen under vissa förhållanden genom att utskottets hemställan här bifölles, skulle få tyngre skattebördor eller annat tryck utöver vad som redan är lagfäst.

Den av reservanterna meddelade tablån över beräknade och erhållna inkomster av en grupp prästboställen må gälla vad den kan, men ifråga om beslutet i föreliggande ärende betyder den sannerligen föga, kanske rent av ingenting. Upplysningsvis torde emellertid, enligt kyrkofondskommitténs utlåtande, få meddelas, »att i många fall det betingade arrendet — efter frånräknande av vad som finge användas till byggnadskostnadens betäckande — väsentligt understeg vad som enligt dittills gällande ordning

kunnat i arrende betingas». Och vidare: »Om också en dylik minskning vore i det särskilda fallet av liten betydelse för kyrkofonden, kunde givetvis minskningen för de olika fallen tillsammans bereda kyrkofonden stora och sannolikt icke i denna omfattning väntade svarigheter.» Av allt synes ju framgå, säger kyrkofondskommittén, »huru angeläget det är, att sådana förhållanden noga iakttagas, som kunna medverka därtill, att det bästa ekonomiska utbytet erhålles genom bostälLENs utarrendering». Då detta mål enligt utskottets mening också kan vinnas utan att prästerskapets av riksdagen bestämda lönerättigheter trädas för nära, har utskottet ansett, att här verkligen någonting bör göras.

Utskottet har, sasom jag nyss nämnde, rätt skarpt vänt sig mot en del svaga punkter i motionens motivering. Utskottet har framhallit, att det visst icke är § 13 i den kungl. förordningen, som är det mest tyngande, när det gäller utarrendering av prästboställena, utan att det snarast är den på jorden lagda byggnadsskyldigheten, som är avgörande. Utskottet har icke heller kunnat gå med, när motionärerna andragit vissa exempel på arrendekontrakt för att därmed styrka sin begäran. Utskottet har tvärtom framhallit, att dessa kontrakt ju ha tillkommit före kristiden med helt andra prislägen än de nuvarande. I utskottet har också under diskussionen framhållits, att de exempel, som motionärerna framdraga angående taxeringsvärdena å prästerskapets löneboställen i förhållande till arrendebeloppens storlek, för att därmed visa, att det är någonting i olag, icke vidare tala för deras sak, ty i taxeringsvärdet ingår också skogsvärdet och värdet av åbyggnaderna på prästbostället, varav arrendatorn ju icke kan vänta någon inkomst.

*Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.
(Forts.)*

När utskottet ändock ansett sig böra i viss utsträckning tillstyrka bifall till motionärernas hemställan, så är det, sasom herrarna se, av den anledning, »att utskottet funnit det uppenbart, att § 13 i den kungl. förordningen den 5 september 1911 innehåller en del i och för sig olämpliga bestämmelser, vilka riksdagen icke avsett skola i densamma inrymmas, och att ifrågavarande bestämmelsers borttagande säkerligen skulle bidra till att göra arrendena mera inkomstbringande». Man har svårt att fatta, det måste jag liksom den ärade motionären betona, hur reservanternas kunnat framkasta det påståendet — och det har också av herr Norman nyss förklarats — att de i § 13 av den kungl. förordningen nämnda prestationerna, »i den mån de kunna från boställena utgöras, vid den nya lagstiftningens tillkomst äro av Kungl. Maj:t och riksdagen prästerskapet tillförsäkrade sasom en ersättning för förlusten av rätten att hava boställena under eget bruk», samt å ett annat ställe: »De anmärkta bestämmelserna i arrendeförordningen ha tillkommit på grundvalen av vad som förekommit vid frågans föregående behandling». Det är i stället, sasom den här återgivna historiken med full tydlighet visar, tvärtom så, att riksdagen vid sitt bifall till den nya prästlöneregleringen och den i samband därmed stående ecklesiastiska boställsordningen icke avsett att till-

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.
(Forts.)

erkänna prästerna några andra löneförmåner än fast lön, fri bostad med bränsle och trädgårdsland och i viss utsträckning skjutsar i tjänsteärenden. Ett bifall till utskottets förslag skulle således icke alls, såsom reservanterna påstå, innebära, att prästerna skulle utan ersättning avhändas en från riksdagens sida dem tillförsäkrad rätt. I arrendeförordningen föreskrives, att arrendatorn har skyldighet att mot måttlig ersättning verkställa skjuts i tjänsteärenden ävensom annan för tjänstinnehavaren och hans familj erforderlig skjutsning, vidare för tjänstinnehavarens hushåll avlämna söt oskummad mjölk dagligen ävensom smör och slutligen verkställa vedhuggning och renhållning å prästgården m. m. Detta står utanför vad riksdagen uttalat, ja, samt står till och med i rak strid mot vad riksdagen uttalat. Det har därför synts utskottet vara uppenbart, att åtminstone en del av dessa skyldigheter för arrendatorn, särskilt om desamma i kontrakten äro upptagna till mycket lågt värde efter i orten gängse pris, måste verka menligt på arrendesumman. Då detta icke varit riksdagens avsikt — och det tror jag vi kunna vara ense om, då riksdagen redan 1915 genom godkännande av jordbruksutskottets utlatande nr 38 uttalat, att densamma »finner vissa av arrendeförordningens stadganden, i vad de avse reglerandet av rättsförhållande mellan arrendator och vederbörande prästerlige tjänstinnehavare, mindre väl avvägda» — så kan utskottet sannerligen icke annat än finna, att nämnda förordning bör i viss mån omarbetas. Utskottet har ju också gått reservanterna så långt till mötes, att utskottet betonat — och det borde för reservanterna vara nog — »att enligt dess mening det fortfarande synes böra i arrendeförordningen stadgas, att tjänstinnehavaren skall av arrendatorn erhålla skjuts i tjänsteärenden och att måhända jämväl en del andra prestanda skulle kunna åläggas denne, blott de värdesättas så, att priset ständigt svarar mot det i orten gängse och sålunda varierar i överensstämmelse med detta.»

Ja, herr talman, herr Norman har visserligen velat ställa kyrkomötet över eller åtminstone fullt jämsides med riksdagen, men då riksdagens uttalanden och beslut ignorerats, så bör det icke vara tu tal om vad vi här ha att göra. Jag tror, att riksdagen, då frågan nu dragits under dess omprövning, bör visa, att den kräver att dess tidigare uttalanden respekteras även härutinnan.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets och avslag å reservanternas yrkande.

Herr vice talmannen, som åter övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, lämnade härefter ordet till

Herr Olofsson i Ävik, som anförde: Herr talman! Då jag genomläste den föreliggande motionen och utskottets betänkande, så gjorde jag mig den frågan: är det meningen, att det skall bli en fördel för prästerna eller en försämring i deras läge. Och då

måste jag naturligtvis ögonblickligen säga mig, att det måste bli en försämring genom vad motionärerna åsyftat. Då står en annan fråga för mig: har prästerskapet i allmänhet genom den nya löne-regleringen vunnit några fördelar eller har en del av dem därigenom lidit skada? Ja, då måste jag bestämt påstå och kan med hur många bevis som helst styrka, att ett mycket stort antal av prästerskapet lidit stor skada, stor minskning i sina avlöningsförmåner genom den nya löneregleringen.

Ang. utvär-
dering av
prästerskapets
löneställan
(Forts.)

När man läser de tre första styckena i utskottets motivering, så finner man där ett alldeles klart och tydligt språk, men ett språk, som tydligt och klart talar för avslag på den föreliggande motionen. Sedan gör utskottet, som det heter på sjömansspråket, en mycket stor kovändning och kommer in på småsaker, som man anser böra föranleda en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förändring av de nuvarande bestämmelserna i detta avseende. Men granskar man dessa bestämmelser litet närmare, då skall man finna — ifall man vill vara rättvis även mot prästerna, ty de äro människor de också, även om en del icke tycker så synnerligen mycket om dem — att det skulle uppstå de mest omöjliga förhållanden för dem i glest befolkade trakter på landet, om man fråntog dem de små förmåner, som de ha genom de bestämmelser, som nu finnas. Vad motionärerna här särskilt framhåvt, är den omständigheten, att det är så svårt att få arrendatorer till prästboställena. Ja, det är riktigt. Men, mina herrar, det har icke med den sak att skaffa, som utskottet här uppträtt för, utan är helt och hållet beroende på byggnadsskyldigheten. Jag har själv erfarenhet av detta från min egen socken och även från grannsocknar, där arrendatorerna varit synnerligen betänksamma — jag har talat med flera stycken av dem — innan de togo arrende på 20 år. Men jag har icke hört en, som haft det minsta att anmärka mot dessa små förmåner, som prästerna skola ha, dock mot kontant erkänsla till arrendatorn. Visserligen kan ju denna ersättning i vissa fall synas minimal, men jag är alldeles övertygad, att den det oaktat för en hel del arrendatorer blir en förmån, som de knappt skulle vilja vara av med. Det är uteslutande byggnadsskyldigheten, som avskräckt dem från att taga dessa arrenden, ty den blir för dem synnerligen kännbar. Jag kan t. ex. nämna, att i min egen församling håller nu arrendatorn på komministerbostället på med att nybygga bostadshuset, och det blir för honom synnerligen betungande, så det är icke förvånande, att han var mycket betänksam, innan han tog arrendet. Men nu är arrendet taget på 20 år, och jag är övertygad, att mannen också kommer att fullgöra det. Det kan vara nödigt för kammaren och nyttigt för Kungl. Maj:t, ifall skrivelsen kommer dit, att utskottet ville vara av den godheten att närmare förklara, i vilken riktning dessa förändringar skulle gå. Det kan väl icke vara meningen, att kontrakten för dem, som redan tagit sina arrenden på 20 år, på något sätt skulle brytas, utan det skulle väl endast gälla dem, som återstå, när en sådan här författning vunnit laga kraft.

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.
(Forts.)

Ja, hur många regleringar som då återstå, torde ingen kunna säga, men i alla fall de återstående skulle bli särdeles orättvisa mot vederbörande prästerliga tjänstinnehavare i jämförelse med dem, som redan fått sina 20-åriga kontrakt långt förut och som ha arrendatorerna bundna vid dessa små förmåner. Det ligger därför i öppen dag, att det är nödvändigt att herrarna av utskottsmajoriteten litet närmare bestämma och låta förstå, vad meningen är med deras utskottsbetänkande, innan kammaren borde gå med därpå. Jag tror, att det skall bli synnerligen svårt för Kungl. Maj:t att pruta av något på de små förmåner, som i den nuvarande förordningen stadgas. Vi veta nog litet var, att prästerna icke alltid gå ut från de förmögna hemmen, utan mången gång från rätt så knappt burgna hem. En mycket stor del av dem ha kanske studieskulder att dragas med hela sitt liv. När de komma upp på den höjdpunkt, som de flesta väl icke komma över, nämligen ett andra klassens pastorat, så hava de en avlöning av ungefär 4,500 kronor. Jag hemställer till herrarna om dessa löneförhållanden äro så orimliga under nuvarande tid, om man dessutom betänker, att de ha några stycken barn, för vilkas uppfostran de måste sörja genom att skicka dem till skolor i städerna. Tro herrarna verkligen, att det kan vara så synnerligen eftersträfvansvärt att bli präst, om de nu icke skola få behålla denna lilla förmån att kunna få vad de behöva på sitt boställe av arrendatorn till skälighet pris? Från arrendatorns synpunkt kan det icke bli någon fråga om några ömmande förhållanden, ty han är fullkomligt fri att taga ett sådant arrende och vet fullkomligt på förhand, vilka bestämmelser som gälla, och han är som sagt alldeles fri att taga eller icke taga arrendet. Så från den synpunkten kan jag icke se, att det föreligger något skäl. Jag har den erfarenheten från min hembygd, där flera regleringar redan äro gjorda, att en del präster fått sina avlöningsförmåner betydligt nedsatta, från 8,000 å 9,000 kronor, till 4,000 och 5,000 kronor. Jag kan nämna såsom ett enda exempel från min egen valkrets en kyrkoherde, som nu sitter — det är orimligt, jag medger det gärna, och jag har naturligtvis icke framdragit detta såsom något typiskt exempel — med 36,000 kronors inkomst om året och som hädanefter får högst 8,000. Det är naturligtvis icke för sådana jag pläderar, utan det är för dem, som ha små kyrkoherdeboställen, som jag här tagit till orda, då jag anser det orimligt att nu vidtaga en förändring, som ovillkorligen måste medföra en orättvisa gent emot dem, som komma efter, i förhållande till dem, som redan fått denna förmån för 20 år framåt.

På den grund, herr talman, ber jag att få yrka avslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Vidare yttrade

Herr Åkerlund: Herr talman, mina herrar! Jag vill icke vara med om någon nedsättning i de förmåner, som prästerna till-

försäkrats, men jag kan ej heller annat än giva min röst till förman för den föreliggande motionen. Jag anser visst icke, att här utgående arrendeavgift är huvudsaken, om den är litet mindre eller större, spelar för mig en underordnad roll, men jag kan icke begripa varför vid arrende av prästerskapets boställen, då man kan vänta mera barmhärtighet och mera tillmötesgående mot det arrenderande småfolket, det skall sättas strängare villkor än vid utarrendering av privata egendomar och kronoboställen. Det finnes möjlighet enligt min tanke att tillgodose prästerskapet, om de också skulle bli av med en del till dem enligt nu gällande lag utgående förmåner, vilka å andra sidan innebära en odräglig börda som åläggas dessa arrendatorer. Jag vågar nämligen säga, att det här icke alltid är så trevligt, vilket herrarna skola finna, om herrarna sätta sig in i situationen. Vi behöva bara tänka endast på de skjutsar, som skola tillhandahållas, i regeln till obegränsat antal, visserligen mot betalning men i de flesta fall mot en mycket låg sådan. Om prästens familj är mycket stor och det i densamma finnes en massa fruntimmer, som alltemellanåt vill ut och roa sig och åka, så skall den stackars bonden, kanske mitt i skördetiden, ut med så många skjutsar eller det antal hästar han har. Sedan finnes en hel del andra bestämmelser, som äro odrägliga för arrendatorn. Därtill kommer den saken, att prästen icke har något att göra med arrendebostället; arrendatorn har sitt eget och prästen sitt boställe. Om pastorns bostad är utflyttad, ligger den som i en annan by. Övriga tjänstemän, skollärare t. ex., hava icke sådana förmåner sig tillförsäkrade, men de få taga sig fram ändå, och det går mycket bra. Det är ju sant att det råder svårigheter på sina hall att få arrendatorer, men de ha hoppat på en del ändå och icke tänkt sig så noga före, och de komma att sitta mycket länge, innan dessa nya bestämmelser skola komma i tillämpning. Men hur går det då härefter med bibehållandet av de gamla bestämmelserna, det vill jag fråga.

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.
(Forts.)

Jag förnyar nu, vad jag sade nyss, att jag icke vill, att prästerskapet skall få sämre än det har; men jag vill ej heller, att de förmåner prästerna få sig tillförsäkrade skola bli sådana, att en massa små, kanske ekonomiskt vida sämre än prästerna situerade personer skola ha det odrägligt, vilket de nu enligt reservanternas förslag fortfarande skulle komma att få hava. Jag beklagar bittert, att ej det förslag, som jag tog mig friheten väcka här i riksdagen en gång om försäljning av prästernas löneboställen, kom till utförande. Om det hade blivit en lag i sådan riktning, hade prästerskapet likställts med övriga ämbets- och tjänstemän på landsbygden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Gävle: Herr talman, mina herrar! Föregående talare hava berört vad kyrkomötet och särskilda utskottet 1910 i hithörande frågor beslutat, då frågan var på tal. Om vi ett ögonblick skulle lämna detta åsido och i stället se efter, hur

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.
(Forts.)

dessa bestämmelser tillämpats ute i praktiska livet! Ja, dessa bestämmelsers tillämpning framgår av motionen, som belyser densamma med några exempel. Det heter bl. a. i motionen: »Inom Väster- norrlands län har man vid utarrenderingen av vissa ecklesiastika boställen stipulerat följande villkor: 1) arrendatorn skall tillhandahålla tjänstinnehavaren söt, oskummad mjölk å 10 öre per liter». Länsstyrelsen i Väster- norrlands län anser sålunda, att tio öre för söt, oskummad liter är ett måttligt pris, som arrendatorn bör få för sin produkt. Reservanterna, förmodar jag, tycka detsamma, då de yrka, att denna motion icke måtte till någon andra kam- marens åtgärd föranleda. Jag har dock anledning betvivla, att jordbrukarna i allmänhet dela denna reservanternas uppfattning. Nu är det emellertid icke bara fråga om billig, söt mjölk, som arrendatorn skall tillhandahålla, utan han skall också, för så vitt det finnes tillgång därav på gården, tillhandahålla smör för 1 krona 75 öre per kilogram. Nuvarande maximipris är, som be- kant, 3 kronor 25 öre för landssmör och 3 kronor 75 öre för me- jerismör. Det är sålunda fråga om en betydande prisskillnad. Vidare skall arrendatorn tillhandahålla skjutsar till 17 öre per kilometer. I Väster- norrlands län, varifrån exemplen äro hämtade, föreskriver skjutsstadgan för närvarande 2 kronor 10 öre per mil. Prästen skall sålunda för varje nymil åka 40 öre billigare än van- liga människor, då de åka efter enklaste gästgiverskjuts. Vidare skall arrendatorn ombesörja upphuggning och hemforsling av ved för 6 kronor per famn samt sågning och klyvning för 2 kronor. Nu är det snart så, att man får betala 6 kronor för att få en famn ved huggen. Det kan t. o. m. ändå vara svårt att få någon som vill syssla med detta arbete. Det är självklart, att arrenda- torn i det fallet får köra hem veden fullständigt gratis. Det må- ste synas mig olämpligt att ålägga honom det som är föreskrivet i kontraktsbestämmelserna. Vidare skall arrendatorn plöja i träd- gården för en ersättning av 5 kronor per kördagsverke. Jag före- ställde mig, att nu gällande priser äro 10—15 kronor, kanske där- utöver. Prästen skall sålunda betala knappt en tredjedel av vad övriga få betala, vilket synes mig oriktigt. Sedan skall arrenda- torn enligt samma kontrakt tillhandahålla arbetskraft för skötsel av trädgården till ett pris av 2 kronor för mansdagsverke. Det är icke möjligt att få någon jordbruksarbetare under 4 kronor, d. v. s. ett belopp dubbelt så stort som det prästen har att erlægga till arrendatorn. För kvinnlig arbetskraft skall prästen betala 1 krona per dag. Jag är säker om, att man icke får ett kvinnodagsverke under 2 kronor. Det förefaller åtminstone mig, att dessa bestäm- melser äro synnerligen betungande. Läger man då till detta den arrendatorn åliggande byggnad-skyldighet, varom förut talats här, framgår tydligt, att den jordbrukare, som reflekterar på att arren- dera en prästgård, måste ställa sig synnerligen betänksam. Skall han ge sig in på detta experiment, måste han med naturnödvän- dighet nedbringa arrendesumman till den minsta möjliga.

Nu kan mot de exempel jag anført riktas den anmärkningen,

att dessa bestämmelser äro stadgade och dessa kontrakt äro upprättade före krigets början, sålunda under normala förhållanden. Däri ligger en sanning, som också utskottet erkänt. Men innehavarna av de kontrakt, som uppgjorts 1912—13 å exempelvis 20 år eller därinemot och som alltså gälla ännu 5, 10 eller 15 år, kanske längre, äro bundna av dessa kontrakt under hela tiden eller till dess ny överenskommelse träffats mellan parterna. Det kan ju också medges, att ett och annat undantag från den prästerlige tjänsteinnehavarens sida är i detta avseende gjort, så att han avstått från vissa förmåner, som tillförsäkrats honom i kontraktet, men det gäller rena undantag, och de lära icke vid frågans bedömande i övrigt spela någon roll.

Om jag sålunda i likhet med utskottets övriga ledamöter ingalunda kan skriva under allt vad motionärerna hava sagt, icke heller kan tillmäta den kungliga förordningen samma avgörande betydelse, som det synes mig att motionärerna hava gjort, kan jag i varje fall icke blunda för de olägenheter, som påpekats, och det synes mig, att då nu frågan bragts inför riksdagen, det vore riksdagens skyldighet att försöka åstadkomma en förändring till det bättre och det snarast möjligt. Då det synes mig vara möjligt, att detta kan ske på sätt utskottet föreslagit, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kaijser: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall egentligen be att få vända mig mot ett uttryck i motionen. Det står där på ett ställe: »Att avlöna tjänstemän in natura — såsom här avses — är föråldrat.» Det kan hända att det är föråldrat, men det kan också hända, att det som är föråldrat kan bli tidsenligt igen.

Nu gäller förevarande fråga visserligen icke direkt avlöning, ty prästerna hava icke enligt denna 13 § direkt avlöning in natura. Där gäller det, att prästerna mot viss ersättning tillförsäkras vissa saker in natura. Jag är rädd för, att om detta komme bort, det kunde hända, att även prästerna försvunne från vissa trakter. Längre tillbaka i tiden hade även provinsialläkarna och extra provinsialläkarna möjlighet att få en del saker in natura. Detta togs bort, om jag icke missminner mig, på mitten av 80-talet. Vad har följden blivit? Jo, att i vissa trakter av Norrland det knappt finns möjlighet att få vare sig provinsialläkare eller extra provinsialläkare, och jag är övertygad om, att riksdagen måste bekväma sig till att tillförsäkra dessa läkare vissa saker in natura, om riksdagen skall få några läkare dit. Jag vill med detta hava sagt, att jag tror, att om man önskar ha prästerna kvar, så får man i vissa trakter, åtminstone i Norrland, försöka tillförsäkra dem möjlighet att få vissa saker in natura.

Medan jag har ordet skall jag be att få vända mig mot vad herr Andersson i Gävle sade beträffande priserna. Jag vill påpeka beträffande mjölken, att vi vid Härnösands lasarett år 1914 betalade 11 1/4 öre för denna vara hemkörd. För smöret hemkört be-

Ang. utvärdering av prästerskapets löneställningen.
(Forts.)

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.

(Forts.)

talades 1 krona 75 öre per kilogram. Skjutsstadgan hade 1 krona 70 öre per mil för några år tillbaka. Priset höjdes för 3—4 år sedan. De andra priserna kan jag icke angiva absolut säkert; men av vad jag nämnt torde vara tydligt, att det icke var så ovanligt låga priser, som satts för dessa saker i det omtalade arrendekontraktet. Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr Johansson i Kullersta: Herr vice talman! Jag kan i likhet med de flesta föregående talare instämma däri, att det icke är den kungliga förordningen, som gör, att dessa löneboställen äro ganska svåra att få besatta på sina håll.

Då jag emellertid nyligen varit närvarande vid en auktion, där sådana boställen utarrenderats, och därvid haft tillfälle taga del av arrendekontrakten, kan jag icke underlåta att göra ett par anmärkningar mot den kungliga förordningen av 1911. Jag har här med mig ett arrendekontrakt, som upprättats nu i dagarna; det är alltså icke från tiden före dyrtidens inträdande. Jag skall nu be att få uppge några punkter ur detsamma. Arrendatorn är där skyldig att lämna bl. a. 6 liter söt mjölk dagligen för 12 öre litern, 2 kilogram smör i veckan till 2 kronor 25 öre per kilogram. Dessutom skall han verkställa snöskottning och renhållning för 10 kronor per år, lämna is för tjänsteinnehavarens behov till 15 kronor per år, skjuts till 20 öre kilometern med skyldighet att utan ersättning vänta i fyra timmar; efter denna väntetid äger han erhålla 25 öre i timmen. Han skall utföra plöjning för 50 öre i timmen, efter tillsägelse ställa mansdagsverken till förfogande för 2 kronor 50 öre. För hemkörning och uppläggning av ved får han 2 kronor per famn och för upphuggning till småved 3 kronor per famn.

Nu kan det ju sägas, att dessa tjänstbarheter ej ha så särskilt stor betydelse, om man ser dem var för sig, men jag tror, att vi få lov att medge, att de sammanlagda äro rätt betungande för en arrendator att utgöra. Jag har räknat ut, att med de priser på mjölk och smör, som äro gällande på den trakt, där detta arrendekontrakt är uppgjort, får arrendatorn ej mindre än 195 kronor 12 öre mindre i inkomst per år, än om han finge lämna denna mjölk till mejeriet, som han har alldeles intill sig, så att det icke uppstår någon transportkostnad av betydelse för honom. Vidare är det ej möjligt att lägga upp en isdös, som kanske ej är så obetydlig, för 10 kronor per år. Det förstår var och en, att detta blir betydligt mycket dyrare, om det skulle betalas gängse pris. Men så ha vi skjutsarna. Det skall till exempel väntas 4 timmar utan ersättning. Om vi tänka oss en skjuts på, låt oss säga — socknen i fråga är ej alls stor — 10 kilometer, blir ersättningen 2 kronor. Skulle det då hända, att det fick väntas 4 timmar på en plats, kunna vi själva räkna ut olägenheterna av denna tjänstbarhet. Mansdagsverken för 2 kronor 50 öre för år efter tillsägelse, som det står i kontraktet, kunna också, det få vi erkänna, bli ganska betungande.

Vidare hade i samma kontrakt influtit en punkt, där det heter: »Jakt och fiske förbehålles för tjänsteinnehavaren.» Man kan säga, att aptiten växer, medan man äter. Om denna punkt står det ju ingenting i den kungl. förordningen, så att detta går, synes mig, utom de rättigheter, som tjänsteinnehavaren har. Men i alla fall är det skrivet i det kontrakt, jag åberopat, så att arrendatorn lär nog få lov att utgöra alla dessa tjänstbarheter och även lämna jakt och fiske ifrån sig för ett belopp av 40 kronor. Nu har jag gjort mig underrättad om, hur det förhöll sig med den här jakthistorien, och tjänsteinnehavaren har tydligen varit mycket god vän med sockenombudet eller den, som uppgjort kontraktet. Han tänkte icke använda jakt- och fiskerätten för egen del utan lämna den i annans hand. Han hade anbud inne på 150 kronor om året för denna jakt- och fiskerätt, och det är ju ändå att gå tämligen långt in på arrendatorns rättigheter, kan man säga.

*Ang. utarvver-
dering av
prästerskapets
löneställan*
(Forts.)

Nu har troligen Kungl. Maj:t vid utfärdandet av 1911 års förordning tänkt sig, att det ovillkorligen skulle uppstå något mindre gott förhållande mellan tjänsteinnehavaren och arrendatorn, synes det mig, och försökt bota det på det sättet, att det tillkommit en punkt i den kungl. förordningen, där det ordagrant heter: »Arrendatorn skall förpliktas ej mindre att själv föra ett skickligt och anständigt leverne samt mot tjänsteinnehavaren visa tillräcklig hänsyn än även att vaka över, att jämväl hans husfolk och andra personer, som uppehålla sig på det arrenderade området, härutinnan sig väl förhålla.» Det är väl ändå, tycker jag, bra otrevligt att få lov att vara något slags polis, därför att man är arrendator av ett prästboställe.

Men så kommer det en punkt till i den kungl. förordningen, som jag skulle vilja säga nästan sätter tumskruv på arrendatorn. Det står nämligen, att i kontraktet skall intagas förbehåll därom, att för den händelse arrendatorn eftersätter sin skyldighet i något av ovannämnda hänseenden, vad i allmän lag finnes stadgat rörande arrendes förverkande skall äga tillämpning. Alltså, om han ej uppfyller alla dessa plikter, om han icke är tillräckligt duktig polisman o. s. v., är han skyldig att lämna arrendet.

När riksdagen går att avgöra denna fråga, tror jag, att vi böra se till, att arrendatorn icke alltför mycket betungas, och att det icke göres allt för stora svårigheter för, att han skall kunna trivas med sitt arrende. Han är ändå den svagaste parten härvidlag.

Med anledning av vad jag sålunda anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Stallerhult. Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande utav en talare på Örebro länsbänken, då han hänförde den fråga, som föreligger, till en lönefråga för prästerskapet. Jag har fattat frågan så, att man ej får inblanda detta i lönefrågan. Frågan, huruvida man, när

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.

(Forts.)

man år 1910 fastställde en ny lönereglering för prästerna, satte lönerna tillräckligt höga, får man ej inblanda i denna fråga, ty denna är nästan så gott som alldeles särskild därifrån. Anser man, att dessa löner äro för låga, skall man höja dem till en summa, som man anser vara den rätta, men man skall ej på en sådan väg som denna, som man då ej hade beräknat, lämna prästerna högre lön. Då gör man ej riktigt rätt, det är min övertygelse.

Nu säges det också här, att genom den tillstyrkan, som utskottet avfattat, tager man från prästerna en rätt, som de äro tillförsäkrade. Nej, jag kan icke läsa utskottets utlåtande på det sättet, att man ämnar frantaga befattningsinnehavarna en rätt. Och vore det så, att man ämnade göra det, kunde jag för min del ej lämna min röst för utskottets hemställan. Men jag kan ej se annat, än att utskottet sammanfattat sin hemställan i denna korta sats: »Utskottet vill dock därvid betona, att enligt dess mening det fortfarande synes böra i arrendeförordningen stadgas, att tjänsteinnehavaren skall av arrendatorn erhålla skjuts i tjänsteärenden, och att måhända jämväl en del andra prestanda skulle kunna åläggas denne, blott de värdesättas så, att priset ständigt svarar mot det i orten gängse och sålunda varierar i överensstämmelse med detta.» Icke innebär detta, att man vill taga ifrån innehavaren en rätt, som han är tillförsäkrad. Tvärtom, man vill ha rätten bestämd så, att den åtminstone anpassar sig något så när efter tidsförhållandena, men icke mer, d. v. s. så att varken den ene förlorar eller den andre vinner. Då blir det rättvist. Det är det, som utskottet åsyftat med sin hemställan, och det är därför, som den även tilltalat mig ganska mycket. När denna lönereglering av prästlönerna förelåg vid tre på varandra följande riksdagar, var andra kammaren nästan enhällig i den uppfattningen, att löneboställena skulle såvitt möjligt utarrenderas närmast efter samma grunder, efter vilka kronans domäner äro utarrenderade. Varför? Jo, därför att prästerna i allmänhet hade brukare på sina löneboställen, vilket ej var att förtänka dem, och att dessa sutto så osäkra att det icke var någon möjlighet att få dessa prästjordar brukade så, att de lämnade den avkastning, som den jord brukar göra, som är utarrenderad på längre tid. Andra kammaren segrade, och sådan blev också lagen, att de skulle utarrenderas. Denna arrendeförordning förelåg ej på den tiden, utan Kungl. Maj:t fick rätt att utarbeta en arrendeförordning, som överensstämde såvitt möjligt med förordningen angående kronans domäner. Denna förordning har Kungl. Maj:t utarbetat, och den länder nu till efterrättelse vid de syner, som hållas. När man ser, hur den tillämpats vid dessa syner, måste man tänka sig, att riksdagens mening knappast hade varit, att den nya regleringen skulle tillämpas på sådant sätt, som skett. De exempel, som motionären anfört, kunna ej sägas stå i överensstämmelse med Riksdagens tanke.

Det finnes väl, under de förhållanden vi leva i och kanske en längre tid komma att få leva i, ingen möjlighet, att en arrendator,

som spekulerar på ett löneboställe, kan efter sådana syneprotokoll åtaga sig att bli arrendator, om han har någon självkänsla, ty att utföra alla dessa prestanda, som äro angivna, därtill är det knappast tillräckligt med en dräng, utan kanske två bli delvis upptagna med arbete åt tjänstinnehavaren. Jag vågar påstå, att de arrendatorer, som vilja åtaga sig sådant, skola vara snart räknade. Jag vill taga ett exempel — herr Åkerlund har omnämnt en punkt — i denna arrendeförordning, där det står, att arrendatorn skall »verkställa renhållning och snöskottning på prästgården ävensom, när åt tjänstinnehavaren är upplåten trädgård, ombesörja plöjning och likartat arbete, som må erfordras på trädgården, och lämna för trädgårdens brukande behöflig myckenhet gödsel».

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.
(Forts.)

Nu är det väl sant, att när de nya lönelagarna och den ecklesiastiska boställsordningen här antogs, så stadgades, att det skulle brytas en trädgård, där sådan icke fanns. Vidare stadgades, att arrendatorn skulle vara pliktig att tillhandahålla ök, då så erfordrades, till körning eller plöjning i trädgården. Men hur är det bestämt här? Jo, här står, att arrendatorn är skyldig att, »när åt tjänstinnehavaren är upplåten trädgård, ombesörja plöjning och likartat arbete». Ja, såsom med plöjning »likartat arbete» ha ju av synerätterna ansetts kördagsverken för en ersättning av 5 kronor samt övrigt trädgårdsarbete för en ersättning av 2 kronor för mansdagsverke och 1 krona för kvinnodagsverke på egen kost. Det kan vara möjligt, att arrendatorn såsom ett med plöjning likartat arbete ålägges att med spade vända en del av trädgården. Tjänstinnehavaren kommenderar och säger: nej, jag vill icke ha plöjning utan »likartat arbete», och det blir bättre, om man tar och vänder denna del av trädgården med spade. Och arrendatorn är tvungen att lyda. Tror man icke, att vem som helst, som spekulerar på att arrendera en egendom, måste resonera som så: jag vet ju knappast, vilken tjänstinnehavare som kommer att befälla över mig under mina 20 arrendeår. Han kanske befäller mig att verkställa ett med plöjning »likartat arbete», men säger, att jag icke får använda ök, hästar, ty de trampa ju alltid sönder en del, utan måste använda spade. Hur djupt står icke, men det kan ju prästen bestämma. Det är icke att undra på, att betänksamma jordbrukare se sig före, innan de bjuda på ett arrende med sådana villkor. Om det finns någon i administrativ väg skriven förordning, som behöver omarbetas, så får jag bestämt säga, att denna är i ett mycket stort behov av att omarbetas. Jag tror, att denna omarbetning bör gå och kommer att gå i den riktningen, att ingen orättvisa sker vare sig åt det ena eller åt andra hållet. Men så länge dessa bestämmelser tillämpas såsom hittills, så komma de arrendemedel, som man får för löneboställena, att vara lätt räknade, och det är icke att undra på.

Jag anser därför, att andra kammaren borde lämna utskottet sitt stöd. Genom ett bifall till vad utskottet hemställt har man dock kommit därhän — även om det icke kommer längre, om det icke blir någon skrivelse i år, ifall första kammaren avslår det

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.

(Forts.)

hela — att åtminstone andra kammaren gjort ett uttalande, att den icke finner sig tillfredsställd med en sådan arrendelag som denna, som här är skriven till efterlevnad.

Ja, nu säger man med anledning av de av motionärerna framdragna synerätsprotokollen, att det står, att det skall vara en »mättlig» ersättning. Ja, mina herrar, en *mättlig* ersättning, det vill åtminstone jag som lekman utläsa som en *rättvis* ersättning, en *tidsenlig* ersättning. Att det står »mättlig», det är därför, att man icke får sätta ett »o» framför, ty då skulle det bli »omättlig». Men kan man verkligen säga, att det är mättlig ersättning, när mansdagsverken på egen kost betalas med 2 kronor och kvinnodagsverken med 1 krona. Det är icke möjligt att säga, att detta är en mättlig, en rätt ersättning. Jag tror således, att vi skulle göra klokt och göra en stor tjänst både åt de präster, som sitta på dessa löneboställen, och även åt hela församlingen och ännu mer bidra till ett gott förhållande mellan innehavarna och arrendatorerna genom att enhälligt bifalla vad utskottet här hemställt och sålunda uttala vår önskan om en omarbetning av denna förordning, så att den blir sådan, att både innehavaren och arrendatorerna kunna känna sig belåtna med densamma.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Akerlindh, Igel, Sjöberg, Ström, Mossberg, Wikström, Winberg, Bengtsson* i Norup, *Röing, Andersson* i Milsmaden, *Modig, Norin, Olsson* i See, *Sundström, Olofsson* i Digernäs, *Hage, Lindström, Thorsson* och *Janson* i Kungsör.

Herr Hallén: Herr talman! Jag kunde nöja mig med att instämma i det sista anförandet, men jag skulle bara med några få ord vilja ytterligare stryka under någonting av vad herr Carl Persson framhöll.

Det är naturligtvis alldeles riktigt det mesta han där sade, och särskilt kan jag nämna här i kammaren, att det i åtskilliga pastorat, där den nya regleringen redan trätt i kraft, har varit misshälligheter mellan prästerna och arrendatorerna. Detta är kanske icke så mycket vare sig den enes eller den andres fel utan beror mera därpå, att 13 § i förordningen verkligen inbjuder till en del överdrifter och misstyndningar. Visserligen är kammaren icke rätt forum att ge sig in på någon detaljkritik av 13 § i förordningen den 15 september 1911, men det finnes ju vissa punkter där, som verkligen alldeles säkert ha tillkommit, utan att kammaren hade kunnat tänka sig någonting sådant. Någon har anfört frågan om i vad mån rättigheten till skjutsar skulle kunna utsträckas. Andra ha såsom herr Persson tagit upp frågan angående trädgårdsarbetet. Angående det sistnämnda har jag särskilt hört en del skildringar, hur det vållat ganska obehagliga strider och tvistigheter, och likaså någonting sådant som renhållningen av gårdsplanen och dylikt, där just dessa så kallade förmåner blivit ett

ganska tveeggat svärd. Jag är därför alldeles ense såväl med utskottet som med åtskilliga talare, att det är av behovet påkallat att få en revidering av denna förordning och särskilt därhän, att de naturaförmåner, som alltjämt böra komma i fråga, värdesättas, såsom utskottet säger, så att priset ständigt svarar mot det i orten gängse. Jag har icke personlig erfarenhet därav, men jag har genom berättelser från ämbetsbröder hört, hur just detta ofta alstrat en viss bitterhet hos vederbörande arrendator, att han skall vara tvungen att lämna naturaförmåner, särskilt mjölk och smör, till kanske alldeles otidsenliga priser. Nu kan man visserligen säga, att det icke alltid blir 20-årig arrendetid, ty på många ställen har man icke lyckats att få så lång arrendetid utan mast nöja sig med ett eller ett par år i taget, och då är det ju möjligt att få dessa belopp ändrade. Men det är en vidlyftig apparat, när värdesättningskommissionen skall sammanträda. Och för de arrendatorer, som binda sig för dessa 20 år, inträda dessa fatala situationer, som det under debatten förut talats om och vilka, som sagt, alltid bli en ständig källa till tvedräkt eller kanske bitterhet från arrendatorns sida, när han skall lämna dessa förmåner till sådana otidsenliga priser.

Ang. utvärdering av prästerskapets löneställningen
(Forts.)

Däremot vill jag hava framhållet i debatten och till protokollet antecknat, att jag för min del anser, att åtskilliga av dessa prestanda — visst icke alla i § 13 moment 4 uppräknade, men åtskilliga av dem — verkligen böra bibehållas, och det har utskottet icke heller satt sig emot. Det heter ju, »att tjänst innehavaren skall av arrendatorn erhålla skjuts i tjänsteärenden och att måhända jämväl en del andra prestanda skulle kunna åläggas denne». Jag hade hellre önskat, att utskottet hade skrivit: och att måhända jämväl en del andra prestanda böra kunna åläggas denne. Det kan tänkas sådana omständigheter, prästgårdens läge i förhållande till socknens övriga jordbruk och så vidare, som gör det oundgängligen nödvändigt, att prästen verkligen bör vara garanterad att mot tidsenlig, skäligen ersättning få dessa prestanda och naturaförmåner. Jag har bara velat uttala min förhoppning, att utskottet är ense med mig i det stycket, att man icke bör inskränka dessa förmåner till uteslutande skjutsar i tjänsteärenden, utan att sådana också, liksom hittills, kunna komma i fråga även i andra avseenden. Däremot vill jag helt och hållet instämma med utskottet, att det är behöfligt, att förordningen revideras i vissa punkter och huvudsakligen, kanske framför allt, i den riktningen, att den ersättning, som skall betalas såväl för arbete som för direkta naturaförmåner, utgår efter alldeles tidsenliga grunder.

Med de orden ber jag att få förklara, att jag för min del är villig att biträda utskottets förslag.

Herr Norman: Herr talman! Det har av flera talare framhållits, att det här visst icke är meningen att taga bort någon rätt för prästerna eller att försämra deras ställning. Men om man tar bort vissa förmåner och tjänstbarheter. då har man väl i själva

Ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen.

(Forts.)

verket varit med om att göra det sämre för en viss klass av tjänstemän, och detta i en tid, när anspråk på löneförbättringar komma fram från alla möjliga håll. Det är något enligt mitt förmenande alldeles absurt att samtidigt med att krav från alla tjänstemannagrupper framställas på ökade löneförmåner, riksdagen skulle vilja gå på en sådan linje, att det för en viss grupp av tjänstemän skulle bli fråga om en avsevärd nedsättning. Jag kan icke vara med om det.

Nu har man här framhållit, att de tjänstbarheter, som arrendatorn har att mot viss ersättning utgöra, äro alldeles för lågt betalda. En talare på Gävleborgsbanken påpekade ju, att de måste sälja mjölk till 10 öre litern och smör till 1:75 kg. Men kort därefter påvisades ju av en talare, att dessa priser stämde med de gängse prisen på den tiden. Vid Härnösands lasarett hade man ju fått betala 11 $\frac{3}{4}$ öre litern för mjölk och för smöret precis det samma som herr Andersson i Gävle nämnde, och likaså var ersättningen för skjuts densamma. Att det nu är en tillfällig prisstegring på en hel del produkter, det gör ju, att dessa siffror ta sig alldeles orimligt för låga ut för tillfället, men det voro de icke, när de bestämdes, och det står i Konungens befallningshavandes hand att vidtaga ändringar härutinnan. För övrigt vill jag verkligen framställa den frågan, om utskottet eller någon av kammarens ledamöter tror, att det är möjligt att realisera det önskemål, som utskottet gjort sig till tolk för, när det säger, att måhända jämväl en del andra prestanda, nämligen än skjutsar, skulle kunna åläggas denne, »blott de värdesättas så, att priset ständigt svarar mot det i orten gängse och sålunda varierar med detta». Är det verkligen någon som tror, att det är möjligt att erhålla en sådan bestämmelse, att priserna på detta sätt bli ständigt varierande, så att det alltid vid varje boställe i varje fall och vid varje tidpunkt bli precis i överensstämmelse med de i orten gängse priserna? Jag tror, att detta önskemål är omöjligt att realisera, och då för övrigt motionen har lagts så som skett och utskottet biträtt motionärernas yrkande, så kan jag icke se, att ett bifall till utskottets utlåtande skulle vara till det gagn, som här påstås, varför jag, herr talman, fortfarande yrkar avslag.

Herr Åkerlund: Bara ett par ord till herr Norman.

Varken herr Carl Persson eller jag vilja vara med om någon nedsättning i prästerskapets avlöningsförmåner, utan skulle man på detta sätt försämra deras ställning, så skola de på annat sätt beredas ersättning härför. Men vi hålla före, att man icke bör så verkställa en lönereglering för *någon* tjänstemannagrupp, att man trycker ned andra samhällsmedlemmar alldeles i onödan, och att man icke heller med öppna ögon bör skapa tillfällen till gräl och oenighet mellan prästerna och brukarna av boställena.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av her-

rar Norman och Rydén i Klosterbergane avgivna, vid utlåandet för- *Ang. utarrendering av*
gade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bi- *raåterskapets*
fallen. *löneställan.*

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom ut- (Forts.)
drag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 8.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Sedan herr vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Ekman, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig beträffande föredragningssättet hemställa, att endast kantrubrikerna uppläsas, då icke någon påyrkar uppläsande av klämman.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15—17.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—35.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Punkten 43.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 44, angående förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 46 av sjunde huvudtiteln föreslagit riksdagen att för förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning, i enlighet med vad chefen för finansdepartementet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet över finansärenden den 13 januari 1917 närmare utvecklat, på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 265,630 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av anslaget disponera högst 2,245 kronor.

Den av Kungl. Maj:t föreslagna förstärkningen av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning avsåg, bland annat, uppförande å extra stat för år 1918 av en ny kontrollörstjänst (bevakningskontrollörstjänst) vid tullkammaren i Trälleborg.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehått en av herr *Bengtsson* i Göteborg inom andra kammaren väckt motion, nr 17, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts berörda framställning om inrättande på extra stat för år 1918 av en ny kontrollörstjänst (bevakningskontrollör) vid tullkammaren i Trälleborg, samt att riksdagen måtte besluta om uppförande på extra stat för år 1918 av en ny uppsyningsmanstjänst av klass 1 vid tullkammaren i Trälleborg.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å herr *Bengtssons* förenämnda motion, för förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning på extra stat för år 1918 anvisa ett förslags-

anslag, högst 265,630 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av anslaget disponera högst 2.245 kronor.

Punkten föredrogs, varefter

Herr Bengtsson i Göteborg yttrade: Herr talman! I detta ärende har jag väckt en motion, där jag hemställer, att riksdagen måtte besluta, att i stället för den föreslagna bevakningskontrollörstjänsten i Trälleberg inrätta en uppsyningsmanstjänst av klass 1. Jag hade verkligen tänkt mig, att statsutskottet skulle ha kommit till ett tillstyrkande av motionen, men som synes har utskottet enhälligt avstyrkt densamma. Det är ju en kronisk företeelse, att man kastar till motionären ett köttben, och det består i detta fall däri, att man sagt, att beviljandet av denna tjänst icke skulle förrycka en kommande omorganisation av tullverket.

För att stödja sin uppfattning har utskottet anhållit om generaltullstyrelsens utlåtande, men jag må säga, att det är ett mycket svagt stöd. Man kan nästan påstå, att det är som att sätta bocken till trädgårdsmästare. Det är ju generaltullstyrelsen, som begärt kontrollörstjänsten och lämnat motiveringen, varför den vill ha denna tjänst, men utskottet har trots detta gått tillbaka till styrelsen och begärt, att den ånyo skulle uttala sig. Och styrelsen har naturligtvis funnit, att tjänsten är behöfvig. Det skulle ju ha varit något egendomligt, om den sagt annat.

Det är emellertid, enligt mitt förmenande, mycket svaga skäl, som anförts. Man säger, att den föreslagna tjänsteinnehavaren måste vara kunnig i författningar och dylikt. Vad författningar beträffar, så äro dessa icke andra än de som uppsyningsmannen har att tillämpa. Det hade därför varit synnerligen lämpligt, om statsutskottet läst tjänstgöringsreglementet, ty utskottet skulle då ha funnit detta. Det heter, att det åligger bevakningskontrollören »att inom underlydande personals tjänstgöringsområde med uppmärksamhet följa samt leda och kontrollera bevakningsgöromålen, för vilket ändamål han har att, såvitt ske kan utan inskränkning till viss tid av dygnet, flitigt visitera patruller, vakter och andra bevakningsposter; ävensom tillstädesvara vid inquisitioner; att, därest av någon anledning uppsyningsman icke finnes att tillgå för utförande av inquisition eller kölvisitation eller ock tullbevakningsinspektionen på grund av särskilda omständigheter anser dylik förrättning icke lämpligen böra åt uppsyningsman anförtros, själv med biträde av erforderlig personal verkställa förrättningen.» Vad säger tjänstgöringsreglementet beträffande uppsyningsmännen? Det är alldeles detsamma: »att i den mån tullförvaltningens föreståndare icke annorlunda förordnar» — och han förordnar aldrig annorlunda — »fördela personalen till tjänstgöring, på sätt och i den ordning i nästföregående paragraf om bevakningskontrollör sägs; att utan inskränkning till viss tid av dygnet flitigt visitera vakter och patruller samt, så ofta ske kan, anföra de sistnämnda; att, om

*[Ang. en ny
kontrollörs-
tjänst vid tull-
kammaren i
Trälleborg.]*

Ang. en ny
kontrollörs-
tjänst vid tull-
kammaren i
Trälleborg.
(Forts.)

möjligt, dagligen besöka de fartyg, som under bevakning lossa eller lasta, för tillsyn därå, att bevakningen på betryggande sätt fullgöres samt att för lossning eller lastning givna föreskrifter iakttagas.» Tjänstgöringsreglementet säger således alldeles detsamma om båda fallen.

Då tjänstemännen av högre grad skulle inlämna ett förslag till 1914 års tullkommission, så vederlades icke denna min uppfattning — vilken jag en gång förut företrätt i riksdagen — att dessa bevakningskontrolltjänster borde vara uppsyningsmantjänster. De sade då i sin publikation »Notiser från tullverket»: »Det är anmärkningsvärt, att exemplifieringen av dessa 'vissa fall'» — d. v. s. de fall jag har andragit — »är hämtad *uteslutande från bevakningstjänstens eget område*. Att det för övrigt råder en viss likhet mellan t. ex. tullbevakningskontrollörens och uppsyningsmannens göromål är ju oförnekligt.» Några jämförelser anfördes visserligen i det sammanhanget, men dessa jämförelser tror jag man kan lämna åt sitt värde. Och tro icke herrarna, att de hade försökt förneka det, om det hade gått för sig? Jo, helt säkert.

Men nu är det på det sättet, att dessa tjänster äro förenade med mycket stora extra inkomster. Ätminstone på vissa platser har det varit möjligt för dessa bevakningskontrollörer att få ända upp till 5,000 å 6,000 kronor i extra förtjänst. Då deras lön utgår med 4,200 till 5,400 kronor, så närmar sig faktiskt deras avlöning generaltulldirektörens. Och deras tjänstgöring hava vi ju sett är av den art, att den kan skötas av tjänstemän av lägre grad. Här användes verkligen överkvalificerad arbetskraft. Det gladdde mig, då vid behandlingen av postverkets stat herr Bernhard Eriks-son i Grängesberg uttalade som sin uppfattning beträffande postverket, att man borde försöka undvika överkvalificerad arbetskraft. Men nu förstår jag ju, att det uttalandet endast var av mera platonisk art, ty han har icke alls lagt denna synpunkt på frågan rörande tullverket.

Jag dristar även åberopa, att Göteborgs kretsförening av Sveriges tullmannaförening kommit till samma resultat som jag. Kretsen säger: »Då man sålunda något närmare granskar arten av bevakningskontrollörernas tjänst, kan man utan att göra sig skyldig till överdrift eller partiskhet fastslå, att den direkta anledningen till varför dessa tjänster alltid söktes av personer med tjänstemannakompetens, och till sist efter energiska ansträngningar från deras sida upphöjts i kontrollörsgrad, icke varit tjänsternas ansvarsfulla beskaffenhet, utan fastmer de med dessa förenade avsevärda extra inkomsterna. Dem förutan hade de ännu i dag helt säkert varit överuppsyningsmanstjänster.»

Och redan två år efter sedan tullkammaren i Trälleborg kunde överskåda omfattningen av trafiken Trälleborg—Sassnitz begärde de också en överuppsyningsmanstjänst. Nu säger generaltullstyrelsen, att man begärde överuppsyningsmanstjänsten, blott därför att man trodde, att man lättare skulle få den tjänsten.

Ja, herr talman, jag anser mig icke böra avstå från att yrka

bifall till min motion, då rätten bjuder mig att göra ett sådant yrkande. Och yrkar jag alltså bifall till min motion.

*Ang. en ny
kontrollörs-
tjänst vid tull-
kammaren i
Trälleborg.*

(Forts.)

Sedan herr talmannen nu återkommit och ånyo övertagit ledningen av förhandlingarna, anförde:

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Jag får säga, att det förvånade mig en smula, då den föregående ärade talaren påstod, att han fann, att det var att sätta bocken till trädgårdsmästare, när statsutskottet frågade den för hela tullverket ansvariga styrelsen om dess åsikt angående den av honom nu väckta motionen. Ja, det förefaller mig, att, därest man vill göra ett sådant uttalande, man också skulle kunna säga, att motionären eller svenska tullmannaföreningen äro jäviga i det avseendet. Men det skall jag ingalunda tillåta mig att säga. Jag tillmäter både motionären och svenska tullmannaföreningen en viss insikt på detta område, som ligger dem så nära. Men på samma gång måste jag bestämt säga, att man får icke fränkänna generaltullstyrelsen förmågan att bedöma detta slags frågor och man måste förutsätta att därifrån få vederhäftiga uppgifter till svar på en fråga, som framställes av ett riksdagens utskott.

Vad beträffar den rent sakliga delen av motionärens anförande fäster jag mig först vid påståendet att inrättandet av detta slags tjänster, av bevakningskontrollörstjänsterna, har tillkommit för att bereda större inkomster åt högre tjänstemän, och som även framkom i det uttalande från svenska tullmannaföreningen, som herr Bengtsson nyss uppläste. Denna uppgift stämmer emellertid ingalunda med verkliga förhållandet, och jag nödgas i detta avseende hänvisa till 1900 års kommitté, som föreslagit inrättandet av dessa tjänster. Jag måste besvara kammaren med att här anförä något av vad kommittén uttalat:

Under årens lopp hade — heter det i kommitténs förslag — sättet för utövningen av tullbevakningsinspektionernas chefskap över tullbevakningspersonalen i viss mån blivit mindre omedelbart än som ursprungligen varit avsett, i det att de vid tullbevakningen anställda överuppsyningsmännen kommit att alltmer intaga en ställning av mellanmyndighet, som ursprungligen måste anses främmande för organisationen. Dessa överuppsyningsmän, vilka hade till huvudsakligt åliggande att utöva kontroll över bevakningsgöromålens allmänna handhavande, men som tillika, i den mån detta deras åliggande det tillåte, deltog i de viktigaste detaljförrättningar, såsom inquisitioner och kölvitationer, hade redan genom sitt förmanskap och särskilt på grund av den omständighet, att deras tjänstgöringstid icke vore inskränkt till inspektionernas expeditionstid, en viss grad av självständighet. Denna hade emellertid ökat, i mån som trafiken tillvuxit och inspektionernas föreståndare allt mindre varit i tillfälle att i detalj öfverse bevakningsgöromålen. Då därtill komme, att dessa överuppsyningsmannatjänster — å vilkas innehavare måst ställas stora fordringar även i avseende på författningskunskap och, enär en anseelig del av tra-

Ang. en ny
kontrollörs-
tjänst vid tull-
kommaren i
Trällebörg.
(Forts.)

fiken besörjdes av utländska fartyg, på språkkunskaper — sedan lång tid tillbaka funnits böra besättas uteslutande med personer, vilka ägde tjänstemannakompetens, och överuppsyningsmännen följaktligen från föregående tjänstgöring i tjänstemannagrad haft större eller mindre vana jämväl vid skriftlig förhandling angående tjänsteförhållandena, hade det lätteligen kommit därhän, att icke allenast inspektionen behövt vid särskilda ärendens behandling tillgodogöra sig överuppsyningsmännens personliga kännedom om bevakningspersonalen och deras praktiska erfarenhet i fråga om bevakningsanordningar, utan ock att sådant i stor utsträckning skett genom skriftväxling mellan inspektionen och överuppsyningsmännen.

Så säger kommittén vidare, att det förhållande, till vilket utvecklingen i förevarande hänseende sålunda lett, måste kommittén anse olämpligt även ur andra synpunkter, icke minst därför, att inspektionen underlydande betjante erhöles ett inflytande på ledningen av bevakningsärendena, vilket kunde försvaga dennas, den överordnade myndighetens ställning.

Med anledning av dessa förhållanden tillstyrkte kommittén tillsättandet av vissa platser med sådana här kontrollörer, vilket också sedan beslutades av riksdagen. Dessa rent organisatoriska orsaker var det således som gjorde, att dessa befattningar blevo inrättade.

Herr Bengtsson ansåg, att särskilt i nu föreliggande fall hade man genom att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning bidragit också till användandet av överkvalificerad arbetskraft. Inom statsutskottet ha vi blivit övertygade om, att så icke i nu föreliggande fråga är fallet, och detta av den anledningen, att Trällebörg kräver av dessa tjänstemän, särskilt med hänsyn till den indirekta förbindelsen med utlandet, som där förefinnes, såväl i språkligt hänseende som i andra hänseenden, att man giver dessa tjänstemän en viss ställning. Det kan man icke kalla för överkvalificerad arbetskraft. Det förhållandet, att man på ett tidigare stadium av Trällebörg—Sassnitz-trafiken kunnat nöja sig med en tjänsteman av lägre grad, gör ingalunda, att man med den utveckling i trafiken, som nu råder, kan göra det.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Göteborg: Varför jag sade, att man satt bocken till trädgårdsmästare, var det, att man *andra* gången frågade generaltullstyrelsen i detta spörsmål. Man hade ju frågat den en gång i och med det att den lämnat sitt förslag till Kungl. Maj:t, och kunde styrelsen givetvis icke intaga någon annan ståndpunkt nu än då.

Nu får jag säga, att de starka skäl, som den föregående ärade tälaren säger sig anföra, anser jag icke vara så starka, därför att då dessa tjänstemän voro överuppsyningsmän, d. v. s. vid tiden före den omorganisation, som han talade om, så sköttes vid deras ledighet tjänsterna av uppsyningsmän utan någon invändning, och det är att mär-

ka, att då hade de även tullbehandling om hand, som de icke nu ha. Alla skäl finner jag därför tala för att dessa tjänster äro överkvalificerade, och jag håller fast vid, att de aldrig blivit bevakningskontrollörstjänster, om icke extraförtjänster spelat in. Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

*Ang. en ny
kontrollörs-
tjänst vid tull-
kammaren i
Trälleborg.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som innefattades i herr Bengtssons i Göteborg förenämnda motion; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 45—47.

Lades till handlingarna.

Punkten 48.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—52.

Vad utskottet i dessa punkter hemställt blev av kammaren bifallet.

Punkten 53.

Lades till handlingarna.

Punkterna 54 och 55.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 56.

Lades till handlingarna.

Punkten 57.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckta motioner om anslag till anskaffande av en svenska statens handelsflotta.

*Ang. en
svenska statens
handelsflotta.*

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)

I två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 27, av herr *F. Ström* och den andra inom andra kammaren, nr 100, av herr *Månsson m. fl.*, vilka motioner för förberedande behandling remitterats till statsutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte bevilja ett extra anslag av sex miljoner att användas för byggande eller inköpande av tonnage för en svenska statens handelsflotta.

Utskottet hemställde, att ifrågakarande motioner icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Rydén* i Malmö, *Eriksson* i Grängesberg, *Nilsson* i Kabbarp, *Strid* och *Ingvarson*.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Nilsson* i Kabbarp, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag och några kamrater i utskottet ha fogat en blank reservation till utskottets betänkande, skall jag be att få yttra några ord.

När jag läser denna lilla motion och diverse andra små motioner, där vårt allra nyaste riksdagsparti — det socialist-radikala får jag kanske lov att kalla det — söker praktisera socialismens idéer och så att säga socialisera samhället, kan jag icke underlåta att tycka synd både om socialismen och det nya partiet.

Denna motion börjar med en erinran om en annan motion, som väcktes i fjol av, som det heter, herr *Fr. Ström* i första kammaren och *F. Månsson* i andra kammaren. Inom parentes vill jag anmärka, att det ter sig något kuriöst, då jag ser vårt nyaste och ultraradikala parti förbehålla herrtiteln åt senatorerna. Jag trodde annars, att detta parti skulle avskaffa herrarna, och påvarna med, både i den ena och den andra kammaren. Motionärerna erinra, säger jag, om en motion i fjol, som föranledde en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående lämpligheten att ordna varvsdriften i Karlskrona så, att på varvet både kunde nybyggas och repareras även andra för staten avsedda fartyg än krigsfartyg. Denna utredning pågår. Men motionärerna ha icke velat avvakta dess resultat. Motionärerna konstatera på några få rader, att frakterna ha stegrats, att rederierna skära guld med täljknivar, att kriget med undervattensbåtar decimerar handelstonnaget, att tonnaget förtrustas, att vi ha att motse tonnagesfurstendömen, och att staten därför måste skaffa sig en egen handelsflotta, som kan skeppa över till oss de varor, som vi behöva i rådande dyrtidslände. Efter dessa lätta och lediga fraser följer så omedelbart motionärernas yrkande, det nämligen, »att riksdagen måtte bevilja ett extra anslag av sex miljoner att användas för byggande eller inköpande av tonnage för en svenska statens handelsflotta». Sex miljoner var det. Motionärerna ha så brått, att de icke ens brytt sig om att skriva ut vad för sorts miljoner det är de begära. I utskottet trodde någon, att det helt enkelt berodde på slarv, men andra

förmenade, att den strängt republikanska anda, som besjalar detta nya parti, gjort det osmakligt för dess motionärer att använda ordet *kronor*.

*Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)*

Som sagt, jag tycker det är synd, att socialismens goda idéer skola förfuskas på det här sättet. Ty bakom detta slarv döljer sig helt visst en stor och allvarlig sak.

Visserligen kan jag för min del icke finna, att den nuvarande tidpunkten är särskilt lämplig eller inbjudande för staten att köpa eller bygga åt sig en egen handelsflotta. De högt uppdrivna fartygsprisen och arbetsförhållandena och de faror, som hota seglatsen utanför Östersjön, äro allt annat än uppmuntrande för den uppgift, som motionen vill främja. Härom äro måhända meningarna delade även inom mitt parti. Jag har nu sagt min uppfattning. Men detta hindrar inte, att det eljest, särskilt under normala förhållanden, skulle vara lyckligt för det allmänna, om staten förfogade över eget tonnage. Även inom sådana kretsar, där man alls icke kan befara någon socialistisk besmittelse, har man fått blicken öppnad för de vinster, staten skulle skörda, om den hade dessa resurser att själv hitfrakta de enormt stora partier av olika förbrukningsartiklar, som vi behöva, för t. ex. marinen, för statsbanorna och många andra statens verksamhetsområden. Och för min del tror jag, att staten på detta område skulle kunna utvidga sin verksamhet ännu längre och väl fylla sin uppgift.

Motionen tycks emellertid ge vid handen, att motionärerna egentligen eller i främsta rummet fäst sig vid det nuvarande krisläget och anse det angeläget, att staten just nu köper fartyg för att transportera hit spannmål, foder, gödningsämnen, kol, olja o. s. v. Men jag undrar, om vi icke litet till mans finna det förslag motionärerna framlagt alltför dyrbart för närvarande, ja, jag kunde säga, allt för reaktionärt eller för litet radikalt. Mitt gamla rabulisthjärta känner åtminstone ingen glädje över det. Nej, låt oss då hellre expropriera dessa tonnagesfurstendömen, som motionärerna tala om och som pina oss, eller må staten med stöd av sin lagstiftning lägga beslag på det lastrum den behöver. Vi leva i själva verket nu i så revolutionära tider att vi inte böra vara sämre än Karl XI.

För min del måste jag säga, att denna motion är så skral och bristfällig, att jag icke, hur gärna jag än ville det, kan yrka bifall till densamma. Men skulle det hända, att den efterföljande debatten ger ett uppslag som duger, så hoppas jag kunna biträda det.

Vidare anförde

Herr Månsson: Herr talman, mina herrar! Kammaren torde nog ursäkta, om jag lämnar herr Nilssons i Kabbarp sötsura anmärkningar åt det värde de kunna i framtiden befinnas hava i protokollet och ägnar mig helt och hållet åt den fråga, som här föreligger, utan att ge mig in på någon tvist om radikal eller mindre radikal socialism.

Som herrarna nog minnas, väcktes av Fredrik Ström i första kammaren och av mig i denna kammare i fjol en motion, där vi

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.

(Forts.)

anhöllo, att ett anslag av en miljon kronor måtte avsättas till en sådan utvidgning av flottans varv i Karlskrona, att man där skulle anordna ett par bäddar för byggande av handelsångare upp till rätt avsevärt tonnage. Utskottet förordade en skrivelse, och en sådan beslöts ock av riksdagen. I anledning av denna skrivelse tillsattes under sommaren en kommitté för att verkställa utredning. Nu är det verkligen så, att detta förslag egentligen icke är något att gyckla med. Den, som vill hava reda på den motivering, som vi anfört till förmån för föregående år kan ju läsa det i den motion, som då förekom, och där fanns det bland annat ganska utförliga tabellarbeten rörande en del rederiföretags vinster under gångna år. Denna kommitté har nu arbetat i nio månader, och fortfarande hör man ingenting av den. Det är ju på visst håll vanligt, och har blivit allt vanligare, ju mer man skryter av sina rabulistiska hjärtan och sin socialism, att sätta kommittéuppgifter i stället för reformer, för varje reformtanke sätter man till en kommitté, och denna kommitté arbetar och blir nästan aldrig färdig, och så är den saken bra. Efter detta recept löser man lätt och ledigt alla reformfrågor, det är bara att sätta till fyra, fem, sex man, som uppbära kommittéarvode och förhåla reformarbetet så länge det är möjligt, kapitalismen och oordningen till fromma och fägnad. Vi tycka verkligen, att ifråga om en sådan sak som redan förut varit föremål för en ganska diger utredning, varvid förordats varvets iordningsställande i ett första, ett andra och ett tredje skede, skulle väl denna lilla anordning vara ganska lätt att klara på ett halvt år eller något därutöver, såvida man ville göra något åt saken. Utrymmet på varvet känner man ju väl till sedan föregående utredningar. Jag förmodar, att åtminstone djupförhållandena vid varvet bör man väl i varje fall känna till på flottans station, och hur mycket det kostar att bygga fartyg, bör också vara lätt uträknat. Om kommittén icke vet det så kan jag upplysa om att man får räkna med 54 procent på varje bruttoregister-ton d. v. s. på en 5,000-tons ångare 2.700 ton valsverksprodukter. Till maskiner och pannor åtgå lägst 160 kilogram per indicerad hästkraft. Så är hela utredningen färdig, om man vet priset på varan och på arbetskraften. Det är icke kunskaper utan vilja som fattas.

Under kriget har nu frakterna varit så ofantliga, att deras höjd utgjort en samhällsplåga och kommit att innebära en stor fara för både de jordbrukande och icke jordbrukande folklagen. Jag skall be att få besvara herrarna med några exempel. Jag vill göra en jämförelse mellan om möjligt samma dag, i varje fall samma vecka åren 1914, 1915 och 1916. Fraktsatserna gälla här 100 kilogram, såvida jag icke anger något annat.

Jag finner, att den 3 april 1914 kostade vetefrakterna från Förenta Staterna till England 76 centimes, den 1 april 1915 4.68 francs och den 7 april 1916 7.75 francs pr deciton. Om jag ser på april månads genomsnittsfrakter, så finner jag, att de slutna fraktavtalen ifråga om vete och majs från Amerika till England utgjorde i medeltal år 1914 76 centimes, 1915 4.53 francs och 1916

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Förta.)

7,65 francs. Som vi finna, är det en något mer än tiodubblad stegring av frakterna, och detta på ett seglationsområde, som endast delvis berörts av världskriget. Om jag ser på maj månad, så finner jag, att den 1 maj 1914 slöts vetefrakt från Amerika till England på 61 centimes per deciton, den 7 maj 1915 på 4,44 francs och den 5 maj 1916 på 7,36 francs. I genomsnitt för månaden maj utgjorde de slutna frakterna i francs per deciton 0,61 år 1914, 4,50 år 1915 och 7,36 år 1916.

Jag skall icke besvära herrarna med särskilda data vidare utan skall övergå till att blott anföra genomsnittssiffrorna för de särskilda månaderna ifråga om avslutna frakter. I juni finna vi, att frakten för vete utgjorde per deciton räknat i francs: år 1914 0,79, år 1915 4,54 och år 1916 4,51. I juli månad äro genomsnittssiffrorna 1,03 år 1914, 4,01 år 1915 och 5,75 år 1916. I augusti finnes ingen notering för år 1914, men för år 1915 var det 3,98 och för år 1916 6,79 francs. I september voro genomsnittssiffrorna i francs 1,19 år 1914 — då hade redan världskriget börjat verka — 5,25 år 1915 och 5,53 år 1916.

Om jag går till La Plata-marknaden, är ställningen där ännu värre. Så avslöts t. ex. den 3 april 1914 från Argentina till England majsfrakter på 1,49 francs per deciton, år 1915 på 8,38 francs och år 1916 för privatpersoners räkning på 19,55 francs, medan den engelska regeringen fick frakten för 17,38 francs per deciton. Genomsnittsfrakterna för april månad de tre åren ha utgjort 1,44 francs år 1914, 8,32 francs år 1915 och år 1916, för privatpersoner 20,08 francs samt för engelska regeringen 18,22 francs. Jag vill icke mer besvära med att draga fram siffror, ehuru jag har sådana för alla veckor från världskrigets utbrott till början av detta år.

Om jag ser på andra frakter än just dem på La Plata- och Nordamerikalinjerna, finner jag, att t. ex. vetefrakter från Australien till England avslötos 1912 till 28 shillings 9 pence pr ton, 1913 till 28 shillings; den sista frakt, som slöts före världskrigets utbrott 1914, var på 18 shillings 6 pence. Den 9 november 1915 uppgick frakten till 90 shillings; då hade den redan stegrats med 386 %.

Från Kalkutta till England var frakten för bomull år 1912 27 shillings 6 pence pr ton, 1913 20 shillings 6 pence, 1914 — det sista fraktslutet före världskriget — 17 shillings 6 pence och den 8 december 115 shillings. Stegringen var då alltså 557 %. Frakten för ris från Birma till England uppgick 1912 till 27 shillings 6 pence, 1913 till 22 shillings 6 pence, före kriget 1914 till 16 shillings 3 pence, den 8 december 1915 till 120 shillings, alltså en stegring med 638 %, och den 30 december samma år uppgick frakten till 130 shillings pr ton, vadan stegringen utgjorde 700 %.

Om jag ser på bomullsfrakterna från Förenta Staterna till Nordfrankrike, finner jag, att de uppgingo 1912 till 34 shillings, 1913 till 27 shillings 6 pence, 1914 — sista avslutet, som skedde före krigsutbrottet — till 35 shillings, på våren 1915 till 175

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)

shillings och på hösten samma år till 250 shillings pr ton; alltså en stegring av 733 %.

Ser man på tidsbefraktningen, finner man, att *månadshyran per ton* bärkraft utgjorde 1912 3 shillings 1 pence, 1913 3 shillings 7 pence, 1914 — sista avslutet före världskriget — 3 shillings 1 1/2 pence, våren 1915 15 shillings och hösten samma år 25 shillings. Stegringen uppgår till 700 %.

Beträffande kolfrakterna mellan engelska hamnar å ena sidan samt Stockholm och andra Östersjöhamnar å andra sidan skall jag blott nämna några få siffror. Den 30 oktober 1910 utgjorde frakten för kol från Grimsby till Åhus 4 shillings 3 pence pr ton, 1911 från Methil till Oskarshamn 4 shillings 3 pence, den 16 april 1912, från Grangemou'h till Stockholm 4 shillings 10 1/2 pence, den 3 februari 1913 från Hull till Ronneby 6 shillings 4 1/2 pence, den 26 augusti 1913 från Birth Island till Örnsköldsvik 5 shillings 9 pence, den 2 februari 1914 från Hull till Åhus 4 shillings 4 1/2 pence för koks, och kort före krigsutbrottet, t. ex. den 25 juni 1914 från Sunningham till Norrköping 5 shillings. Sedan när kriget kom, sprungo frakterna upp till 16 shillings 6 pence den 15 augusti på koks från Sunderland till Stockholm för att sedan växelvis stiga och falla, till dess den 3 mars 1915 frakten från Hull till Sölvesborg betingade ett belopp av 23 shillings 6 pence. Den 3 juli 1915 uppgick frakten för koks London—Stockholm till 25 shillings. Koksfrakterna äro dyrare än kolfrakterna, enär koksen drager något mera lastutrymme.

På vintern, den 23 december 1915, utgjorde frakten från Tyne till Malmö 20 kronor. När de engelska punden föllo ville redarna icke mera göra några avtal efter pundräkning, utan man övergick till kronor. 20 kronor utgöra efter vanliga kurser omkring 22 shillings. På våren, den 10 mars 1916, uppgick frakten London—Stockholm till 38 kronor för koks och för kol sammad dag till 35 kronor. Den 13 juni 1916 utgjorde frakten London—Stockholm 40 kronor för koks och några dagar senare, den 5 juli, Hull—Ljusne 36 kronor för kol. 1917 har man i slutet på januari betalt ända upp till 58 kronor för frakt från Methil till Stockholm, den 1 mars från Methil till Göteborg 105 kronor och från Methil till Stockholm 150 kronor per ton.

Det är frakter, så fruktansvärda, att man måste förstå, vilken ofantlig inverkan de skola hava på både livsmedelsmarknaden och foder-, ämnes- och gödningsämnesmarknaden. De vinster, som hava inhöstats på grund av dessa ofantliga frakter, hava icke varit små, och man får därvid taga i betraktande, att sjöfartsnäringen med ett par ytterst kortvariga undantag varit jämförelsevis lukrativ. Om jag icke missminner mig, inträffade de två undantagsperioderna någon gång omkring 1904 och en gång mellan hösten 1908 och våren 1909. Med dessa undantag har det varit en mycket givande näring. Jag vill icke besvåra herrarna vidare med den motion, jag väckte i fiol, men där kan man se, hurusom rederibolagen haft högst betydande vinster och utdelningar under de sista åren. Om jag t. ex. tager

svenska Lloyd, finner jag att detta bolag under åren 1900—1914 haft följande utdelningar, beräknade i procent: 10, 8, 8, 8, 7, 5, 6, 5, 2 — en enda gång — 5, 7, 10, 10, 10, 12. Bolagets aktier, som äro inbetalade med 500 kronor, stå för närvarande över 700 kronor, om jag minnes rätt, men jag reserverar mig för siffran. Enligt ett telegram från Kristiania, som jag sett i en tidning, finnes i Trondhjem ett rederi, det Selmerska, som under det gångna året har haft icke mindre än 6,5 miljoner kronor i vinst. Utdelningen är nu bestämd till 10 % med 157,500 kronor. I våras utdelades 200 % med 3,150,000 kronor, och dessutom tillskrevos aktierna ett överskott på ytterligare 100 % med 1,575,000 kronor, detta enligt vad ett telegram av den 31 jan. i år från Kristiania till Aftonbladet upplyser.

*Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)*

Under kriget och framför allt under dess senare del har det ju ägt rum betydande sänkningar av tonnage. Jag minns icke siffror väl och skall reservera mig för summan, men jag har för mig, att den tyska flottledningen för en tid sedan rapporterat, att sedan krigets början skulle hava sänkts över 4 miljoner bruttoregisterton. Som jag säger, reserverar jag mig för siffran; måhända kommer det under debatten fram andra upplysningar, men jag kan för ögonblicket icke få tag i uppgiften. Att det sänkta tonnaget är betydligt, kunna vi se i tidningarna för varje dag. Visserligen är det sant, att man bygger alldeles våldsamt på de stora varven och anlägger nya varv, på vilka man inom kort är ivrigt sysselsatt med att bygga fartyg. När Norddeutsche Lloyd den 20 febr. i år firade sin 60-årsdag, meddelade bolaget, att det sedan krigets början trots brådskan med krigsfartygsbyggen ändå fört 70,000 ton nya handelsfartyg i vattnet, varjämte man för närvarande håller på att bygga 136,000 ton. Det är alltså sammanlagt 206,000 ton, tillhörande ett enda stort tyskt bolag, som, när kriget är slut, kommer att vara i fraktfart. Emellertid är detta ändå en ganska försvinnande summa i jämförelse med de ofantliga massor tonnage, som man sänkt under detta snart tre-åriga krig.

Denna decimering av tonnaget kommer att medföra, att redarna komma att kräva avsevärt höga frakter även efter krigets slut för de frakttjänster, som de skola utföra. Därtill kommer en tendens att förtrusta tonnaget, som vi berört i vår av herr Nilsson så förhånade motion. Även före kriget kunde man se, hur denna förtröstning över allt i världen tog sig uttryck. Framför allt var detta fallet i de båda stora sjöfarande nationerna Tyskland och England. Jag skall blott erinra om vad som hände året före kriget. Då se vi den stora engelska Ellermanlinjen draga till sig icke mindre än 6 andra bolag och på så sätt samla vad vi i motionen kallat ett tonnagefurstendöme på 131 ångare om 598,123 bruttoregisterton. Vidare se vi British India Steam-bolaget åstadkomma en sammanslagning med en del andra bolag och få ihop 151 fartyg om tillsammans 713,087 ton. Mot slutet av 1913 tillkom vidare i England en stor sammanslutning av 4 stora bolag, vars båtar gingo på Australien och som då hade sammanlagt 166,875 ton till The Commonwealth and Dominion Line.

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)

När kriget kom, höll just en ytterligare stor förtröstning av tonnage på att ske, i det att det nyssnämnda British India Steam-bolaget och bolaget med det bekanta märket P. O. med tillsammans 1,263,000 ton höllo på att slå sig ihop. Jag har i dag halvt om halvt fått upplysning om att en sådan där sammanslagning ägt rum även under kriget — huruvida det är mellan de bolag, som planerade en sammanslutning vid krigets början, vet jag inte. Dessa bolag behärskar emellertid i avsevärd utsträckning trafiken såväl på Sydostafrika som i Medelhavet, Ostasien och Australien.

Vidare konkurrerade förr i tiden Norddeutsche Lloyd och Hamburg—Amerikalinjen ganska våldsamt, men året före kriget ägde mellan dessa två jättebolag en sammanslutning rum, visserligen inte på så sätt, att det blev en fullständig förtröstning, men det blev halvt om halvt en kartellering på en del fraktområden, framför allt på linjer till Nordafrika och Ostasien, varvid man kom överens om en del utgiftsbesparande åtgärder och ett i övrigt ganska intimt samarbete.

För övrigt är det inte bara bolag i samma land, som göra sådana ansatser. Om jag icke missminner mig — jag har läst om det, men jag kan inte ange källan — så var det ett delande av arbetsområdena, som ägde rum mellan antingen Norddeutsche Lloyd eller Hamburg—Amerikalinjen å ena sidan och det stora bekanta japanska aktiebolaget Nippon Yusa Kaisha å den andra sidan, varigenom det senare bolaget lämnade ifrån sig vissa fraktområden, jag tror det gällde Medelhavet samt Ostafrika, emot att det tyska bolaget — om det nu var Norddeutsche Lloyd eller Hamburg—Amerikalinjen — överlämnade åt Nippon Yusa Kaisha i vidare mån än förut de ostasiatiska farvattnen.

Nu vet jag nog, att man här liknöjt bygger på den animositet, som råder mellan de skilda nationerna till följd av kriget. Det skall man emellertid inte göra allt för mycket. Det finns inte några, som äro så internationella och så kloka, när det gäller att vinna fördelar, som just kapitalisterna, och framför allt gäller detta det kapital, som är engagerat i sjöfart. Vi kunna vara alldeles säkra på att, liksom det före kriget har varit tendenser till att vissa stora rederier i olika länder kommit överens både med varandra och med vissa varvssammanslutningar i fråga om åtgärder, som skulle inbringa dem fördelar och arbetssäkerhet, framför allt gäller detta för varvens vidkommande, vi kunna, säger jag, vara säkra på att ett sådant samarbete de skilda ländernas rederier emellan kommer att äga rum även efter kriget. Naturligtvis kommer det först att bli stora sammanslutningar de förnämsta rederierna emellan i samma land, men sedan kommer det att bli fraktavtal och samarbete emellan även dessa stora tonnagesfurstendömen i de skilda länderna. Så komma de att skattlägga jorden under sig och på detta sätt komma bönderna att dyrt få betala både fodermedel och gödningsämnen, som de skola ha hit över världshaven, och de, som skola köpa livsmedel, komma också att få veta vad det kostar. Under det vi gå

emot sådana tider, se vi statsutskottet sitta med armarna i kors och skylla på, att det finnes en utredningskommitté, som inte hunnit bli färdig med något, som jag föreställer mig att man med god vilja borde kunna få färdigt på tre månader, för att ändå tillmätta herrarna en ganska rimlig tid.

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)

Vidare är det en sak, som vi inte få glömma här, och det är, att vi behöva fartyg även för deras behov, som äro anställda i flottans tjänst. Detta är visserligen en smula på sidan om ämnet, men vi kunna vara säkra på, att världens folk skola visa sig ha lärt av de olyckor vari de bragts genom rustningarna. Vi komma att få se en avrustningsbölja gå över världen, och vi skola icke heller här hemma komma att bygga örlogsfartyg i stegrat eller samma tempo som hittills, utan måste stoppa den trafiken. Under sådana förhållanden måste vi ha sysselsättning för officerare, underofficerare och manskap i flottan, och då blir detta en mycket lämplig reträttväg för dem att slå in på.

Herr talman, med dessa ord skall jag be att få yrka bifall till motionen, och vid den votering, som jag ämnar begära, hoppas jag, att alla de, som vilja söka föra frågan ett litet steg framåt, som nu med en viss summas beviljande önska få fastslaget, att svenska staten bör bygga sig en egen handelsflotta, måtte med sin röst stödja motionen. Det kan inte vara någon ursäkt, att det bara gäller en summa på 6,000,000 kronor. Det är inte i första rummet summan det här gäller, det gäller här att få en princip fastslagen. 6,000,000 äro ju för övrigt inte alls någon föraktlig summa i betraktande av att man naturligtvis svårigen och endast händelsevis kan köpa in tonnage med de priser, som nu råda, utan man måste se till, att man får Karlskronavarvet eller ett annat varv iordningställt för att där för statens räkning bygga det så behövliga, det ytterst behövliga tonnage.

Herr Ekman: Herr talman! Den närmast föregående talaren uttalade, att han tyckte det var beklagligt, att statsutskottet på grund av den bristande utredning, som här förelåg, inte hade ansett sig kunna omedelbart tillstyrka det anslag på 6,000,000 kronor motionären gjort framställning om. Jag ber då att få hänvisa till att motionen omfattar sammanlagt en trycksida, och det förvånar mig därför inte, att den ärade talaren själv har ansett, att den ganska betydande utredning, som han nu lämnat oss här genom sitt anförande, verkligen krävdes för att göra för kammaren tydligt vad det enligt hans förmenande gällde i denna fråga, som han framlagt i denna utomordentligt kortfattade form. Men jag har den uppfattningen, att om vi också inte på förhand alla i detalj kände till de siffror han androg, var det i stort sett inte något nytt han meddelade. Att sedan krigets början frakterna stigit högst betydligt, är något, som envar känner till. Att rederierna under dessa år gjort betydande vinster, torde inte heller vara obekant. Om vi sedermera få detaljsiffrorna för frakterna eller för vad ett visst rederi förtjänat, synes mig icke spela någon

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)

roll i denna fråga. Huvudsaken är, att man känner dessa två fakta. Men jag undrar ändå, om de två sakerna — och det var ju motionärens huvudskäl — tillsammans kunna av andra kammaren eller riksdagen anses vara tillräckliga motiv för att bevilja 6,000,000 kronor till att, som motionären föreslår, bygga eller inköpa tonnage för en svenska statens handelsflotta. Om man får taga hänsyn till den mycket kortfattade motivering, som här föreligger, är det sannerligen inte meningen, att det skall bli något uppskov med inköpet, det är bråttom, förfärligt bråttom, så brådskande, att motionärerna säga: »Vi anse oss icke berättigade att nu i år tåga stilla och endast invänta kommittéutredningen, då det kunde hända, att landet ytterligare därigenom skulle ett år försenas i sitt försvar mot det icke minst av de höga fraktprisen framkallade dyrtidscländet.» Och så kommer klämman.

Sålunda, med den av motionären förebrakta utredningen eller kanske rättare sagt motiveringen, skulle man nu bevilja 6,000,000 kronor för att skyndsammast, givetvis, beställa tonnage för svenska statens räkning eller inköpa i andra händer befintligt tonnage. Vad de svenska varven beträffar, har den ärade motionären redan påpekat, att de svenska enskilda varven för närvarande äro till den grad överhopade med beställningar, att det kommer att dröja ganska länge, innan de skulle kunna få tid att sysselsätta sig med denna beställning. Vad åter ett inköp av tonnage för närvarande skulle gå till, vågar jag inte här ange någon siffra för, men jag anser, att den ärade motionären bort kunna ha siffror klara även i det avseendet, ty det är i detta fall en synnerligen viktig faktor. Vi kunna emellertid alla vara överens om att det skulle bli oerhört dyrbart, om man överhuvud taget skulle kunna göra detta.

Ingen bestrider från något håll, att icke fraktförhållandena för närvarande äro synnerligen ogynnsamma för konsumenter för vår industri, och för vårt affärsliv för övrigt, men i motsats till motionären har jag den övertygelsen, att det skall vara jämförelsevis få, som trots detta kunna anse, att man i sakens nuvarande läge skulle för detta ändamål kunna votera ett belopp av 6,000,000 kronor. Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thore: Jag hade icke tänkt deltaga i denna debatt, men med anledning av vad som yttrats av ett par föregående talare, skall jag be att få säga några ord.

Herr Nilsson i Kabbarp ställde sig ganska reserverad mot förslaget att inköpa en handelsflotta till staten på grund av att förslaget härom var bristfälligt motiverat och med hänsyn till de risker som föreligga för sjöfarten i dessa tider, och det kan man ju gå med på. Motionen är bristfälligt motiverad. Motionären har den egendomligheten, att han kommer med motiveringen, när frågan skall behandlas i kammaren men inte när han skriver motionen, vilket så att säga blir att kasta jätten efter degen i bakugnen. Men jag får i alla fall ge motionären rätt däruti, att är det så att staten skall slå sig på skeppsrederi och anskaffa medel för en sådan

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.

(Forts.)

rörelse, så inte behöver det precis göras någon vidlyftig utredning angående fartygsanskaffningen, ty fartyg kunna erhållas genom köp bara man vill betala priset för dem.

I senare delen av sitt anförande var herr Nilsson i Kabbarn särdeles radikal, under det att han ställde sig reserverad i början. Han ville nämligen, att vi skulle gå till expropriation av dessa s. k. tonnagesurstendömen. Jag förmodar han då menade, att vi skulle expropriera de svenska tonnagesurstendömena och inte de utländska, ty så långt ha vi väl inte kommit här, att vi kunna tänka oss att expropriera det utländska tonnaget.

Vad då angår de svenska tonnagesurstendömena, äro de sannoligen inte så vidlyftiga. Vi ha endast sex bolag här i landet, som kunna sägas äga tonnage i någon väsentlig utsträckning, och det är dock tämligen blygsamma siffror, som deras tonnage representerar, det är någonting mellan 50 och 100 tusen ton. Alltså ingen egentlig anledning att antaga, att av våra svenska bolag skola uppstå några tonnagesurstendömen, som skulle kunna monopolisera marknaden.

För övrigt menade herr Nilsson i Kabbarn att även om det inte skulle gå för sig eller om det inte vore lämpligt att slå sig på rederirörelse under nuvarande förhållanden vore det kanske något att tänka på under normala tider. Ja, med normala tider menas nog i allmänhet sådana tider, då låga frakter råda på världsmarknaden. Jag kan då nämna, att under tiden före kriget, kanske inte det närmaste året före, men 1908, 1909, 1910 och 1911 fick svenska staten kol till sina järnvägar till en frakt av under 4 kronor per ton, levererad i Värtahamnen. Med fäst avseende på den förtjänst som sjöfarten hade på denna koltransport kan man faktiskt säga, att sjöfarten då i viss mån subventionerade de svenska statsjärnvägarne.

I anledning av herr Månssons yttrande har jag inte så mycket att säga. De siffror, som han kom fram med, bevisa ju varken det ena eller det andra. Jag vill i varje fall framhålla som min åsikt — och det kan nog var och en gå med på — att man icke kommer så synnerligen långt med ett fartygstonnage, som representerar ett värde av 6 miljoner kronor, när det gäller att brvta utländska fartygstruster. Tonnaget bleve en sådan obetydlighet, att det inte skulle ha någon inverkan på fraktmarknaden, och det kan för övrigt mycket väl hända att företaget bleve bortkastade pengar. I varje fall misstänker jag, att det utländska tonnaget, speciellt de stora bolagen, komme att taga en sådan konkurrens med stort lugn.

Herr Ingvarson: Herr talman, mina herrar! Jag ber att först få säga, att den fråga, som herr Månsson m. fl. här motionerat om, saknar visst icke allt berättigande. Tvärt om är det ett mycket väsentligt och kännbart förhållande, som givit anledning till motionen, och jag vet, att det växer sig på olika områden inom statens verksamhet fram ett behov av tonnage för att tillgodose redan nu

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)

befintliga anspråk. Vad man emellertid kan ha delade meningar om, det är frågan, huruvida särskilt under nuvarande förhållanden den väg, man anvisat, är den riktiga. Jag har antecknat mig såsom reservant vid detta utlåtande, och det har jag gjort, icke därför att jag ser mig i stånd att yrka avslag på utskottets hemställan, utan därför att jag icke kan vara nöjd med den tankegång, som kommit till uttryck i utskottets utlåtande. Jag är icke i stånd att följa motionärerna i det förslag, de framlagt, och det av skäl, som delvis här redan äro anförda. Jag har varit i tillfälle att något litet sätta mig in i hithörande förhållanden och kan vitsorda vad som här redan sagts, att, även om riksdagen skulle bevilja det anslag, som yrkas, skulle det i varje fall icke kunna medföra något omedelbart praktiskt resultat av det skälet, att tonnage för närvarande knappast står till att få köpa och, finns det att köpa, är det till sådant pris, att det helt enkelt icke lönar sig att tänka på en fraktfart under sådana förhållanden. Lika stora svårigheter möta för närvarande, när det gäller att nybygga tonnage — i utlandet lär det knappast gå för sig — och det är riktigt såsom man sagt, att våra inhemska varv för lång tid framåt äro överhopade av beställningar. Några praktiska resultat skulle, som sagt, genom ett bifall till motionen sålunda för närvarande näppeligen kunna uppnås.

Jag för min del har den bestämda uppfattningen, att om man vill komma till rätta med det missförhållande, som motionären vänt sig emot, — och häri delar jag helt och hållet hans uppfattning, det vill jag bestämt säga — går det icke an att gå den väg, han föreslagit, utan man måste gå fram på andra vägar. Det har ock från socialdemokratiskt håll vid upprepade tillfällen under senaste åren visats på de vägar, som därvidlag äro framkomliga. Det har senast under förra året från socialdemokratiskt håll motionerats om att riksdagen skulle besluta om förfoganderättslagens tillämpning på hithörande område, och lagen har nu också fått en sådan avfattning rörande transportmedel o. dyl., att Kungl. Maj:t har i sin hand att tillämpa lagen just i här berörda syfte. Detta har Kungl. Maj:t icke gjort. Hade det varit möjligt att förmå riksdagen att taga initiativet i syfte att ge Kungl. Maj:t bestämda direktiv, att riksdagen önskat åtgärder i denna riktning, tror jag, att detta för närvarande varit det lämpligaste och bästa, det som medfört det snabbaste och mest effektiva resultat; och jag tror, att det varit i god överensstämmelse med den tankegång, som åtminstone jag och mina partivänner i dylika frågor hysa och som jag vill hoppas, att även motionären hyser, fastän jag icke är riktigt övertygad om att hans motion står i verkligt god samklang med denna tankegång.

Vad jag varit mindre nöjd med i utskottets motivering är, att man så ängsligt undviker att säga ett enda ord om sin uppfattning av frågan över huvud. Även om jag — såsom jag nyss antytt — icke tror det vara möjligt att nu för ögonblicket gå fram på den väg, motionären föreslagit, är det dock min mening, att den dag kommer, då staten måste gå fram på den vägen; och om denna mening är jag visst icke ensam. Jag kan försäkra herrarna, att den är utbredd

inom åtskilliga av statens större verk, som ha behov av tonnage för egen räkning. Emellertid har utskottet omsorgsfullt undvikit att ge något som helst på hand i denna riktning. Nu kan det sägas, — jag erkänner det — att, då riksdagen förra året beslöt avlåta en skrivelse med hemställan om utredning angående utvidgning av Karlskronavarvet för att där bygga även andra för staten avsedda fartyg än krigsfartyg, kan detta tolkas såsom ett erkännande från riksdagens sida, att den icke ställer sig avvisande till kravet härpå. Jag vill hoppas, att så är fallet. Men den ängsliga och ytterligt försiktiga formulering, som utskottet givit sin motivering, kan tagas till intäkt även för en diametralt motsatt uppfattning, och då jag under inga förhållanden vill vara med om en sådan och icke heller vill tillåta, att en sådan tolkning inlägges i utskottets utlåtande, har jag velat ge bestämt uttryck åt denna min uppfattning. Jag har därför önskat, att ett förtydligande i detta avseende inflöt i utskottets motivering, och jag har tillåtit mig att som allra hastigast formulera ett förslag till ett sådant förtydligande av motiveringen, vilken då skulle erhålla denna lydelse: »Den sålunda begärda utredningen», varefter skulle inskjutas — som självklart innebär, att riksdagen icke ställer sig principiellt avvisande till tanken på att staten anskaffar erforderligt handelstonnage, — »är enligt vad utskottet inhämtat av Kungl. Maj:t igångsatt men ännu icke slutförd.» Genom inskjutande av ett sådant förtydligande blir det icke möjligt för vem det vara må att tolka detta utlåtande till försvar för den mening, som syftar till att stjälpas varje statens ingripande på här ifrågavarande område. Det är av månhet om statens intressen — vilket jag är livligt övertygad om att herrarna litet var i en nära framtid skola finna lyckligt och genomförbart — som jag skulle vilja ha en sådan passus införd.

Jag vill till sist säga ett par ord i anledning av vad herr Månsson anförde rörande denna utredning. Jag erkänner mycket gärna, att han kan ha delvis rätt i den kritik, han riktat mot en del kommittéutredningar. Men när han säger, att utredning varit verkställd rörande utvidgning av Karlskronavarvet i tre skeden, och att det var en tämligen enkel sak att räkna ut huru man ovanpå detta skulle kunna åstadkomma den utvidgning, som vore erforderlig för de krav, som han ifrågasätter, nödgas jag meddela, att saken icke är fullt så enkel, av det skäl nämligen att denna tidigare utredning avsåg att utvidga en viss del av varvet, där sådant utrymme fanns. Genom den utvidgning, som herr Månsson föreslog, och om vilken riksdagen begärt utredning, blev det nödvändigt att förflytta hela nybyggnadsverksamheten till annat område och därigenom åstadkomma ny utredning, nya djupborrningar och planeringar av skilda slag. Det är detta, som dragit ut på tiden. Det har uppstått genom det beslut, som riksdagen fattade förra året, ett helt nytt program, och detta har motionären icke kunnat äga kännedom om och sålunda icke heller kunnat taga hänsyn till, och jag har därför meddelat detta till en förklaring i ämnet. Jag skulle sålunda vilja hemställa, att kammaren med bifall till utskottets kläm ville göra

Ang. en
svenska statens
handel-flotta.
(Forts.)

Ang. en svenska statens handelsflotta. den ändring i motiveringen, som jag tillåtit mig föreslå och skall tilllåta mig här överlämna.
(Forts.)

Herr Rydén i Malmö: När jag icke varit med om att tillstyrka föreliggande motion, beror det verkligen därpå, att motionen är så pass bristfälligt hopkommen, att det förefaller mig fullständigt omöjligt, att riksdagen skulle i anledning av densamma kunna besluta om ett anslag på 6,000,000 kronor. Jag vill icke sára motionären i något avseende, men det finnes icke i motiveringen ens en antydning om huru man kommit till denna siffra. Det finns icke en antydning om huru man tänkt sig anskaffa detta tonnage och det finns icke en antydning om huru man tänkt sig förvaltningen av detsamma eller något sådant. Och det förstå herrarna litet var, att det måste vara uteslötet, att statsutskottet skulle kunna tillstyrka beviljande av 6,000,000 kronor på grundvalen av en så ofullständigt hopkommen motion som den föreliggande. Min reservation, som jag måste göra blank, då jag icke gärna kunde yrka bifall till motionen, innebär därför, att jag personligen står synnerligen sympatisk gent emot den tankegång, som ligger i motionen, nämligen att staten måste se till att skaffa sig egna fartyg och en egen betydande handelsflotta. Jag har under de senare åren varit i tillfälle att närmare få kännedom om de oerhörda omkostnader, som äro förenade med direkta inköp för statens räkning av t. ex. kol och andra förnödenheter — oerhörda omkostnader, som sedan i form av vinst tillförts de enskilda rederierna — genom de uppskruvade fraktsatser, som här förekomma. Och det är icke blott så att staten på det sättet blir uppskörtad av enskilda personer och företag — man har anfört åtskilliga exempel härpå vid tidigare riksdagsdebatter — utan även så, att staten haft svårigheter därigenom att densamma icke haft eget tonnage till sitt förfogande. Staten har vid många tillfällen haft svårt att över huvud taget få fartyg, när detta varit behöfligt för att till landet införa förnödenheter. Jag vet, att t. o. m. en så utomordentligt konservativ och antisocialistiskt sinnad institution som vederbörande förvaltning för flottan vid upprepade tillfällen framfört önskemål att få statsfartyg för att därigenom kunna göra sig oberoende av denna de enskildas uppskörtande av det allmänna, när det gällt att införskaffa kol för flottans räkning. Samma önskemål och behov hysas i stor utsträckning, såsom jag också tror mig veta, av den styrelse, som har ansvaret för de omfattande kolinköp, som ske för statens järnvägars räkning liksom även för övrigt av andra vederbörande, som jag här icke behöver nämna. Det är klart, säger jag, att när t. o. m. inom sådana kretsar, där man principiellt avvisar allt vad socialism heter, av det förefintliga behovet tvingas in på sådana tankebanor, är tiden mogen, för att man från det allmännas sida verkligen gör något på ett område sådant som detta.

Jag har följaktligen velat ge uttryck åt den uppfattningen, att det är nödvändigt, att någonting blir gjort här för att tillvarataga

Ang. en
svenska statens
handelsflotta
(Forts.)

statens rätt. Då tiden är så långt framskriden och vår lista ännu icke är slut, skall jag icke här inlåta mig på någon diskussion om vilket, som i detta fall är ändamålsenligast här, att antingen såsom motionären närmast tänker sig köpa in en mindre handelsflotta, som skulle uppta konkurrens med andra rederier och därigenom hålla frakterna nere, eller huruvida icke det riktiga vore, sasom jag nu för min del anser det vara, att staten helt enkelt övertog hela den rörelse det här gäller. Jag tror, att en socialisering av rederirörelsen är att förordas, även om kanske vissa av våra större rederier behöva fullfölja den förtröstning, som uppenbarligen äger rum, innan staten griper in. För min personliga del är jag av den uppfattning, att utvecklingen kommer att gå i den riktning, att staten tar hand icke om en liten handelsflotta, utan om rederirörelsen i dess helhet. Jag tror, att den del av vår lantmannahöger, som icke blir intresserad av de stora kapitalistiska sammanslutningarna, de stora bankfusionerna samt de stora sammanslagningarna inom industrien och rederinäringen, som helt visst äro i görningen, inom en nära liggande tid kommer att finna, att den järnhäl, som storkapitalismen sätter på de stora breda lagren av svenska folket, tvingar fram statsåtgärder och statsingripanden av helt annan omfattning, än man hittills föreställt sig skulle ligga oss nära.

Jag har begärt ordet, herr talman, för att säga ett par saker härutöver. Det ena är, att jag tror, att kammaren icke bör fästa för stort avseende vid det klander, som motionären här riktade mot den kommitté, som blivit tillsatt för denna fråga och av vilken en medlem nyss hade ordet här i kammaren. Jag har varit i tillfälle att komma i kontakt med det arbete, som utföres av denna kommitté, och jag är övertygad om, att det betydande program, som kommittén fått sig förelagt, gör, att man inte har rättighet att klandra den, därför att den icke har sitt arbete färdigt. Det är icke gjort så i en handvändning, som man möjligen här föreställer sig, att göra upp förslag till anläggande av helt nya principer på detta område och företaga en omläggning av hela varvsdriften på sådant sätt, varom här är fråga. Nu vet jag icke, ifall motionären här avsåg att rikta ett klander eller om det mera var ett allmänt uttalande han gjorde — detta vill jag nu icke yttra mig om — men jag tror i varje fall, att sådant icke är berättigat gentemot den kommitté, i vilken herr Ingvarson är medlem.

Det andra jag här skulle önska ge uttryck åt är, att jag för min del liksom herr Ingvarson är missnöjd med den motivering, som statsutskottet här kommit med. Det är ju så, att riksdagen nu har sig förelagt ett förslag angående prolongering av förfoganderättslagen, och i kraft av denna lag äger ju regeringen rätt att vilken dag som helst exproprieras fartyg, och jag skulle vilja uttala min förhoppning, att regeringen även använder sig av denna rätt, så snart det visar sig nödvändigt, och jag tror, att den tidpunkten kan vara inne när som helst.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att det är välbeträkt, att riksdagen samlar sig omkring ett uttalande, som stats-

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)

utskottet här gjort å betänkandets andra sida, där det säges, att man under alla omständigheter bör avvakta resultatet av den pågående utredningen, innan man tar ståndpunkt till motionärernas förslag. Jag tycker detta är ett uttalande, som i viss mån skär sig med vad som faktiskt är gällande lag och förmodligen även kommer att bli gällande lag ännu ett år framåt, och enligt vilken lag regeringen har i sin hand rätt och makt att exproprieras fartyg. Man bör icke från rederikretsar kunna peka på ett riksdagens uttalande, som möjligen kan tjäna såsom argument mot användande av lagbestämmelser, som nu gälla. Jag vill icke säga, att detta föresvävat statsutskottets majoritet, när den avfattade utlåtandet på detta sätt, men i varje fall hemställer jag, herr talman, om det icke vore riktigast att här besluta bifalla utskottets kläm, men med ogillande av dess motivering. Därigenom ger man ett uttryck åt sin sympati för den tankegång, som motionärerna här på ett något ofullständigt sätt fört fram inför riksdagen, och man gör icke heller därmed några uttalanden, som kunde tolkas på ett sätt, som säkerligen denna kammare icke skulle önska eller avse med ett bifall till statsutskottets hemställan.

Jag skulle alltså vilja hemställa, på det vi icke må splittra oss, om icke herr Ingvarson skulle vilja gå med på det yrkande jag här framställer, nämligen att kammaren måtte godkänna utskottets hemställan, men med ogillande av dess motivering.

Herrar *Anderson* i Råstock och *Strid* instämde häruti.

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! Den tanke motionären här framställt är icke främmande för någon av dem, som varit beroende av bristen på tonnage i det nu pågående kriget. Jag försäkrar, att inom lantbrukarkretsar har den önskan varit rådande att regeringen med de medel, som den haft och fortfarande har i sin hand bort för länge sedan vidtaga åtgärder för att trygga tonnaget för landets behov. Det är icke blott, såsom herr Ingvarson sade, det socialdemokratiska partiet, som står bakom den tanken, utan där bakom stå nog även de andra partierna.

Men det är ju någonting annat, som här begäres. Här begäras 6 miljoner kronor för att bygga eller inköpa tonnage. Nu har redan förslaget bemötts med påpekande av, vilken tid det skulle taga för staten att bygga ett par båtar, ty mer kan det väl icke bli för dessa 6 miljoner kronor under nuvarande dyrtid, eller huru olämpligt det skulle vara att för mycket högt pris inköpa tonnage; och alla talare, som här yttrat sig, utom motionären, ha ju varit eniga härutinnan.

Vad man här mest tycks hysa delade meningar om är, huruvida man skall godkänna den motivering, som statsutskottet har kommit till, eller icke.

Jag vill då först gentemot herr Ingvarson framhålla, att det bade varit mycket lämpligt, om han framställt detta sitt förslag till motivering inom statsutskottet, så att man där varit i tillfälle att

syna detsamma och se, vad det innebär. Ligger uti ordet »erfordrigt», att man endast skall skaffa tonnage till de av statens verk, som äro beroende av sådant, eller ligger i detta ord den tanken, att man skall taga upp en konkurrens med den privata handelsflottan? Man vet icke, vilken mening som ligger i detta ord, och därför tror jag det är riktigast att icke gå med på det förslaget.

Vad nu angår herr Rydén's yrkande att godkänna klämman, med ogillande av motiveringen, så är detsamma något egendomligt. Då man från alla de socialdemokratiska talarna klandrar motionären för den bristfälliga utredning, som han kommit med, och slutar med samma yrkande, vartill statsutskottet kommit, så vill man i alla fall icke godkänna en motivering, som säger egentligen detsamma, som dessa talare i sak ha anfört. Är det så, att de statens verk, som äro beroende av tonnage, komma på den tanken — och det är jag också övertygad om, att de göra — att en dylik utväg är nödvändig, då skall det icke saknas skäl för dem att genom vederbörande departementschef komma med förslag i ämnet, så att frågan kommer under riksdagens omprövning. Det är ju så, att staten betalar ut en massa pengar i för höga frakter som den kunde slippa ifrån ifall den hade eget tonnage. Men denna tanke att skaffa tonnage, varken hindras eller befordras genom den motivering, som statsutskottet kommit med. Under avvaktan på Kungl. Maj:ts förslag och med uttalande av att så långt som det gäller att fylla statens behov, man kan vara med om dylika åtgärder, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr Thore: Här föreligga ju nu, förutom utskottets hemställan och motionärens yrkande om bifall till sin motion, förslag till uttalanden, framställda av dels herr Rydén och dels herr Ingvarson. Gäller det att välja, mellan motionärens, herr Månsson, förslag och herr Rydén och herr Ingvarsons yrkanden, kommer jag för min del att gå med herr Månsson, ty hans förslag går mera direkt på sak. Om nämligen staten nu skall ha en handelsflotta, då måste man även, som herr Månsson föreslagit, anslå medel därtill. Så har man under krigstiden gått till väga i Australien, och det har man även i någon mån gjort i Norge, där icke blott staten, utan, såsom jag vill erinra mig, även Kristiania kommun tagit initiativ till fartygsköp.

Herr Rydén försökte här att måla upp en förtröstning på sjöfartsområdet, som skulle bli farlig särskilt för lantmännen. Jag har i mitt föregående yttrande framhållit, att jag för min del icke tror på några truster inom vår svenska sjöfart och att det icke finnes någon anledning att antaga, att sådana skola uppkomma. För övrigt ha ju lantmännen visat, att de ha medel att göra sig oberoende av fraktfördyring för vissa av sina importförnödenheter. Såsom vi sett, ha de nämligen varit tillräckligt företagsamma att skaffa sig ett eget större fartyg, motorfartyget Hugo Hamilton. Detta motogs med mycken välvilja inom skerpsrederinäringen, där man tyckte, att jordbrukarna gärna kunde försöka sig på skeppsrederi. Beklagligt nog har ju emellertid fartyget ifråga råkat ut för torpedering.

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)

Jag vill emellertid uttala den förmodan, att om frakterna å lantmannaimportförnödenheter skulle stiga oproportionerligt, lantmännen genom sitt riksförbund i framtiden skola vara lika företagsamma och genom anskaffandet av eget tonnage nedbringa frakterna. Jag tror således, att man står sig bäst, om man låter det enskilda intresset tillsvidare taga hand om skeppsrederiet; men vill man att staten här skall vara med, låt då staten starta på egen basis och genom direkta medelsanslag köpa eller bygga en handelsflotta.

Herr Ekman: Herr Bengtsson i Norup har redan framhållit, att det icke kan vara så lätt att här i kammaren upptaga till avgörande ett yrkande, som icke varit framställt i statsutskottet, såsom nu fallet är med den av herr Ingvarson här föreslagna omformuleringen av statsutskottets motivering. För min del vill jag säga ifrån, att jag icke är beredd att på rak arm gå med på ett yrkande, i vilket jag återfinner så pass starka ord som både »självfallet» och »erforderligt», vilka ju kunna komma att ges en uttolkning, som jag ingalunda vill vara med om.

Herr Rydén's här framställda yrkande står i fullständig överensstämmelse med den ståndpunkt, som reservanterna inom statsutskottet intagit, varför emot detta yrkande icke är något att invända ur formell synpunkt. Men då herr Rydén till stöd för detta yrkande framhöll, att han särskilt reagerade emot, att man i statsutskottets motivering uttalade, att man under alla förhållanden borde avvakta resultatet av den utredning, som nu pågår på grund av motionärernas framställning förra året, och ansåg, att man genom att ogilla motiveringen skulle alldeles särskilt ta bort just detta, må jag säga, att det förefaller mig, som om litet var borde vara rätt så betänksam mot att gå med på ett sådant ogillande av motiveringen. Motionärerna ha ju redan angivit, att det existerar ett visst sammanhang mellan deras framställning förra året och det nu föreliggande förslaget, i det att de säga, att trots det att denna utredning pågår, ha de kommit med sin framställning och icke ansett sig böra avvakta resultatet av utredningen. Det torde således icke kunna bestridas ens från motionärernas sida, att detta sammanhang, som konstaterats av statsutskottet, verkligen äger rum.

Jag finner mig därför, herr talman, böra yrka bifall till statsutskottets förslag oförändrat såväl beträffande kläm som motivering.

Herr Månsson: Herr talman! Blott ett par ord! Det har här gjorts den invändningen från herr Thore, att man kommer icke långt med 6 miljoner kronor, när det gäller att bryta en trust eller en kartell av det slag, varom här är fråga. Ja, det är ju alldeles riktigt, men det är ju meningen, att detta endast skall vara en första början, såsom ju framgår av motiveringen till den motion förklidet år, vartill den nu föreliggande motionen endast är en fortsättning. Vad beträffar talet om, att den utredning som här förebragts, skulle vara bristfällig, så lovar jag, att jag i fortsättningen skall komma med en så rikhaltig motivering, jag kan åstadkomma, om herrarna

vilja ha en sådan. Eljest tycker jag verkligen, att det är utskottets sak att, när det går på ett avslagsyrkande, framlägga en på utredning och siffror fotad motivering för en sådan hemställan. Men det föreliggande utskottsutlatandet innehåller ingenting annat, än att utskottet avvisar det hela.

Vad det här gäller är ju blott att i tid, redan under det utredningen pågår, avsätta medel i och för det ändamål, varom här är fråga. Man kan ju redan nu inköpa valsverksmateriel och allt annat dylikt, som behöves för att börja ett skeppsbygge. Vi äro ju så illa ställda inom vår handelsflotta, att vi icke ha en enda tankångare. Efter en beräkning, som jag gjort angående vårt behov av bensin, fotogen och brännoljor i öfrigt, skulle vi ha full sysselsättning för sju å åtta tankångare både vinter och sommar, varigenom vi ju skulle kunna pressa ned frakterna till gagna för landet i dess helhet. När det förhåller sig så endast i fråga om denna förnödenhet, förstå herrarna, vilken ofantlig omfattning denna sak i själva verket skulle kunna få. Dessa sex miljoner äro blott en första handpenning, som det gäller att skaffa sig för att kunna börja så tidigt som möjligt; sedan kommer det icke att stanna vid vare sig sex eller sextio miljoner, det kunna herrarna vara säkra om.

Herr Ingvarsons hållning är ganska besynnerlig, men jag skall nu icke närmare ingå på hans yttrande, utan vill endast uppta till bemötande ett par av de saker, som han här anförde.

Herr Ingvarson säger här, att det för det första är för dyrt att nu köpa fartyg. Ja visst, säger jag, men det är ju därför, som vi skola bygga. För det andra säger han, att våra inhemska varv äro överhopade med beställningar. Det är nu verkligen så, att t. ex. Burmeister & Wains varv i Köpenhamn har liggande inne beställningar å stora motorfartyg för omkring 200 miljoner kronor, och liknande lär nog förhållandet, fastän i mindre skala, vara med de svenska varven. Men just därför är det av vikt, att man här genast går i författning om att anordna Karlskrona varv på sätt, jag föreslagit, så att man där kan börja bygga på två bäddar minst och helst på ännu flera. Och kan icke Karlskrona varv på detta sätt anordnas med drägliga kostnader, så är den saken ingenting att gråta över, ty jag föreställer mig, att det icke möter hinder att på andra platser inom landet anordna varvsbyggnader av det slag, som här åsyftas. Jag är övertygad om, att därest det varit en köpman, som haft detta om hand, så skulle han, om det varit hans egen privata affär, på en tre, fyra eller fem veckor ha klarat hela utredningen, men nu är det ju så, att vi ha en kommitté för den saken, och den sitter bara och förhalar och förhalar. Just därför, att varven äro överhopade, och just därför, att alla vilja köpa, behöva vi pengar för att nu göra Karlskrona varv i ordning. Det är den första fördrän.

Nu säger man, att förfogandelagen bör komma till användning i detta fall. Ja, naturligtvis, men när? Vi se ju, att den icke har använts ännu, fastän frakterna mellan La Plata och Göteborg eller rättare sagt mellan La Plata och England 20-dubblats mot vad de

Ang. en
svenska statens
handelsflotta
(Forts.)

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)

voro under fredstid. När skall förfogandelagen användas om icke då, när fraktpriserna 20-dubblats? För övrigt vill jag erinra om, att denna lag endast gäller för tider av krig och krigsfara, och vad skall man göra sedan, när krigsfaran är över. Man måste då släppa ifrån sig tonnage. Vår plan är icke att nu för tillfället få en flotta, utan att så småningom bygga en sådan, som verkligen bär sig själv, och att åtminstone denna rörelse skall kunna drivas på samma sätt som varje annat statens affärsdrivande verk och att den vidare må utvecklas, till dess att den kan ombesörja en stor del av våra transporter.

Herr talman! Jag har all anledning att vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Vad herr Månsson nu senast anförde, har ju redan förut blivit bemött, och det kvarstår alltid, att den av honom förebragta utredningen är särdeles bristfällig. Herr Månsson framställde nu saken så, som om förslaget skulle gå ut på, att medel skulle avsättas, d. v. s. fonderas för att vara att tillgå i och för inköp av fartyg.

Det finns icke ett enda ord i motionen, där en sådan tankegång utvecklas, vare sig i klämman eller i motiveringen, utan hela motionen är lagd annorlunda. Jag vill här läsa upp slutorden i motionen, där det heter: »Vi anse oss icke berättigade att nu i år tiga stilla och endast invänta kommittéutredningen, då det kunde hända, att landet ytterligare därigenom skulle ett år försenas i sitt försvar mot det icke minst av de höga fraktprisen framkallade dyrtidsseländet», och där klämman går ut på, »att riksdagen må bevilja ett extra anslag av sex miljoner att användas för byggande eller inköpande av tonnage för en svenska statens handelsflotta». Det finnes där icke ett enda ord, säger jag, som ger en antydning om meningen, att man skulle fondera medel för dessa nybyggnader eller inköp, utan den tanken har dykt upp här i debatten.

Jag begärde emellertid egentligen ordet för att säga något med anledning av vad herr Thore här yttrade. Han uppträder här så många gånger såsom sakkunnig beträffande förhållandena inom rederinäringen, och vi äro ju alla fullt övertygade om hans sakkunskap på detta område. Men jag skulle vilja säga, att det tör väl hända, att de stora förmögna redare, som bestämma över och avgöra, huruvida det skall bli förtrustning eller icke av rederirörelsen, icke fråga vare sig herr Thore eller mig eller någon av oss, som sitta här i kammaren till råds om den saken. Jag vill erinra om, hur det gick till med Sveabolaget. Det var faktiskt en förtrustning, som ägde rum, då detta bolag uppslukade alla små rederier, som drevo fraktfart på svenska Östersjökusten. Jag tror, att det skedde under en ganska kort tidsperiod. Och jag tror inte, att, om herrarna följt med den sammanslagning och det samgående av rederier, som ägt rum under kriget, icke minst i den stad, som herr Thore representerar, någon kan undgå att känna sig övertygad om, att starka krafter äro i rörelse för att även be-

träffande den utländska sjöfarten genomföra, så långt sig göra låter, en sammanslutning av en art, som är närbesläktad med den nyssnämnda.

*Ang. en
svenska statens
handelsflotta.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden tror jag icke, att kammaren behöver känna sig så stark i tron, därför att herr Thore försäkrar, att icke rederirörelsen kommer att ingå på förtrustningstendenser.

Jag skall be att få vidhålla mitt yrkande, och jag ber att för min del få inlägga i detta ett sympatiuttalande för den tanke, som bär upp motionen. på samma gång man gör rent hus med den motivering, med vilken man nu är missnöjd.

Herr Ingvarson: Jag må säga, att jag liksom den föregående ärade talaren, blev litet förvånad, när jag hörde herr Månssons senaste tolkning av sin egen motion. Jag har för min del läst den på ett helt annat sätt. Skall den tolkas så, som herr Månsson nyss angav, tror jag mig kunna säga, att det icke är någon förlust, om den nu ej bifalles. Jag är livligt övertygad om, att den avsedda utredningen kommer att bli klar i en nära framtid, och om icke vederbörande myndigheter sedan förhåla saken, vilket ju är omöjligt för mig att yttra mig om, skall proposition i detta ärende kunna i god tid föreläggas nästa riksdag, och om riksdagen då ställer sig välvillig till denna tanke och beviljar nödigt anslag, så skall man precis lika fort komma till det resultat, som herr Månsson här åsyftar. Från den synpunkten finnes således icke något skäl att bifalla motionen, då man ju lika fort kan nå målet på den andra vägen.

Till herrarna Ekman och Bengtsson skulle jag vilja säga, att herrarna veta nog lika bra som jag, att det på grund av knapp tid o. s. v. näppeligen var möjligt att vid behandling inom statsutskottet av detta ärende hinna föreslå någon ändring i fråga om motiveringen och få fram en sådan, som man vore övertygad om skulle befinnas vara fullt hållbar. Detta var åtminstone för mitt vidkommande anledningen till, att något sådant förslag icke framkom.

Men jag har dock icke kunnat känna mig tillfreds med denna motivering. Jag vill emellertid icke vara med om, att kammaren splittrar sig på skilda linjer i detta avseende. Det är mig dock alldeles omöjligt — jag understryker detta än en gång — att finna mig till rätta med den motivering, som utskottet här givit, då jag anser den vara till nackdel för själva saken, vilken jag dock tror, att kammaren vill vara med om att gagna. Jag skall därför nöja mig med att återtaga det förslag, som jag nyss framställde angående ändring av motiveringen, och i stället instämma med herr Rydén i hans yrkande på, att hela motiveringen måtte strykas. Detta är under alla förhållanden bättre. Jag trodde nu för min del, att jag skulle kunna lyckas vinna mina utskottskamraters sympati för en sådan ändring, jag här föreslagit, men då detta icke tycks vara förhållandet, finner jag det, som sagt, lämp-

Ang. en
svenska statens
handelsflotta.

(Forts.)

ligast att förena mig i det yrkande, som herr Rydén här framställt, då jag anser detta bäst gagna saken.

Herr Thore: Med anledning af herr Rydéns senaste anförande vill jag säga, att jag naturligtvis icke sitter inne med de senaste uppgifterna angående vad rederirörelsen ämnar att företaga sig, men när jag säger, att jag icke tror på någon förtröstning av den svenska rederirörelsen, söker jag bedöma denna sak från en rent obehjktiv ståndpunkt.

Det förefaller mig högst otroligt, att t. ex. ett sådant företag som Sveabolaget, som idkar kustfart och därför har en viss storlek å sina fartyg, då de nämligen endast ha ett begränsat område att trafikera, skulle slå sig samman med en ångbåtslinje i t. ex. Göteborg, som har trafik med stora fartyg i oceanfart. Det finnes därjämte så många lokala och personliga synpunkter, som spela in härvidlag, att jag anser, att en sådan monopolisering eller förtröstning, som herr Rydén trodde föreligga, alldeles icke blir realiserad.

För övrigt är sjöfarten i sin helhet helt säkert den näring, som allra sist blir monopoliserad, därför att havet ju är fritt, d. v. s. att under normala förhållanden är det ju så, och för var och en, som kan skaffa sig kapital och skaffa fartyg, finnes möjlighet att bedriva fraktfart.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag därå och bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna samt 3:o bifall till det av herr Rydén i Malmö under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Månsson begärde emellertid votering, till följd varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o upptagna propositionen, nu uppsattes justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Voteringen utvisade 116 ja mot 36 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Ang. en jord-
kommission.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner om

skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en jordkommission. *Ang. en jordkommission. (Forts.)*

I två särskilda inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade, likalydande motioner, nr 67 i första kammaren av herr *Ström* och nr 200 i andra kammaren av herr *Vennerström m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om tillsättande av en jordkommission med uppgift

att på grundvalen av redan verkställda utredningar och efter i mån av behov företagna undersökningar hos Kungl. Maj:t föreslå åtgärder för återgång till kronan av sådana till bruks understöd av kronan upplåtna allmänningar, kronoskogar och hemman, där ändamålet med upplåtelsen genom brukens nedläggande förfelats;

att sådana åtgärder måtte främst avse under bruk skatteköpta hemman samt rekognitionsskogshemman i alla de fall, där villkoret om skogarnas användning för sitt med donationen avsedda ändamål, bruksdriftens understöd, ej längre uppehölls, men även andra fall, där större domäner frångått kronan på ett sådant sätt, att skäl förefunnnes för en undersökning om huruvida statens rätt och bästa härvid iakttagits.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Hamilton*, *Holmquist* och *Molin* i Dombäcksmark, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för att utredning snarast möjligt skulle kunna, på sätt kammarkollegium antytt, verkställas angående äganderättsförhållandena, beträffande de grupper av fast egendom, som i motionerna avsåges, samt eventuellt för riksdagen framlägga det förslag för tillvaratagande av kronans eller enskildas intressen, vartill utredningen kunde föranleda; samt

av herrar *Sjöblom* och *Hage*, vilka ansett, att utskottet bort föreslå, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida, efter vilka grunder och med vilken befogenhet en jordkommission i motionens syfte borde tillsättas samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnade herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Hamilton*, som yttrade: Herr talman! Motionerna som omförmålas i utskottets här föreliggande utlåtande äro lika med den rörande samma sak, som förra året var föremål för kamrarnas behandling. Motionen remitterades då av utskottet till kammarkol-

Ang. en jord-
kommission.
(Forts.)

legium för att inhämta dess åsikt rörande behovet av en utredning i fråga om statens äganderätt till sådana egendomar, som blivit upplåtna åt bruk för understödjande av deras rörelse, men där bruksrörelsen nu blivit nedlagd. Kammarkollegium ansåg, att den utredning, som blivit ifrågasatt i motionen, var av behovet påkallad och att allting icke var väl beställt med avseende å den rättsliga förvaltningen av statens egendomar. Kammarkollegium ansåg emellertid, att det tillkom detta ämbetsverk att verkställa utredningen, ett åliggande, som det redan hade, och att en jordkommission icke behövde inrättas. Dåvarande jordbruksutskottet gjorde, med stöd av vad kammarkollegium hade yttrat, en hemställan, att riksdagen i anledning av motionen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för att utredning snarast möjligt måtte kunna, på sätt kammarkollegium antytt, verkställas angående äganderättsförhållandena beträffande de grupper av fast egendom, som i motionen avsåges, samt eventuellt för riksdagen framlägga det förslag för tillvaratagande av kronans eller enskildas intressen, vartill utredningen kunde föranleda. Andra kammaren biträdde jordbruksutskottets förslag; första kammaren däremot biträdde en reservation, som var avgiven av några av båda kamrarnas ledamöter med hemställan om avslag på motionen och även å utskottets förslag.

Innevarande års jordbruksutskott har biträtt den uppfattning, som första kammaren biträdde förra året, men jag för min del har jämte några kamrater i kammaren i en reservation anslutit mig till den uppfattning, som andra kammaren hävdade, och är reservationen således lika med andra kammarens beslut förlidet år. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till denna vår reservation.

Vidare anförde

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Jag har jämte herr Sjöblom avgivit en reservation, som i stort sett är lika med den reservation, som jag avgav förra året. Jag anser nämligen i enlighet med herr Hamilton, att det finnes starka skäl, som tala för en utredning av det spörsmål, som dragits fram i motionen, och att det är nödvändigt att det kommer till stånd ordning och reda på detta område, d. v. s. när det gäller statens äganderättsanspråk, så att det blir tydligt och klart ådagalagt vad staten äger och vad den enskilde äger. Jag har styrkts i den uppfattningen ytterligare av en hel del förhållanden, som inträffat — jag behöver bara nämna Mackmyrafallet, för att herrarna skola förstå vad jag menar — under den tid, som förflutit från förra årets riksdag till denna. Men jag har icke heller av föregående års andra kammares uppfattning om, att kammarkollegium bör utreda denna sak, kunnat förmås att övergiva den ståndpunkt, jag intog redan då, nämligen att det vore lyckligt, om en jordkommission kunde få hand om denna affär. I den reservation, som jag och herr Sjöblom avgivit, ha vi anført några av de skäl, som

tala för denna ståndpunkt, och jag skall här helt kort beröra några av dessa skäl.

Ang. en jordkommission.
(Forts.)

Såsom herrarna veta, utgöres det komplex av äganderättsfrågor och äganderättsvister, som det här är fråga om, av mycket invecklade spörsmål. Här beröras icke blott äganderättsförhållanden mellan staten och enskilda, bolag och andra, utan det kommer även in en tredje part. Tvisterna beröra nämligen även åbor och personer, som bo på de påstådda statsdomänerna. Dessa spörsmål äro invecklade, och de beröra intressen och förhållanden, som gripa in på många livets områden. Det är från den utgångspunkten, som jag för min del vill halla på det gamla kravet, att man skulle överlämna utredningen av denna fråga åt en jordkommission, så att andra än de rent juridiska ämbetsmannasynpunkterna skulle få göra sig hörda, när dessa invecklade spörsmål skulle lösas. Jag har därvid ett stöd i det sätt på vilket man behandlat dessa frågor i Norge, där man gått den vägen, att man tillsatt en sådan kommission.

När denna fråga var före i utskottets avdelning, så gjorde man gällande, att, om man skulle gå fram på den av motionärerna föreslagna vägen, så skulle man råka in i rena rättslöshetsförhållanden, man skulle upphäva gamla svenska rättsförhållanden m. m. Man försökte skrämma med sådana påståenden. Då framhöll jag, att man dock icke dragit sig för att gå den vägen i Norge. Och Norge är väl en rättsstat, skulle jag tro, som står fullt ut lika högt, när det gäller att skydda rättssäkerheten, som vårt land. Om man således i Norge kunnat gå den vägen och tillsätta en jordkommission för att lösa dessa invecklade spörsmål, så tror jag man kan ha alla skäl för att gå fram på den vägen även i vårt land.

Det är några av de synpunkter, som göra att jag håller på, att man skall gå fram den vägen, som jag och herr Sjöblom föreslagit. Men jag har ytterligare några skäl att anföra. Det har framhållits, att när det gäller att slå fast vad staten äger och icke äger, så vore det lyckligt att starta en s. k. liggare, i vilken äganderättsförhållandena kunde på ett tydligt och klart sätt konstateras. Men nu är saken den, att de olika äganderättsspörsmålen beröra skilda ämbetsverk. De beröra domänstyrelsen och kammarkollegium m. m. — med ett ord sagt, olika ämbetsverk, som äga eller påstås äga sådana jordegendomar. Och det kunde även från den synpunkten vara lyckligt, om man överlämnade denna fråga åt en jordkommission, ty då kunde man få in representanter för dessa olika ämbetsverk i kommissionen. I denna skulle man givetvis även ha in dugliga krafter från kammarkollegium, ja, det är tämligen säkert, att representanter för kammarkollegium skulle bli kärnan i jordkommissionen och att deras arbete skulle bli synnerligen värdefullt i utredningen.

Slutligen vill jag tillägga, att systemet med kommittéer och utredningar är ju ett gammalt och vant system. Det har ju icke varit så, att alla dylika frågor överlämnats till *ämbetsverken* för utredning, utan man har i många fall slagit in på denna kommittéväg. Härtill kommer, att om vi skola göra en sådan utredning av dessa spörsmål, som här ifrågasatts, så kommer det att föranleda ökade

Ang. en jord-
kommission.
(Forts.)

utgifter även om vi lägga saken i kammarkollegii händer. Kammarkollegium har nämligen låtit förstå, att om man skall göra denna vidlyftiga utredning, kommer det att nödvändiggöra ökade arbetskrafter inom kollegium och därmed också ökade utgifter. Och detsamma blir också fallet, om man tillsätter en jordkommission. Det blir alltså kostnader för staten, vare sig man lägger utredningen på det ena eller det andra sättet.

Detta är i korthet några av de synpunkter, som varit avgörande för mig och som gjort, att jag ansett mig kunna böra stå på den ståndpunkt — tillsättandet av en jordkommission — som jag ställde mig på föregående år, då denna fråga behandlades. Jag har dock något litet förändrat klämman. Jag har nämligen tänkt mig, att man borde på något sätt pointera att det skulle överlämnas åt Kungl. Maj:t att utreda, huru jordkommissionen borde verka, och att Kungl. Maj:t borde ingå till riksdagen med förslag, efter vilka grunder och med vilken befogenhet kommissionen skulle arbeta.

Jag yrkar alltså bifall till den reservation, som är avgiven av mig och herr Sjöblom, och anhåller sålunda, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida, efter vilka punkter och med vilken befogenhet en jordkommission i motionens syfte bör tillsättas samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag skall ej alls inlåta mig på själva sakfrågan. Ärendet förelåg ju vid fjolårets riksdag och blev då uttömmande debatterat. Vid behandlingen inom jordbruksutskottet av detsamma har jag icke funnit, att det tillkommit några ytterligare sakliga skäl, som kunna påkalla, att man nu river upp en ny debatt i frågan. Jag vill lämna den upplysningen, att ehuru jag deltagit i ärendets behandling inom utskottet, har jag på grund av ett förbiseende icke kommit att antecknas som reservant mot utskottsmajoritetens beslut.

Jag står alltså på samma ståndpunkt som i fjol, och följaktligen måste jag ansluta mig till den reservation, som är avgiven av herr Hamilton m. fl. Den innehåller samma hemställan, som ingick i det beslut, som andra kammaren fattade i fjol. Nu föreligger en reservation, avgiven av herrar Sjöblom och Hage, i vilken man ju icke egentligen yrkar bifall till motionen, men yrkar på att en utredning i motionens syfte kommer till stånd. Detta är ju ett förslag i mildare form om bifall till motionen, men jag får dock för min del säga, att jag icke kan gå med på detsamma, ty i motiveringen tar man i allt för deciderad form ställning till hela denna fråga om upprättande av en jordkommission, och kan av den anledningen icke biträda reservationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Hamilton m. fl. avgivna reservationen.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Det har inom jordbruks-

utskottet vid frågans behandling såväl i år som i fjol icke varit mer än en mening därom, att man naturligtvis måste utreda de förhållanden, som gälla statens upplåtelser av jord under gångna tider. Denna sak tarvar en vidlyftig utredning och mycket arbete. I den frågan är man sålunda alldeles ense.

Ang. en jordkommission
(Forts.)

Man har då att tänka på, vilka grunder böra tillämpas vid en sådan utredning. Utskottsmajoriteten och den liberala reservationen företråda den uppfattningen, att man borde utreda dessa förhållanden på grund av nuvarande rätt och icke skapa något nytt rättsinstitut för att vinna vad man önskar vinna. Staten har hittills, då det gällt rättsanspråk, varit likställd med enskilda, och jag är övertygad, att man icke kan frångå denna princip utan att hädanefter som hittills den principen kommer att följas, att lagligt gällande rätt skall vara grundvalen i alla rättstvister, även då det gäller staten.

Nu har man ansett, att det möjligen borde tillskapas ett nytt ämbetsverk, som måhända kunde bliva mera kompetent än kammarkollegium att utreda dessa förhållanden. För min del tror jag, att kammarkollegium härvidlag är det mest kompetenta ämbetsverk, som man kan tillgå, och det torde nog dröja lång tid, innan en sådan institution som en jordkommission hunne att sätta sig in i dessa frågor så, att den kunde bilda sig en uppfattning om vad som vore rätt och huru dessa rättsförhållanden utvecklats under tidernas lopp. Kammarkollegium har också framhållit i sitt utlåtande till jordbruksutskottet vid förra årets riksdag, att man från motionärernas sida sett denna fråga ensidigt och att vissa missuppfattningar gjort sig gällande beträffande kronans rätt i detta avseende. Jag skall be att få citera något av vad kammarkollegium yttrat. Det heter nämligen: »Det torde otvivelaktigt från motionärernas sida föreligga åtskillig missuppfattning såväl i fråga om de rättsliga förutsättningarna i de av motionärerna anförda fallen för återvinningstalan med utsikt till framgång från kronans sida, som ock vad angår de meningar, som i beträffande nu förevarande förvaltningsfrågor omfattas inom ämbetsverket».

När man läser motionen, får man ovillkorligen den uppfattningen, att motionärerna tro, att kronan har rätt i de flesta sådana fall och att i nästan varje fall, som kronan förlorar, sker en orätt mot kronan. Under sådana omständigheter och då en sådan opinion kanske redan är utbredd, anser jag det synnerligen nödvändigt, att det ämbetsverk, som har att behandla dessa rättsspörsmål, handlar under ämbetsmannans ansvar. Det duger enligt min uppfattning icke, att en kommitté av olika personer, tillhörande exempelvis det socialdemokratiska partiet och andra partier, komma tillsammans och besluta i ärenden, som äro så ytterst ömtåliga med hänsyn till individuell uppfattning och lokala förhållanden och av så genomgripande vikt som dessa. Kammarkollegium säger också beträffande denna sak i sitt utlåtande följande: »Den maktpåliggande uppgiften att utreda och tillvarata kronans rätt till fast egendom torde vara av synnerligen grannliga beskaffenhet och kräva såväl omsorg som sakkunskap. Hänsynen såväl till allmän som enskild rättssäkerhet torde påkalla,

Ag. en jordkommission. att en dylik uppgift endast anföretros personer, av vilka man kan utkräva fullt ämbetsansvar.»

(Forts.)

Motionärerna ha framhållit, att det bör framskapas ett sådant nytt ämbetsverk och att detta även skulle få domsrätt. Man åberopar som skäl för denna sin uppfattning förhållandena i Norge, och herr Hage framförde också denna synpunkt i sitt anförande nyss, då han sade, att man inom utskottsavdelningen velat skrämman med att en sådan institution skulle upphäva den gamla rättssäkerheten och de gamla rättsförhållandena. Jag tror icke, att ifall man överlåter en dylik utredning åt ett sådant ämbetsverk, som herr Hage och motionärerna föreslå, man kan komma ifrån, att rättssäkerheten blir undergrävd, och när man läser en bilaga till åbokommitténs utredning, som nu ligger tillgänglig i tryck, får man det intrycket, att dessa förhållanden äro så oerhört invecklade och svårlösta och ingripa för jordägarna på så vitt skilda områden, att man icke förut haft en aning därom. Om man då lösgör dessa invecklade utredningsspörsmål från ett ansvarigt ämbetsverk och lägger frågan i händerna på en kommission med domsrätt och kanske ännu vidsträcktare befogenhet, så tror jag, att rättssäkerheten för jordägarna skall bli i synnerligen hög grad undergrävd.

Man har också ansett, att åbornas rätt skulle tillgodoses genom en sådan jordkommission. Jag vill då endast erinra om, att vi ha åbokommittén, som arbetar och har till speciell uppgift att tillgodose åbornas rätt, varför den synpunkten icke kan anses bärande, när det gäller beslut om tillskapande av en sådan kommission.

Nu har av de liberala reservanternas upptagits endast frågan om utökning av kammarkolligii arbetskrafter och om uppläggande av en liggare över statens fastigheter. Jag skulle naturligtvis kunna biträda denna uppfattning, då jag för min del anser, att kammarkolligii arbetskrafter behöva utökas, men jag anser det icke lämpligt, att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, när det gäller utökning av ett visst ämbetsverks arbetskrafter. Det är naturligtvis *ämbetsverkets* skyldighet att självt göra framställning om en sådan sak till Kungl. Maj:t, som får pröva framställningen och framkomma med det förslag, som Kungl. Maj:t finner lämpligt och nödigt. Vi ha ju i dag under sjunde huvudtiteln behandlat åtskilliga utökningar av arbetskrafterna i vissa förvaltande verk, och jag hemställer, om det skulle anses lämpligt, att riksdagen kom fram med förslag om utökning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens, järnvägsstyrelsens, telegrafstyrelsens, lantbruksstyrelsens och andra verks arbetskrafter. Det är naturligtvis verken själva, som få bedöma vilken ökning som kan behövas och framlägga förslag till sådan.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Jonsson* i Hökhult, *Svensson* i Betingetorp och *Andersson* i Knäppinge.

Herr *Lindhagen*: Herr talman! Den fråga som vi nu sysselsätta oss med har sina rötter i det förflutna, den är en pro-

Ang. en jord-
kommission.
(Forts.)

dukt av näringsfrihetens verksamhet och den industrialism, som vuxit upp i dess spår. Det är knappast den nuvarande generationen, sådan den nu är beskaffad, som någonsin kan komma att lösa denna fråga, och hur herrarna än ordna saken på det ena eller andra sättet, så kommer det ändå att fullkomligt rinna ut i sanden. Kungl. Maj:ts regeringar ha hittills alltid varit fullkomligt industrialiserade, första kammaren är detsamma och andra kammaren är det också till en väsentlig del. Hur skall man tänka sig, att statsmakter av sådan beskaffenhet skola kunna ha något levande intresse av att få rätsida på dessa gamla saker, som ha uppbyggts på kronans plikt och rätt att med utgångspunkt i äganderätten till svensk jord främja svenska medborgares bästa? Det göra de aldrig, ty de vilja aldrig tillgripa de rätta åtgärderna, och därför kommer allting att rinna ut i sanden.

Det gjordes en begynnelse här en gång att röra vid alla dessa kronans gamla jorddonationer och jordegendomar av alla olika slag. Genom en slump uttalade sig andra kammaren för ett förslag därom. Alla dess ledamöter stodo och togo avsked av varandra, då detta sista ärende, avstyrkt av utskottet, behandlades av motionären ensam under kammarens sorl. Men då tyckte talmannen, att det var synd om motionären, så att han hörde »ja» på propositionen om bifall till motionen, och den avskedstagande kammaren vaknade plötsligt upp vid att emot dess antagliga avsikter andra kammaren hade beslutat en rafistulation över alla kronans gamla jorddonationer. Så hade då andra kammaren en gång beslutat sig för detta, och rättshaveriet gör, att man får stå vid vad man beslutat, även om man icke menat det. När saken kom tillbaka, var därför andra kammarens majoritet välvillig, log överseende och antog de fortsatta förslagen. På det sättet kom frågan fram mer och mer, och första kammaren började också i sin motivering skatta litet på opportuniteten och av hela detta stora berg som kronans gamla jordegendomar och jorddonationer utgöra, föddes slutligen under årens lopp en liten råtta, den s. k. åbokommittén. Det var det hela, och dess uppdrag kom att omfatta endast en viss del av frågan, nämligen blott donationer till industrier. Detta är naturligtvis de allra mest svårartade saker, ty att taga ifrån den nu mäktiga industrien, vars ande vilar över er allesamman, någonting som den en gång fått i sin makt, det är ogörligt med den nuvarande andan hos statsmakterna. Vare sig kammaren alltså antar den ena eller den andra reservationen, eller vad den helst över huvud beslutar, så blir det ingenting av det hela.

Nu ha i alla fall motionärerna haft en känsla av att den där lilla rätten bör efterföljas av en större dito, och därför har man nu tagit upp saken, men av opportunism eller av andra skäl, jag vet icke vilka, har man icke tagit upp *alla* kronans jorddonationer, utan inskränkt sig till de industriella; och då vilja motionärerna ha litet mera fart på den delen av utredningen, och det må man inte förtänka dem, ty det har icke blivit något av den utredningen hittills.

Ang. en jord-
kommission.
(Forts.)

Nu stå vi här således åter med en mindre del av frågan. Vad skola vi då göra? Det är precis samma tal som förut: skall kammarkollegium få detta uppdrag eller skall en kommission få rulla upp det hela så att man kan hoppas att någonting kommer fram såsom resultat?

Det är precis samma elände som förut. Kammarkollegium är ett ämbetsverk, som skall syssla med en hel del löpande bestyr. Icke har det verket tid till det här uppdraget, icke kan det lägga sin själ i detta, och icke kan det göra det uti en fråga, som kräver en helt annan ande för sin lösning än den, som svävar över oss i närvarande tid. Det är omöjligt, och det ha också motionärerna känt. Vad de då begärt är att få en kommission, som sysslar uteslutande med denna fråga, och vars medlemmar därför åtminstone känna det intresset, att det är på dem saken vilar och att de böra utreda den genast. Men en sådan kommitté måste få en annan instruktion än åbokommittén, icke att skriva de svenska jorddonationernas undergångs historia, utan att *handla* för den levande generationen och att bibehålla åt småfolket på landet och även i städerna något av det arv kronan gav detsamma. Det är den känslan, som ligger bakom motionen: hur skola vi få en kommission som vill göra någonting för att rädda något av detta arv åt den levande generationen? Då kan jag icke finna annat, om vi överhuvud vilja göra något, än att vi måste gå på herr Hages förslag, som icke asyftar tillsättandet av ett oansvarigt ämbetsverk, utan som åsyftar att tillsätta en jordbrukskommission, en domstol, som omsider gör slut på dessa saker, ordnar upp dem efter hela linjen. Så gjorde man förr i världen här under den tid riksdagen ännu icke var industrialiserad. De gamla kvarnkommissionerna voro en sådan dömande myndighet, som reste omkring i landet och redde ut trassliga förhållanden och sade: så och så skall det vara; och så var den saken avgjord.

Norrmännen ha tillgripit samma utväg för att klarera sina gamla jordförhållanden, som dock icke alls äro av den vidlyftiga och invecklade beskaffenhet som hos oss. Skola vi då icke våga oss på att följa det föredömet och gå samma väg?

Då jag nu således för min del röstar för herr Hages förslag så som det enda, som det är någon mening i och som kan leda till något resultat — tro mig, jag har stor erfarenhet på detta område — så vill jag dock säga, att jag tror, att även herr Hages förslag kommer att till stor del rinna ut i sanden. Denna kommission blir nog inkompetent, även den, att taga hand om saken, så att det blir nog inte annat än att sanktionera den stora jordfästningen av allt detta som har varit. Jag tror icke, att kommissionen kommer att kunna rycka upp sig till att i dessa tveksamma fall, där man kan döma på det ena eller andra sättet, giva svenska folket eller kronan någonting, utan den kommer att giva det åt industrien. Det är säkert, att den så kommer att göra. Men det må vara hänt, så att en ny tid får börja att taga upp frågan ånyo med nya tag, så att vi komma ifrån detta gamla sammelsurium.

Ang. en jord-
kommission.
(Forts.)

Det är endast lagstiftningen som här kan åstadkomma något, en ny lagstiftning, som skipar *verklig* rättvisa, som säger, att där kronan skänkt jordar för visst ändamål och på villkor att ändamålet upprätthålles, där skall kronan ha tillbaka sin egendom, om villkoren icke längre fyllas. Det är ju det naturliga, men innan vi få en sådan lagstiftning, blir det ingenting utav. Emellertid har herrar Hages och Sjöbloms reservation visat den enda möjliga vägen enligt min uppfattning, och därför skall jag be att få yrka bifall till den reservationen.

Herr H a m i l t o n: Blott ett par ord! Jag hade verkligen icke tänkt, att denna fråga skulle föranleda någon sakdebatt i kammaren. Den genomdebatterades ju förlidet år synnerligen grundligt, och kammaren fattade då sitt beslut efter den långvariga debatten.

Jag ber blott att gentemot herr Nilsson i Linnås få framhålla, att kammarkollegium uttryckligen sagt, att en förutsättning för att kollegium skall kunna skyndsamt bedriva utredningen måste vara en förstärkning av dess arbetskrafter. Får icke kollegium denna förstärkning, lär nog ingen utredning komma till stånd. Man kan ju tänka sig, att regeringen borde komma med förslag härom, men vi ha väntat i tiotal år på denna utredning, och om icke riksdagen skriver till regeringen, kommer det att stå på samma standpunkt ännu i lång tid.

Gentemot herr Hage håller jag fortfarande på den åsikt, som jag förut utvecklade, att kollegium är den mest kompetenta myndigheten att verkställa utredningen.

Vad arrendatorernas intressen beträffar, så förmodar jag, att de bliva tillgodosedda i utredningen. I alla fall ha dessa, åtminstone åborna, en målsman, i åbokommittén. Jag vet nog, att den kommittén har klandrats mycket, men herr Lindhagen har ju dock det förtroendet till denna åbokommitté, att han önskar få en ny med densamma liknande kommitté, ty den föreslagna kommissionen bleve väl ungefär detsamma som åbokommittén.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Om sunt förnuft skall råda, för att tala med herr Lindhagen, så lär väl kammaren med det betyg herr Lindhagen gav den tilltänkta jordkommissionen icke kunnat annat än avslå förslaget om inrättande av en sådan kommission och gå på utskottets betänkande. Har man från början klart för sig att en dylik kommission absolut icke kan göra någon nytta, så är det väl icke någon anledning för kammaren att gå med herr Lindhagen.

Jag skall emellertid be att få framhålla, att det är icke så länge sedan herr Lindhagen hade en annan uppfattning i fråga om kammarkollegii möjligheter att bevaka kronans rätt. När det gällde upptagande av de stora vattenfallsprocesserna och valet stöd mellan olika statens verk, som kunde taga hand om dessa processer, närmast vattenfallsstyrelsen eller kammarkollegium, så blev det kammarkollegium, jag tror för övrigt till lycka för saken ur alla synpunkter, även för kronan, ty vattenfallsstyrelsen har andra och enligt min

Ang. en jord-
kommission
(Forts.)

mening viktigare uppgifter att sköta. Nåväl, om jag minnes rätt var herr Lindhagen då mycket tillfredsställd med det sätt, varpå kammarkollegium skötte sina uppgifter. Jag tror icke heller, att man med fog kan påstå, att något från kammarkollegii sida blivit eftersatt, när det gällt att framställa även de mest långtgående anspråk från kronans sida vid bevakande av kronans rätt i vattenfallsprocesserna. Om dessa processer gått kronan emot, har det säkert icke varit kollegii fel, utan har berott på, att det varit med lag och rätt överensstämmande, att de icke skulle tillfalla kronan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr H a g e: Herr talman! Som herr Nilsson i Linnås i huvudsak riktade sig mot mig under sitt anförande, är jag nödsakad att säga några ord, men jag skall fatta mig mycket kort. Herr Nilsson sökte skrämma kammaren med att här var fråga om att upprätta ett nytt ämbetsverk. Jag vill då påpeka, att det icke sagts, varken i motionen eller i min reservation. Det är fastmera fråga om att skapa något slags organ av mer eller mindre permanent natur. Hur permanent detta organ blir, det får väl överlämnas åt den utredning, som kommer att få hand om frågan, därest reservationen skulle gå igenom. Man kan därför icke bestämt påstå, att här är fråga om att tillskapa ett nytt ämbetsverk i detta ords egentliga betydelse.

Herr Nilsson i Linnås har vidare gjort affär av, att kammarkollegium påstått, att i motionen skulle förefinnas åtskilliga missuppfattningar. Ja, det är riktigt att kammarkollegium så har gjort, men det är också att märka, att dessa spörsmål äro så invecklade, att det är mycket svårt, särskilt med avseende på en del av dem, att bestämt säga vad som är rätt och vad som icke är rätt. Att således göra ett bestämt påstående, att vad som framföres i den ena eller andra punkten av motionen är rätt eller icke rätt är mycket vanskligt, men jag vill påpeka, att i huvudsak har dock kammarkollegium med avseende på motionen sagt, att huvudinnehållet, huvudmomenten äro riktiga, att det behövs utredning och att motionären är inne på riktiga vägar, även om motionären i en och annan punkt har en uppfattning, som icke överensstämmer med kollegii uppfattning i frågan.

Vidare skulle jag vilja påpeka, att när herr Nilsson i Linnås var inne på talet om det fulla ämbetsmannansvaret och sade att man icke bör överlämna en sådan utredning åt personer, som icke stå under dylikt ansvar, så råkade han, då han skulle bevisa detta påstående, anföra förhållanden, som fullständigt slogo ikull hela bevisningen. Han kom nämligen i det sammanhanget in på åbokommittén och talade om, att här hade vi närliggande förhållanden av mycket finkänslig och invecklad art att utreda. Men då är att märka, att just dessa spörsmål ha överlämnats *icke* åt en ämbetsmannautredning utan åt en kommittéutredning. Man har sålunda där principiellt överlämnat just dylika närliggande och av samma art varande spörsmål åt en sådan kommitté och en sådan utredning och icke åt en äm-

betsmannautredning. Vad herr Nilsson i Linnås sagt slår följaktligen ikull hans bevisning.

Ang. en jordkommission
(Forts.)

Herr Nilsson i Linnås kom därefter in på spörsmålet om en kommission och sade: Att en sådan kommitté även bestående av lekmän skulle man nu överlämna full domsrätt i frågan! Mot detta vill jag då än en gång påpeka att varken i reservationen eller i motionen har man bestämt sagt, att det bör bli en kommission *med domsrätt*, ehuru väl man allmänt lutar åt och har sympatier för att ordna saken på det sättet, därför att man har det så ordnat i Norge. Men man har icke gjort några bestämda påståenden, att frågan *ovillkorligen* skulle ordnas på det sättet. Den frågan blir givetvis också överlämnad åt den utredning, som eventuellt skulle komma till stånd, om min reservation bifölles.

Med vad jag nu har sagt menar jag mig hava bemött herr Nilssons i Linnås synpunkter. Jag ämnar därför stå kvar på min gamla ståndpunkt och yrkar bifall till den reservation jag avgivit.

Herr Lindhagen: Herr talman! Mot herr Lübeck vill jag endast säga, att allting naturligtvis är relativt. När man skall välja mellan olika saker, får man betrakta var sak för sig och sedan välja det relativt bästa. Då jag förr i världen förordade kammarkollegium framför vattenfallsstyrelsen, förstå vi nog å ömse sidor varför så skedde, och i ett sådant val skulle jag stå utomordentligt fast vid samma ståndpunkt. Sedan ha emellertid erfarenheterna, som vi måste bygga på, styrkt åtminstone mig i den uppfattningen, att kammarkollegium, som är ett av dagliga göromål betungat verk, icke kan inom rimlig tid eller i tillräcklig omfattning ensamt taga hand om saken. När jag därför nu har att välja mellan kammarkollegium och något som är bättre och som kan göra något, väljer jag det senare. Varför jag anser det av herr Hage framförda förslaget vara bättre, är därför, att jag däri ser ett strävande att rädda något av spillrorna av det stora jordarvet, och att vi i detta räddningsarbete kunna få se en begynnande handling.

Herr Sjöblom: Herr talman! Då jag står här som reservant skall jag be att med ett par ord få angiva varför. Jag har huvudsakligen intagit min ståndpunkt efter att ha studerat kammarkollegii till detta betänkande fogade uttalande. Det tycks vara en allmän uppfattning, att denna fråga bör utredas, det är ingen, som bestrider den saken, och kammarkollegii utlåtande pekar också något i den riktningen. Kollegium erkänner, att motionärernas syfte är berättigat och förtjänt av beaktande. Det är således icke huvudsaken att inrätta ett nytt ämbetsverk eller vad man nu sökt göra frågan till, utan huvudsaken är, att denna vidlyftiga fråga, som, så länge jag minnes tillbaka, varit ett frö till missnöje inom landet, skall bli fortare utredd än om den får ligga i kammarkollegium. Detta ämbetsverk har självt sagt i sitt utlåtande, att kollegium icke kan påskynda denna fråga annat än om arbetskrafterna bli förstärkta. Då har jag frågat mig: Vilken är den lämpligaste vägen att gå?

Ang. en jord-
kommission.

(Forts.)

Skall man förstärka arbetskrafterna i kammarkollegium eller bör man kanske hellre ge några personer i särskilt uppdrag att utreda frågan? För mig ställer det sig lätt nog att taga ståndpunkt i det fallet, ty kammarkollegium är ju ett verk, som har mycket annat att sköta om; det har sina löpande ärenden och frågor, som säkert få ligga efter ganska länge och vänta på utlåtande. Skulle däremot några personer få i uppdrag att, i enlighet med reservanternas förslag, utreda frågan, tror jag, att den skulle bli fortare löst eller åtminstone utredd, och det är detta som legat bakom mitt ståndpunkts-tagande.

Jag tycker att klämman i vår reservation ger Kungl. Maj:t en så pass stor frihet att tilldela den eventuella kommissionen uppgifter, att kammaren därigenom icke binder sig vid något bestämt direktiv. Jag tror att detta är den lyckligaste vägen att gå, och därför ber jag också att få yrka bifall till reservationen.

Jag tror att vi på detta sättet komma fortare till målet än om dessa frågor år efter år skola komma igen och kammaren skall stödja sig på uttalanden, som den förut har gjort. Denna fråga är av stor betydelse för landet och ett frö till mycket missnöje, som skulle kunna skaffas ur världen.

Vad själva rättsfrågan beträffar, är det kanske icke lyckligt att det hela lägges i kommissionens händer. Jag vill dock erinra om, att kammarkollegium redan nu har till åliggande att tillvarata kronans rätt i dylika fall, men det blir endast när en fråga kommer fram till auktoritet. Här är väl meningen att få fram till avgörande alla de olika fall, som ännu kunna finnas, och då kan ju kammarkollegium, som hittills, vara den rättsinstans, som tillvaratar kronans rätt. Innan frågan kommer dit, tarvas en utredning, och det är denna jag ansett böra läggas i händerna på denna kommission. Jag tror det vore lyckligt, om kammaren beslutade något sådant och för framtiden sökte hålla fast vid det för att få frågan ur världen någon gång. Den kommer annars att bli föremål för riksdagens behandling år efter år utan att någonting nämnvärt blir gjort, och därför måste alldeles särskilda åtgärder vidtagas.

Herr Hage rörde vid kostnadsfrågan. Det kan ju icke gärna bli någon större skillnad i kostnadshänseende, om man tillsätter en kommission eller ökar personalen vid ett ämbetsverk. Man kan verkligen ifrågasätta om icke kostnaden kan bli mindre med en tillfällig kommission än genom att tillsätta åtskilliga personer såsom ledamöter i ett verk.

Jag får av dessa skäl, herr talman, yrka bifall till min reservation.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag därpå och bifall i stället till den av herr Hamilton m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den reservation, som avgivits av herrar Sjöblom och Hage; och förklarade herr talmannen sig anse den

under 2:o) upptagna propositionen hava flertalets mening för sig. *Ang. en jordkommission.*
 Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, bifaller den av herr Hamilton m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herrar Sjöblom och Hage avgivna reservationen.

Omröstningen utföll med 74 ja mot 42 nej; och hade kammaren alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den av herr Hamilton m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservation.

§ 11.

Vidare upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, *Ang. kostnader för torrläggning av mark.*
 nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åläggande för ägare av vattenfall att i vissa fall bidraga till kostnaderna för torrläggning av mark.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 195, hade herr *Carlson* i Herrljunga hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t skyndsamt låta utreda, huruvida och i vad mån ägare av vattenfall, vilket genom torrläggning av mark finge större fallhöjd och därigenom tillskyndades värdestegring, borde bidraga till kostnaderna för torrläggningen i fråga, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Molin* i Dombäcksmark, som yrkat bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade

Herr vice talmannen *D. Persson*: Då utskottet, som det vill synas åtminstone, utan att ingå i närmare prövning av den före-

Ang. kostnader
för torrlägg-
ning av mark.
(Forts.)

liggande motionens innebörd avstyrkt densamma med hänvisning till den pågående överarbetningen av vattenrätts- och dikeslagstiftningskommittéernas förslag av år 1910 och jag tillhör dem, som fått i uppdrag att verkställa denna överarbetning, må det tillåtas mig att yttra några ord i föreliggande fråga.

Därvid vill jag först erinra, att enligt det direktiv, som dessa sakkunniga fått, är förslaget till lag om dikning icke föremål för överarbetning, liksom inte heller någon del av vad som i övrigt rör den defensiva vattenrätten. Vårt uppdrag är således begränsat till att omfatta allenast det som strängt hör till den lukrativa vattenrätten. Emellertid står det spörsmål motionären framfört i så nära samband med den lukrativa vattenrätten, att detta spörsmål varit föremål för ingående överläggningar bland de sakkunniga, och detta långt innan vi visste, att någon motion i ämnet skulle komma att föreläggas riksdagen. Och jag gör mig inte skyldig till någon indiskretion, åtminstone icke någon svårare, om jag meddelar, att de sakkunniga icke funnit det tillrådligt att bryta med den hittills i vårt land gällande rättsuppfattningen på detta område. Det förhåller sig nämligen så, att i vår rätt den grundsatsen har vunnit hävd och kan sägas vara fastslagen i grunderna för gällande lag på området, att följdverkan av ett visst företag ej kommer till beaktande gent emot ett annat företag, som är av helt annan beskaffenhet, i annat avseende än då följdverkan varit till skada eller medfört elägenhet för det andra företaget. Denna grundsats har hittills stödse följts vid sjösänkningar, sjöregleringar och järnvägsanläggningar m. m. Ett genomförande av motionärens önskemål skulle kasta dessa grundsatser över ända och föra oss in på vägar, som i vårt land äro alldeles okända.

Härmed vill jag ingalunda påstå, att det skulle ligga något omoraliskt eller för rättskänslan kränkande i motionärens förslag, men om vi söka bilda oss ett begrepp om till vilka konsekvenser ett bifall till motionärens framställning skulle föra, så tror jag till och med att motionären själv skulle komma att känna sig ganska betänksam och tveksam. Jag skall med ett exempel söka belysa, vart-hän konsekvenserna härav skulle leda.

Vi torde nämligen inte komma ifrån, att om vid en sjösänkning i torrlägnings- och odlingssyfte en vattenverksägare, vars fall ligger ovanför den sänkta sjön, därför, att han får sitt vattenfall betydligt förhöjt skulle åläggas skyldighet att deltaga med visst belopp uti sjösänkingskostnaden, skulle samma skyldighet också komma att drabba samtliga jordägare, som hade sina ägor vid och omkring en sjö, som reglerades i ändamål att tillgodogöra den lukrativa vattenrätten, därest det nämligen kunde visas, att regleringen medförde någon nytta för dessa jordägare. Och i många fall skulle detta utan tveivel, åtminstone teoretiskt, säkerligen komma att räknas så. Härvid måste vi vidare komma ihåg, att jordägarna inte ha något det allra ringaste inflytande över huruvida ett företag i vattenregleringssyfte för det ändamål jag nu nämnt skall komma till stånd eller inte, och de bli följaktligen inte ens tillfrågade, huruvida de önska.

att detta företag skall komma till utförande eller ej. Den frågan kommer naturligtvis alldeles säkert att gå vederbörande jordägare förbi, försåvitt det inte kan utronas, att han skulle ha skada av företaget. Då blir han naturligtvis kallad till synförrättningen. I annat fall kan det hända, att när regleringsföretaget en vacker dag är färdigt, och företagaren genom regleringsföretaget vunnit kanske flera tusentals hästkrafter, per år räknat, åt sitt vattenfall, skickas det ut räkningar till bönderna, jordägarna, runt omkring sjön, och då finna de, naturligtvis till sin stora förvåning, att de skola bidra med en viss del till den kostnad som denna företagare nedlagt på detta regleringsföretag.

Ang. kostnader
för torrlägg-
ning av mark.
(Forts.)

Man kan visserligen häremot erinra, att ingen kan bli ålagd att betala mer än som svarar mot det jordförbättringsvärde, som beräknas komma jordägaren till godo. Det är nog fullkomligt riktigt. Men vi veta ju, att i allmänhet kunna dessa jordförbättringsberäkningar vara ganska problematiska, och för övrigt är det inte heller sagt, att jordägaren är i tillfälle att tillgodogöra sig den eventuella förmån, som detta företag skulle medföra för honom. För min del är jag således inte ens villig att ge motionären så pass mycket erkännande som utskottet har gjort. Då emellertid utskottet kommer till det slutresultatet, att utskottet hemställer, att motionen måtte avslås, skall jag, oaktat dessa mina betänkligheter, herr talman, anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag har endast velat ge uttryck åt dessa mina betänkligheter, för den händelse ett liknande förslag hädanefter skulle framkomma.

Herr Osberg: Jag har en motsatt uppfattning mot herr vice talmannen. Motionärens mening i detta fall har varit, att ett verk, som ligger ovanför avdikningsstället, skall deltaga i kostnaderna, vilket jag finner vara alldeles riktigt. Vad herr vice talmannen nu anförde gäller sådana verk, som ligga nedanför den plats, där en sjösänkning äger rum, men i sådana fall äger ju ett industriellt verk att få ersättning för den förlust, som därigenom åsamkats, och det kan väl ingen anse annat än att det är rätt, att så förfaras. Men vad motionären här åsyftar är sådana verk, som ligga ovanför det område, som skulle avdikas, vilkas fallhöjd skulle väsentligt förbättras, och det är helt naturligt, att ett sådant verk därigenom stiger kolossalt i värde, olika alltefter verkets storlek. Det är f. ö. i många fall så, att där en sådan avtappning äger rum, är marken av god beskaffenhet, och verkets lågvatten går alldeles ned på den nivå, som skall avtappas. Det är ju så, att varje verk söker komma till den högsta möjliga fallhöjd, och då sålunda en förbättring härutinnan sker genom att en avtappning äger rum nedanför, borde, om man skall se det ur rättslig synpunkt, ett sådant verk enligt mitt förmenande vara skyldigt att deltaga i kostnaderna för en sådan sjösänkning, lika väl som ett verk, som skadas därav, får ersättning. Därför kan jag inte följa den tankegång herr vice talmannen här använt utan ber att gentemot honom få

Ang. kostnader för torrläggning av mark. förena mig med den föreliggande reservationen och yrka bifall till motionen.

(Forts.)

Herr L ü b e c k: Herr talman! Jag kan för min del icke heller finna annat, än att motionären i detta avseende är inne på riktiga vägar och att således herr Osberg i sak har rätt, då han yrkar bifall till motionen.

Det är visserligen, som herr vice talmannen nyss berörde, så, att efter nuvarande förhållanden en ägare av ett vattenfall, som vinner nytta genom en sjösänkning, icke är skyldig att deltaga i kostnaderna för sänkningen, och att detta i viss mån kan anses överensstämma med vad som principiellt tillämpats hittills. Å andra sidan är ju icke rättsprincipen driven längre, än att den, som har jord och får nytta av sänkningen, men icke förenat sig med de sökande, blir ålagd vissa skyldigheter. Han får avstå från nyttan av sjösänkningen, och man har således redan slagit in på den vägen, att en intressent icke utan vidare bör få draga ekonomisk nytta av sjösänkningens följdverkningar.

Nu är det faktiskt så, att, om en sjö sänkes, så får jordägaren ofta vidkännas ganska betydande kostnader för att exproprierat vattenfall vid utloppet från sjön. Ungefär samma effekt, som förklarats vid utloppet, vinnes ofta vid inloppet av en älv, som mynnar ut i sjön, och då måste det ju ur saklig synpunkt anses riktigt, att den, som äger ett vattenfall vid flodens inmynnande i sjön, får i någon mån vidkännas kostnader för den obestridliga nytta, som han får av sjösänkningen.

Den princip, som sålunda kommit till uttryck, har också utan tvivel varit den, som vattenlagstiftningskommittén från 1910 gjort till sin. Man ville där skapa ett förhållande vid vattenregleringar, enligt vilket de olika ekonomiska intressena, det må vara jord-, vattenkrafts- eller andra, skulle samverka till uppnående av det resultat, som ur nationalekonomisk synpunkt var det riktiga. Och ur nationalekonomisk synpunkt måste det som sagt anses vara riktigt, att ett vattenfall, som får nytta av en sjösänkning, skall deltaga i kostnaderna för denna. Ty endast så får man det rätta nationalekonomiska uttrycket för vad denna sjösänkning är värd.

Nu är det visserligen så — och jag antar att det är denna omständighet, som närmast föranlett herr vice talmannens inlägg i frågan — att de nu arbetande vattenrättssakkunniga icke ha med det uppdrag, som är dem givet, kunnat ingå på frågan att låta en dylik följdverkan komma till ekonomiskt bedömande, att exempelvis, som herr vice talmannen berörde, låta jord, som får nytta av vattenreglering i lukrativt syfte, deltaga i kostnaderna för sådan vattenreglering. Men det är en sak för sig, vad vattenrättssakkunniga för tillfället kunnat föreslå. En annan sak är, vad som i detta fall kan anses nationalekonomiskt riktigt, och jag kan för min del icke finna annat, än att man bäst tillgodoser denna synpunkt genom ett bifall till motionen.

Jag vill emellertid, herr talman, icke göra något yrkande i den-

na fråga, detta av den anledning, att ju frågan kommer upp till bedömande då dikningslagstiftningen snart nog upptages till prövning, och vidare därför att som sagt de nuvarande vattenrättssak-kunniga icke varit i tillfälle att upptaga motsvarande fråga, d. v. s. ersättning för den nytta som jorden kunde få vid vattenreglering i lukrativt syfte. Men jag har velat ge uttryck åt min uppfattning, att motionärens syfte är riktigt och rättvist.

*Ang. kostnader
för torrlägg-
ning av mark.
(Forts.)*

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Herr Osbergs anförande bar vittnesbörd om att herr Osberg icke fattat vad jag i korthet yttrade i mitt första anförande. Han sammanblandade nämligen här ett vattenfall, som ligger ovanför den sänkta sjön, och ett som ligger nedanför samma sjö. Det är icke dessa, som jag jämfällt med varandra, utan jag jämfällde de olika företag, som hade helt olika ändamål, det ena fallande under den lukrativa vattenrätten och det andra fallande under den defensiva. Och då måste väl ändå herr Osberg medge, att konsekvenserna av ett bifall till motionärens framställning skulle leda precis dithän som jag i mitt första anförande uttalat. Jag har fått bekräftelse på detta av den siste ärade talaren, herr Lübeck. Jag kan säga det utan att förråda någon hemlighet, att det var just hans inom de sakkunniga uttalade åsikter i denna fråga, som gjort, att jag funnit det mycket angeläget att åtminstone icke riksdagen måtte göra ett uttalande i den riktningen. Ty jag är viss om att det skulle komma därhän, som jag nämnde i mitt första anförande, att när ett sådant vattenregleringsföretag vore utfört och färdigt, så skulle bönderna runt omkring den reglerade sjön, vilka kunde anses teoretiskt åtminstone, ha fått nytta av detta företag, komma att få räkningar att betala. Och betala de icke, så vet man, vad följden blir — det blir utmätning och allt vad därtill hör, och de ha icke ringaste möjlighet, åtminstone enligt gällande lag, att komma ifrån detta. Det är en helt annan sak rörande företag, som falla under dikningslagen, enligt vars § 76 — så dålig den lagen än är — de ha en viss möjlighet att komma ifrån deltagandet i företaget. Därvid ha jordägarna beretts tillfälle att yttra sig, innan företaget utföres, huruvida de vilja vara med därpå eller icke. Så är ingalunda här förhållandet.

Det är sant, att vi icke kunde i sin helhet upptaga detta spörsmål, därför att det faller inom den defensiva vattenrätten. Men då ett uttalande gjordes, att den, som har nytta av ett regleringsföretag, oaktat det icke utföras i jordförbättringssyfte, ändå skulle bidra till kostnaderna för detta regleringsföretag, således i strid mot nu gällande lag, så var det detta, som gjorde, att min uppmärksamhet fästes ännu mer på denna sak, än vad fallet varit förut. Och om de sakkunniga varit av samma uppfattning som herr Lübeck, så hade icke något hinder mött, att samtidigt som vi voro eniga om att i lagförslaget bibehålla den nu gällande bestämmelsen att skada skall ersättas, hade intet hinder mött att föreslå att alla, som komma att draga nytta av företaget, skulle betala därför. Det

Ang. kostnader för torrläggning av mark. skulle icke ha hindrat oss i det fallet, oaktat vårt uppdrag var begränsat till vad som var den lukrativa vattenrätten.

(Forts.)

Under hänvisning till de uttalanden jag gjort kan jag således icke finna annat än att det slut, vartill utskottet kommit och som jag ansluter mig till, enligt min uppfattning är fullkomligt riktigt. Och jag är icke beredd att taga följderna av ett beslut, som går i annan riktning, och jag tror icke heller, att kammaren är beredd härpå.

Herr H a m i l t o n: Ja, herr talman, utskottet hade icke anledning att pröva motionens syfte, då det var övertygat om, att förslag till lag, som även kommer att beröra motionen, snart nog blir föremål för riksdagens behandling. Jag ber emellertid få uttala en förhoppning, att denna motions innebörd verkligen blir beaktad, såsom utskottet framhållit, och blir föremål för vederbörandes prövning, innan riksdagen slutligen kommer att fatta beslut i vattenlagstiftningen.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr O s b e r g: Herr talman, mina herrar! Jag har ännu icke fått klart för mig, vad herr vice talmannen åsyftar, men jag vill söka klargöra ännu en gång min tankegång.

Det är så, att enligt gällande vattenlagstiftning har ett verk, som ligger ovanför det område, som skall avdikas, icke skyldighet att delta i den förbättring, som tillkommit, den ofrivilliga förbättring kan man säga. Det är just detta motionären velat komma åt, då han föreslagit, att detta verk skall delta i de kostnader, som åsamkats nedanför liggande verk. Och jag kan heller icke finna, att ett tillstyrkande av motionen skulle kunna skada den pågående kommitténs arbete. Jag tror tvärtom, att det skulle vara till fördel.

Jag ber därför fortfarande, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 58, angående upphörande av Badelunda pastorats prebendatur;

nr 59, angående tilläggs pension åt förre folkskolläraren i Kare-suando Jakob Valfrid Lidström;

nr 60, angående tjänstårsberäkning för vissa folkskolinspektörer;

nr 61, angående anstånd med återbetalning av räntefritt lån för svenska församlingens i London kyrkobyggnad; och

nr 57, angående anordnande av gemensam tvättnrättning för Norra skånska infanteriregementet och Vendes artilleriregemente.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 13.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Ingvarson, som anförde: Herr talman! Föregående års riksdag beslöt, med bifall till proposition i ärendet, antaga en lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse till utlänning av svenskt fartyg eller andel däri. Den kungliga förordningen härom utfärdades den 6 mars 1916 och gäller till den 31 mars 1917.

I den kungliga förordningen har den begränsningen gjorts, att förbudet endast omfattar fartyg på över 20 tons bruttodräktighet.

Följderna av denna begränsning börja nu bli märkbara. Enligt vad jag från flera håll erfarit pågår sedan ganska lång tid tillbaka försäljning till utlandet av fartyg under 20 ton. Att exakt ange i vilken omfattning denna försäljning ägt rum är mig icke möjligt, men allt tyder på att ett ganska avsevärt antal dylika mindre fartyg redan bytt ägare och nationalitet.

Det är framför allt den bohusländska fiskeflottan som på detta sätt reduceras, och de sålda fartygen lära i främsta rummet gå till Norge, vars fiskarebefolkning använder en del av senare tidens betydande förtjänster för att genom dylika köp utöka sin fiskeflotta.

Därom vore under normala förhållanden mindre att säga, men med det nu rådande tillstånd gå följderna direkt ut över de svenska fiskarna och den svenska allmänheten. De fiskare, som själva sakna båtar, drabbas i allt större utsträckning av arbetslöshet, ju mera fiskefartygens antal reduceras. Redan nu förspörjas klagomål från fiskarbefolkningen över av denna anledning tilltagande arbetslöshet, och vidtagas inga åtgärder för att stoppa fartygsförsäljningarna, torde svårigheterna snart bli allt större.

Men även för den stora allmänheten äro dessa fartygsförsäljningar av ödesdiger betydelse. För att trygga folknäringen har som bekant utfärdats ganska omfattande exportförbud på fisk, men detta gagnar ju föga, om fiskefartygen säljas och fisket sålunda allt mera inskränkes. Vilja vi sörja för införsel av fisk åt vårt folk, vilket i dessa tider är ännu viktigare än eljest, så måste vi också sörja för att fiskeflottan vidmakthålles. Sant är, att detta kan i någon mån ske genom nybyggnad, men med nuvarande priser äro varken fiskarne eller allmänheten betjänta därav.

Då det sålunda torde få anses ovedersägligt, att en fortsatt försäljning av mindre fartyg kommer att inverka i hög grad menligt både för fiskarbefolkningen och för allmänheten, anhåller jag om

Interpellation. kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande interpellation:
(Forts.)

1) Är det för herr statsrådet bekant, att försäljning till utlandet av fartyg under 20 ton sedan någon tid pågår?

2) I så fall, är det herr statsrådets avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att förhindra dylika fartygsförsäljningar?

Ifrågavarande framställning bifölls av kammaren.

§ 14.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 28, till Konungen, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om meddelande av föreskrift angående beredning av vissa till avgörande å kommunalstämma förekommande ärenden.

§ 15.

Vid föredragning härpå av ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 176, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning i fråga om ordnande av kurser för utbildning av fångvärdstjänstemän av högre grad, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 16.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 7 och 49 punkterna i lagen om val till riksdagen;

statsutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter ävensom i ärendet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 12, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt en befattningshavare vid postverket;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årliga understöd åt vissa befattningshavare vid telegrafverket; och

nr 15, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt skulptören Sven Andersson;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckta motioner om anslag till befrämjande av inhemsk linodling m. m.;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inskridande mot utrop å allmän plats av vissa periodiska skrifter; och

nr 7, i anledning av väckt motion, angående förbud för värnpliktiga ävensom för manskap vid armén och marinen att inköpa brännvin; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, angående herr Molins i Dombäcksmark motion, nr 304, angående utredning i fråga om verkningarna av lagen den 25 maj 1905 rörande avgäld från avsöndrad lägenhet.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Eurén</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 8 mars,
»	<i>Akerlindh</i>	» 10 » » 10 »
»	<i>Johansson</i> i Kullersta	» 6 » » 8 »
»	<i>Jespersion</i>	» 7 » » 9 »
»	<i>Edbom</i>	» 6 » » 8 »
»	<i>Andersson</i> i Grimbo	» 5 » » 8 » och
»	<i>Osberg</i>	» 3 » » 8 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,36 e. m.

In fidem
Per Cronvall.